

ISSN 1829-1155

Հիմնադիր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՇԻՆԱԳՐԱԿԱՆ
ԳԱՏՎՈՐ

**ՍԱՅՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆ**

Խմբագրական
խորհուրդ

Գագիկ Նարույան
Վահե Արեւիկյան
Վարդյա Տախանիսյան
Վաչե Դրոյան
Անուշահ Նախրյան

Խմբագրության հասցեն
Երևան, Քաղաքային 10
Հեռախոս՝ 58-81-71

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

4(61)
2011

© 2011 ՄԱՇԻՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՏՎՈՐ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

I. ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

* ԼՂՀ գերագույն գնահատման եզրակացության հիմնարկի կողմից կատարված հետազոտությունների և զեքսպերտիզաների արդյունքները	4
--	---

II. ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇԵԼՈՒՄՆԵՐԸ (932-943)

* ՍԴՈ-932. ԶԵՂԱԶԱՅԻ ՈՌՈՇԵԼՈՒՄԻ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱՄ «ՄԱՆԿԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐԻ 20-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 5-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	20
* ՍԴՈ-933. ԶԵՂԱԶԱՅԻ ԿԱՐԵՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԶԵՂԱԶԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐԻ 427-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍԻ, 429-ՐԴ ԵՎ 430-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	32
* ՍԴՈ-934. ՀՀ ԳԼԽԱՎՈՐ ԴԱՏԱԽԱՋԻ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱՄ ՀՀ ԶԵՂԱԶԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐԻ 309.1-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	40
* ՍԴՈ-935. ՀՀ ԳԼԽԱՎՈՐ ԴԱՏԱԽԱՋԻ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԶԵՂԱԶԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐԻ 426.1-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	56
* ՍԴՈ-936. ԶԵՂԱԶԱՅԻՆԵՐ ՇԱՎԱՐՇ, ՌԱՅԱ ՍԿՐՏՉՅԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ԱՅԼՈՑ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱՄ ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐԻ 141-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	65
* ՍԴՈ-937. 2005 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 8-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ 1949 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 12-Ի ԺՆԵՎԻ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՆԵՐԻ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՏԱՐԲԵՐԱԿԻՉ ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱՆԻ ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ (ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ III) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	76
* ՍԴՈ-938. 2010 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 20-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ 1995 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 16-Ի՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՔՈՒՄ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՅԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՅԱՆԻ ՄԱՍԻՆ» ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԹԻՎ 5 ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	80
* ՍԴՈ-939. 2010 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 11-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՍԼՈՎԵՆԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԵՎ ԳՈՒՅՔԻ ԿՐԿՆԱԿԻ ՀԱՐԿՈՒՄԸ ԲԱՅԱՆԵԼՈՒ ԵՎ ՀԱՐԿՈՒՄԻՑ ԽՈՒՍԱՓԵԼԸ ԿԱՆԽԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅՈՒՄ (ԿԻՑ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	84

* ՍԳՈ-940. 2010 թվականի Օգոստոսի 20-ին երեվանյան ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌՈՒՄԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՓՈԽԱԴԱՐՉԱԲԱՐ ՀԻՄՆԱԴՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	90
* ՍԳՈ-941. 2010 թվականի Օգոստոսի 20-ին երեվանյան ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌՈՒՄԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱ- ՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ՀԵՏԸՆԴՈՒՆՍԱՆ (ՌԵԱԴՄԻՍԻԱՅԻ) ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ (ԿԻՑ ԿԻՐԱՐԿՄԱՆ ԱՐՉԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՄՔ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	94
* ՍԳՈ-942. «ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ» ԿՈՒՄԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 68-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	97
* ՍԳՈ-943. ԶԱՂԱԶԱՑԻՆԵՐ Ս.ԱՍԱՐՅԱՆԻ ԵՎ Ա.ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԶՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 426.3-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 4-ՐԴ ԿԵՏԻ ԵՎ 426.4-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 1-ԻՆ ԿԵՏԻ, «ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 69-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 12-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	106

III. ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

* Նվիրված ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐՎԱՆ	127
* «ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ» ԽՄՔԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ ՍԳՈՒՄ	128
* ՀՀ ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԲՈՒԼՂԱՐԻԱՅՈՒՄ	129
* ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ	129
* ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱՅՑԸ ՈՒԿՐԱԽՆԱ	130
* ՀՀ ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԼԱՏՎԻԱՅՈՒՄ	130
* ՀՅՈՒՐԸՆԿԱՆՎԵՑ ԱԼՔԱՆԻԱՅԻ ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ	131
* ԵՐԵՎԱՆՅԱՆ XVI ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ՝ ՆՎԻՐՎԱԾ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿԱԶՄԱՎՈՐՄԱՆ 15- ԱՄՅԱԿԻՆ	131
* ԵԱՀԿ-Ի ՓՈՐՉԱԳԵՏԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ	134
* ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԳԱԶԱԽՍՏԱՆՈՒՄ	135
* ԿԱՊԵՐԻ ԱՄՐԱՊՆԴՈՒՄ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ	135
* ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԱՅՑ	137
* ՀՀ ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱՅՑԸ ՌՈՒՄԱՍՏԱՆ	137

ԱՐԱՐԱՏ ԳԱՆԻԵԼՅԱՆ

*ԼՂՀ Նախագահի խորհրդական,
ԼՂՀ Ազգային ժողովում ԼՂՀ Նախագահի
մշտական ներկայացուցիչ*

**ԼՂՀ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ԳԱՏԱՐԱՆԻ ԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ
ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՅԼ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱՌՆԱԿԱՆ
ՓՈՆՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐԳՈՒ
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ**

Ժողովրդավարական հասարակարգում սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմնի դերը պայմանավորված է պետական կառուցակարգում ունեցած նրա տեղով և դիրքով: Որոշ երկրներում (Իտալիա¹, Իսպանիա², Ֆրանսիա³ և այլն) այդ մարմինը դիտարկվում է իշխանության երեք թևերից դուրս և կոչված է երաշխավորելու այդ իշխանությունների հավասարակշռությունը: Մի շարք երկրներում (Գերմանիա⁴, Ռուսաստան⁵, Հայաստան⁶ և այլն) Սահմանադրական դատարանը համարվում է իշխանության դատական թևի ինստիտուտներից մեկը, և նրա վերաբերյալ դրույթները զետեղված են Սահմանադրության՝ դատական իշխանությանը վերաբերող գլխում⁷:

¹ Конституция Итальянской Республики Раздел VI. Конституционные гарантии. Отдел I. Конституционный суд (ст.ст.134-137)
² Конституция Королевства Испании(от 27 декабря 1978 года). Раздел IX. О Конституционном суде (ст.ст.159-165).
³ Конституционный закон Франции от 3 июня 1958г. Раздел VII Конституционный совет (ст.ст. 56-63).
⁴ Основной закон Федеративной Республики Германия от 23 мая 1949г. IX. Правосудие (ст. ст. 92-104)
⁵ Конституция Российской федерации. Глава 7. Судебная власть (ст. ст. 118-129)
⁶ Конституция Республики Армения (с изменениями 27 ноября 2005г). Глава 6. Судебная власть (ст. ст. 91-103). С 1 по 6 ссылки см. Сайт Конституционного Суда РА. [http:// www. concount.am / world constitutions.](http://www.concount.am/world_constitutions)
⁷ В некоторых странах вопрос уточнения места Конституционного Суда стал даже предметом рассмотрения на судебном заседании. Например, в Чехии весной 1995г. Конституционный Суд, рассмотрев этот вопрос, определил, что Конституционный Суд не является органом судебной системы и находится вне ее. Арутюнян Г.Г. Конституционный суд в системе государственной власти (сравнительный анализ). Ереван, „Нжар“, 1999, Электронная версия, с.43

Ինչպիսին էլ լինի սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմնի փոխհարաբերությունն իշխանության մյուս թևերի հետ, այնուամենայնիվ, պատմականորեն նրա առաքելությունը Սահմանադրության գերակայության երաշխավորումն է, սահմանադրական արդարադատության իրականացումը՝ մարդու իրավունքների պաշտպանության միջոցով:

Ինչպես նշում է ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Գ.Գ.Հարությունյանը. «Սահմանադրական դատարանի փոխհարաբերությունները պետական իշխանության այլ մարմինների հետ պայմանավորված են.

- սահմանադրական դատարանի ձևավորման կարգով,
- դատարանի լիազորություններով,
- գործունեության կարգով,
- որոշումների բնույթով⁸»:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության սահմանադրականության կայացման ճանապարհին պետական շինարարության արդիական հիմնախնդիրներից կարևորագույնը իշխանությունների փոխհարաբերությունների խնդիրն է:

ԼՂՀ Սահմանադրության (այսուհետ՝ Սահմանադրություն) 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «Պետական իշխանությունն իրականացվում է Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան՝ օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման հիման վրա»: Սահմանադրության այս սկզբունքը պետական իշխանության տարբեր թևերի իրավական և քաղաքական փոխհամագործակցության առանձնահատկությունների հիմքն է:

Իշխանության թևերից յուրաքանչյուրն անկախ և ինքնուրույն է: Իշխանության յուրաքանչյուր ճյուղ իր գործառույթներն իրականացնում է որոշակի մարմինների միջոցով (խորհրդարան, կառավարություն, դատարաններ):

Սակայն դա չի նշանակում, որ այդ մարմինները մեկուսացված են: Իշխանության բաժանումը բազմիշխանություն չի նշանակում: Ընդհակառակը, երեք թևերն էլ միասնական պետական իշխանության բաղադրամասեր են և միմյանց վրա ազդեցություն են գործում: Ժողովրդավարական, իրավական պետության մեջ իշխանությունը միասնական է, քանի որ իշխանությունը պատկանում է ժողովրդին: Իշխանության միակ աղբյուրը ժողովուրդն է:

Այսինքն՝ խոսքը վերաբերում է իշխանությունների միջև լիազորությունների սահմանազատմանը:

⁸ Գ. Գ. Հարությունյան. Սահմանադրական վերահսկողություն . (ուս. ձեռնարկ, լրամշակված վերահրատարակություն). Եր. «Իրավունք», 2008թ. էջ 95:

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Ինչպես նշում է իրավունքի դոկտոր, Կենտրոնական Եվրոպական համալսարանի համեմատական սահմանադրական իրավունքի դոցենտ Ռենատա Ուիտցը. «Գերմանիայի դաշնային սահմանադրական դատարանի եզրակացությունը համահունչ է այն մտքին, որ իշխանությունների տարանջատումը չի ապահովում իշխանության բոլոր երեք թևերի բացարձակ տարանջատում, հակառակը՝ «քաղաքական» թևերը և դատական թևը պետք է համագործակցեն առանց մեկը մյուսի «հիմնական» գործառնությունները վտանգելու»⁹: Դեռ ավելին՝ Գրեգ Ռասսելի կարծիքով՝ «Հայր-հիմնադիրները դիտմամբ կանխատեսել են իշխանության թևերի լիազորությունների և պարտականությունների ոլորտների հատումը»¹⁰:

Սահմանադրության առաջին գլխում ամրագրված հիմունքները վկայակոչում են այն մասին, որ ԼՂ իշխանության բոլոր թևերի առջև ծառայած են ընդհանուր պետական խնդիրներ՝ մարդու և քաղաքացու իրավունքների և ազատությունների ճանաչումը, պահպանումը, պաշտպանությունն ու իրավունքի գերակայության¹¹ ապահովումը: Հենց նրանք են որոշում ինչպես օրենսդիր, այնպես էլ գործադիր իշխանության գործունեության իմաստը ու այն ապահովում արդարադատությամբ:

Հողվածը նպատակ է հետապնդում ներկայացնել, թե ինչպիսի փոխհարաբերություններ են ձևավորվում ԼՂՀ գերագույն դատարանի (այսուհետ՝ Գերագույն դատարան)՝ որպես սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմնի և պետական իշխանության մյուս մարմինների միջև:

Անհրաժեշտ է նշել, որ Գերագույն դատարանի փոխհարաբերությունները պետական իշխանության այլ մարմինների հետ իրականացվում են նրանց սահմանադրական լիազորությունները հաշվի առնելով:

Այդ միասնական պետական իշխանության մարմինների փոխհարաբերությունները արտահայտվում են տարաբնույթ ձևերով, որը արտացոլում է նրանց էությունը՝ որպես միասնական քաղաքական համակարգի տարր:

Սահմանադրության և օրենսդրության ուսումնասիրությունը վկայում է այն մասին, որ Գերագույն դատարանը ակտիվ համագործակցում է Հանրապետության Նախագահի և իշխանության մյուս թևերի հետ: Գործող փոխգործունեության մեխանիզմները կայանում են հետևյալում.

- Հանրապետության Նախագահը պահպանում է Սահմանադրություն-

⁹ Конституционные и верховные суды – партнеры или соперники? Рената Уитц. Конституционное право: восточно – европейское обозрение. 2003, N1(42)с.111.

¹⁰ См. Рассел Грег. Конституционализм: Опыт Америки и других стран. <http://read.virmk.rv/d/demo-USA/g-02.htm>.

¹¹ См. Доклад о верховенстве права. Принято на 86 пленарном заседании Венецианской комиссии (Венеция, 25-26 марта) www.poncourt.am

- նր և ապահովում դատական իշխանության բնականոն գործունեությունը, առաջարկում է Գերագույն դատարանի դատավորների թեկնածությունները, Գերագույն դատարան դիմող սուբյեկտ է.
- Ազգային ժողովը Հանրապետության Նախագահի առաջարկությամբ նշանակում է Գերագույն դատարանի դատավորներին, որոշում է դատավորների իրավական կարգավիճակը, ընդունում է դատավարական օրենսդրություն. Գերագույն դատարան դիմող սուբյեկտ է, պատգամավորների 1/5 ևս Գերագույն դատարան դիմող սուբյեկտ է.
- Կառավարությունը հանդես է գալիս որպես դատական կադրեր պատրաստող, դատարանը նյութական բազայով և ֆինանսներով ապահովող, Գերագույն դատարան դիմող սուբյեկտ.
- Դատարանները և գլխավոր դատախազը իրենց վարույթում գտնվող կոնկրետ գործին առնչվող նորմատիվ ակտի դրույթների սահմանադրականության հարցով Գերագույն դատարան դիմող սուբյեկտներ են.
- մարդու իրավունքների պաշտպանը Սահմանադրության 114-րդ հոդվածի 1.1-րդ կետում թվարկված նորմատիվ ակտերի սահմանադրականության հարցով Գերագույն դատարան դիմող սուբյեկտ է:

Ինչպես նշում է պրոֆեսոր Գ.Գ.Հարությունյանը. «Սահմանադրական վերահսկողության եվրոպական համակարգում դատական մարմինների կազմավորման առանձնահատկություններն իրենց հիմքում ունեն նաև այն ընդհանուր նպատակը, որ յուրաքանչյուր երկրի հասարակական հարաբերությունների բնույթից ու զարգացման խնդիրներից ելնելով, նպատակ է դրվում ստեղծել անկախ, քաղաքական ներազդեցություններից զերծ, բարձր բարոյական սկզբունքներով առաջնորդվող մի մարմին, որն ի գործու լինի ապահովել երկրի հիմնական օրենքի ու իրավունքի գերակայությունը, նպաստել հասարակության կայուն ու դինամիկ զարգացմանը»¹²:

ԼԳՀ պետական մարմինների համակարգում Հանրապետության Նախագահը զբաղեցնում է հատուկ դիրք: Սահմանադրության 61-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ «Հանրապետության Նախագահը հետևում է Սահմանադրության պահպանմանը, ապահովում է օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների բնականոն գործունեությունը»¹³: Այսինքն՝ պետական իշխանության միասնության և փոխհամագործակցության ապահովման խնդիրը Սահմանադրությունը դնում է Հանրապետության Նախագահի վրա:

¹² Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ (ընդհանուր խմբագրությամբ) Գ. Հարությունյանի, Ա. Վաղարշյանի. - Եր. «Իրավունք», 2010, էջ 966:

¹³ Տարբեր երկրների Սահմանադրություններում ամրագրված մնան դրույթների բավարար չեն երկրում azarx-elx, Սահմանադրականության երաշխավորված առաջընթացն: См: „Современные вызовы системному развитию конституционного контроля.“ Г.Г. Арутюнян – Председатель КС РА, д. Юр. Наук, профессор (Текст выступления на международной конференции, посвященной 15-летию Конституционного Суда Грузии, Батуми, 25.06.2011г.)

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

Հանրապետության Նախագահի լիազորություններից է Գերագույն դատարանի նախագահի և դատավորների թեկնածությունները Ազգային ժողովին առաջարկելը: Հանրապետության Նախագահը, Սահմանադրության 114-րդ հոդվածի 2-րդ կետի 2.1-րդ ենթակետի համաձայն, կարող է դիմել գերագույն դատարան՝ օրենքների, Ազգային ժողովի, կառավարության, վարչապետի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների որոշումների, մինչև միջազգային պայմանագրի վավերացումը նրանում ամրագրված դրույթների՝ սահմանադրականության հարցով, հանրաքվեների արդյունքների հետ կապված վեճերի լուծման, գերագույն դատարանի դատավորի լիազորությունները դադարեցնելու, նրան որպես մեղադրյալ ներգրավելու, կալանավորելու կամ նրա նկատմամբ դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկելու հարց հարուցելու և կուսակցության գործունեությունը կասեցնելու կամ արգելելու մասին հարցերով:

Վերոհիշյալ հարցերով գերագույն դատարան դիմելու և դիմումներին ներկայացվող ընդհանուր պահանջները սահմանված են «Սահմանադրական դատավարության մասին» ԼՂՀ օրենքով (այսուհետ՝ Օրենք) և Գերագույն դատարանի կանոնակարգով:

Գերագույն դատարանի և Խորհրդարանի փոխհարաբերությունները գործնականում ձևավորվում են կազմակերպչական և իրավական տեսանկյունից: Կազմակերպչականն իր մեջ ներառում է գերագույն դատարանի դատավորների նշանակման, կազմավորման ու գործունեության կարգը սահմանող և օրենսդրական հարցեր (դատարանին և դատավորներին լիազորություններով օժտելը, դատավարական օրենսդրություն ստեղծելը՝ հիմք ընդունելով Սահմանադրության դրույթները): Այսպես՝ գերագույն դատարանի դատավորների թեկնածությունների՝ Հանրապետության Նախագահի կողմից առաջադրվելուց հետո Ազգային ժողովն անցնում է նշանակման ընթացակարգին: Համաձայն «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» ԼՂՀ օրենքի (այսուհետ՝ Կանոնակարգ) 92-րդ հոդվածի 3-րդ կետի՝ գերագույն դատարանի նախագահի և մյուս դատավորների պաշտոնում նշանակում կատարելու համար առաջարկվում է մեկ թեկնածու: Գերագույն դատարանի դատավորին ներկայացվող պահանջներն ամրագրված են ԼՂՀ դատական օրենսգրքի 100-րդ հոդվածի 1-ին կետում: Նշված հոդվածի 2-րդ կետում սահմանված է, որ «Գերագույն դատարանի դատավոր նշանակելիս հաշվի են առնվում նաև գերագույն դատարանի դատավորի թեկնածուի բարոյական հատկանիշները»:

Կանոնակարգի 92-րդ հոդվածի 2-րդ և 8-րդ կետերի համաձայն՝ գերագույն դատարանի դատավորներ նշանակելու հարցերը քննարկվում են ԱԺ նիստում հետևյալ կարգով.

- ա) թեկնածուի առաջադրում,
- բ) առաջադրված թեկնածուի հանդես գալ,
- գ) թեկնածության քննարկում,
- դ) գաղտնի քվեարկություն:

Գերագույն դատարանի դատավորը համարվում է նշանակված, եթե քվեարկության արդյունքում ստանում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությունը: Ի տարբերություն մյուս դատարանների դատավորների, ովքեր պաշտոնն ստանձնում են արդարադատության խորհրդի նիստում՝ Հանրապետության Նախագահի ներկայությամբ, գերագույն դատարանի դատավորի պաշտոնում նշանակված անձը երդումը տալիս է Ազգային ժողովի նիստում:

Անհրաժեշտ է նշել, որ գերագույն դատարանի փոխհարաբերությունները իշխանության մյուս թևերի հետ (ձևավորվելուց հետո) արտահայտվում է նրա լիազորությունների շրջանակով:

Շատ կարևոր է, որ գերագույն դատարանի՝ որպես սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմնի, լիազորությունների իրավական կարգավորման հիմքերը ամրագրված են Սահմանադրության 114-րդ հոդվածի 1-ին կետում, ինչը դատարանի գործառնական անկախության ապահովման երաշխիք է:

Սահմանադրությամբ սահմնված լիազորությունները վերաբերում են օրենսդիր, գործադիր իշխանության մարմինների և Հանրապետության Նախագահի կողմից ընդունված իրավանորմերի վերահսկողությանը (114-րդ հոդված 1.1-1.2 կետեր), համապետական ընտրությունների, հանրաքվեների արդյունքներով կայացված որոշումների վերահսկողությանը (114-րդ հոդված, 1.3-1.4 կետեր) և հիմնական օրենքի պաշտպանության հատուկ ընթացակարգերին (եզրակացություններ առանձին պաշտոնատար անձանց լիազորությունների դադարեցման տարբեր հիմքերի առկայության վերաբերյալ, կուսակցությունների գործունեության կասեցում կամ արգելում (114-րդ հոդված, 16-19 կետեր):

Ինչպես նշում է պրոֆեսոր Գ.Գ.Հարությունյանը՝ «բոլոր լիազորությունները պայմանականորեն կարելի է բաժանել երկու խմբի.

ա) հիմնական կամ բնորոշ լիազորություններ (նորմատիվ ակտերի սահմանադրականության որոշումը, Սահմանադրության դրույթների պաշտոնական մեկնաբանումը, լիազորությունների հարցով իշխանության տարբեր մարմինների միջև ծագած վեճերի լուծումը, մարդու սահմանադրական իրավունքների գործունեության առնչությամբ հարցերի քննությունը և այլն),

բ) ավանցյալ լիազորություններ (ընտրությունների արդյունքում կայացված որոշումների նկատմամբ վերահսկողությունը, տարբեր հարցերի

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

առնչությամբ եզրակացություններ տալը, կուսակցությունների գործունեության առնչությամբ հարցերի քննությունը և այլն)»¹⁴:

Միջազգային պրակտիկան և սահմանադրական արդարադատության զարգացումների հիմնական միտումները վկայում են, որ երկրի հիմնական օրենքի գերակայությունը, կայունությունը և անմիջական գործողությունը ապահովելու համար սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմինները պետք է լիազորված լինեն գնահատելու սահմանադրական յուրաքանչյուր ինստիտուտի կողմից ընդունված իրավական ակտի սահմանադրականությունը, լուծելու սահմանադրական լիազորությունների հարցով իշխանության մարմինների միջև առաջացած վեճերը, նման վեճերի առկայության դեպքում տալու սահմանադրական նորմի պաշտոնական մեկնաբանություն (Ավստրիա, Գերմանիա և այլն):

Ինչ վերաբերում է գերագույն դատարանի գործունեության կարգին, ապա այն սահմանվում է Սահմանադրությամբ և Օրենքով: Օրենքը կարգավորում է գերագույն դատարանի կողմից սահմանադրական արդարադատություն իրականացնելու հետ կապված հարաբերությունները, սահմանում է սահմանադրական դատավարության հիմնական սկզբունքները, դատարան դիմելու և դիմումի նախնական քննարկման կարգը, գործերի քննության ընդհանուր կանոնները, դատարանի ակտերի ընդունման կարգը և այդ ակտերին ներկայացվող պահանջները, գործերի քննության և լուծման առանձնահատկությունները:

Գերագույն դատարանն ունի սահմանադրական արդարադատություն իրականացնելու ներքին գործունեության կազմակերպման որոշակի ինքնուրույնություն, որը կարգավորվում է գերագույն դատարանի դատավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ ընդունված կանոնակարգով: Այս փաստաթղթով սահմանվում են դատարան ներկայացված դիմումների գրանցման և նախնական քննարկման ընդհանուր կանոնները, դատական կազմերի ձևավորման և գործունեության կարգը, անհատական դիմումների գրանցման, քննարկման և այլ հարցեր: Անհրաժեշտ է նշել, որ գերագույն դատարանի գործունեության նման կարգավորումը սահմանադրական արդարադատություն իրականացնելու արդյունավետ և գործնական միջոց է, թեկուզ և Օրենքում կան նոր լուծումների սպասող դրույթներ:

Գոյություն ունի (Օրենքով սահմանված կանոնների շրջանակում) գործակցության յուրահատուկ ձև: Այսպես՝ օրենքի 34-րդ հոդվածի 5-րդ կետի համաձայն՝ «Հանրապետության Նախագահի, Ազգային ժողովի, կառավարության, մարդու իրավունքների պաշտպանի, գլխավոր դատախազի ներկայացուցիչները, որոնք ցանկանում են մասնակցել դատական

¹⁴ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ, էջ 970.

նիստին, կարող են դիմել գերագույն դատարան և նախապես ստանալ քննվող գործին առնչվող նյութերը, իսկ դատաքննության ընթացքում կարող են հրավիրյալների կարգավիճակով պարզաբանումներ տալ գերագույն դատարանի հարցերին»: Սակայն գործակցության այս ձևը չի գործում¹⁵:

Ինչ վերաբերում է գերագույն դատարանի և Խորհրդարանի փոխհարաբերությունների իրավական կողմին, ապա այն հիմնված է կողմերի անկախության և ինքնուրույնության սկզբունքի վրա: Այդ փոխհարաբերություններն իրականացվում են օրենսդիր մարմնի ընդունած օրենքների և որոշումների վերաբերյալ սահմանադրական վերահսկողությամբ: Այդ փոխգործողություններում հատուկ տեղ են զբաղեցնում դատարանի ընդունած որոշումներին հետևող քայլերը:

Ինչպես նշում է Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի գլխավոր քարտուղար Ջիանի Բուքիբիոն՝ «Հիմնադիրը պետք է գիտակցի, որ իր ստեղծած սահմանադրական դատարանը կարող է մեկնաբանել Սահմանադրությունը իր չնախատեսած եղանակով: Դատարանը չի սահմանափակվի պատմական մեկնաբանությամբ, որը միայն կփորձի նույնականացնել հիմնադրի մտադրությունները, ամենևին, դատարանը կապահովի գործող Սահմանադրությունը, մեկնաբանելով այն հասարակության պահանջներից ելնելով, իհարկե, չնոռանալով բուն Սահմանադրությանը բնորոշ սկզբունքները»¹⁶:

Մենք համամիտ ենք Ջ. Բուքիբիոյի այն մտքին, որ «չատ հաճախ Խորհրդարանի կողմից նախատեսվում է դիմել սահմանադրական դատարան, սակայն քիչ հավանական է, որ խորհրդարանն իր ընդունած օրենքը կվիճարկի»¹⁷:

Դրա մասին է վկայում նաև գերագույն դատարանի՝ որպես սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմնի, գործունեության եռամյա փորձը¹⁸:

Միջազգային պրակտիկան վկայում է, որ ավելի հաճախ ենք հանդի-

¹⁵ См. Ф.Тохян. Член Конституционного суда РА. Практика Конституционного суда РА в деле обеспечения контроля конституционности законодательной политики Национального собрания РА. Альманах, 2009. с.152.

¹⁶ *Джианни Букикио*, Генеральный секретарь Венецианской комиссии Совета Европы. Выступление на XIV Ереванской международной конференции. Альманах, Ереван, 2009, с.16.

¹⁷ Там же.

¹⁸ Գերագույն դատարանը սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնում է 2009թ. հունիսի 1-ից (անհատական դիմումներով՝ 2009թ. հուլիսի 1-ից): Անցած ժամանակահատվածում սահմանադրական դատավարության սուբյեկտների կողմից ներկայացված դիմումների պատկերը հետևյալն է. ԼԳՀ մարդու իրավունքների պաշտպան՝ 1 դիմում, ք) ԼԳՀ դատարաններ՝ 3 դիմում: Երեք դիմումների քննության արդյունքում դատարանը երկուսի վերաբերյալ ընդունած որոշումներով որոշ օրենքների դրույթներ ճանաչել է Սահմանադրականությանը հակասող և անվավեր: Այն դեպքում, երբ մինչև Սահմանադրության ընդունումը (2006թ. դեկտեմբերի 10-ը) ԼԳՀ Խորհրդարանի կողմից ընդունվել են 600-ից ավելի օրենքներ, ու բնականաբար, սահմանադրականությանը վերաբերող հարցեր պետք է առաջանային:

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

պում ըստ Սահմանադրության կամ օրենքի՝ մի խումբ պատգամավորների սահմանադրական դատարան դիմելու դեպքերի: Օրինակ՝ Իսպանիայի 50 պատգամավորներ կամ 50 սենատորներ¹⁹, Ավստրիայի Ազգային խորհրդի անդամների 1/3²⁰, Ֆրանսիայի 60 պատգամավորներ կամ 60 սենատորներ²¹, Հայաստանի Ազգային ժողովի պատգամավորների 1/5²⁰, Ալբանիայի ժողովի պատգամավորների 1/5²³, Ուկրաինայի Ռադայի 45 պատգամավորներ²⁴ և այլն:

Շատ կարևոր հարց է պատգամավորների՝ որպես դիմող սուբյեկտների համար սահմանված քվոտան (չափամաս), որովհետև նրանց քանակը և իրավական կարգավիճակը մատնանշում են սահմանադրական դատավարության մատչելիությունը:

Եթե կայացած իրավական ժողովրդավարական պետություններում սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմիններին պատգամավորական խմբերի կողմից (1/3, 1/5 և այլն) դիմում ներկայացնելն արդարացված է, ապա ժողովրդավարական ուղին բռնած, անցումային ժամանակաշրջանում գտնվող երկրների համար, մեր կարծիքով, այդ քվոտան անհրաժեշտ է հասցնել նվազագույնի: Դրանով հանդերձ, կապահովվեն խորհրդարանական փոքրամասնության շահերը: Ինչպես նշում էր Հ.Կելզենը. «Սահմանադրական արդարադատությունը թույլ է տալիս մեծամասնության անսահման իշխանության փոխարեն համաձայնության գալ Խորհրդարանում ներկայացված խմբերի միջև, քանի որ նույնիսկ փոքրամասնության՝ սահմանադրական դատարան դիմելու վտանգն արդեն կարող է կանխել մեծամասնության հակասահմանադրական գործողությունները»²⁵:

Ժողովրդավարական երկրի առանձնահատկությունն է բոլորի՝ ինչպես քաղաքական մեծամասնության, այնպես էլ փոքրամասնության իրավունքների պահպանումը և պաշտպանությունը:

Անհրաժեշտ է նշել նաև, որ եթե խորհրդարանի մի մասը ձևավորվում է մեծամասնական ընտրական համակարգով, ապա պատգամավորին սահմանադրական դատարան դիմելու հնարավորություն ընձեռելը

¹⁹ Конституция Испании 1978 г.п.1 ст.162, www. concourt.am/ world wide constitutions:
²⁰ Конституция Австрии 1920г. п.1 ст.140 www. concourt.am/ world wide constitutions:
²¹ Конституция Франции 1958г. абз. 1 ст. 61 www. concourt.am/ world wide constitutions:
²² ՀՀ Սահմանադրություն, հ.101-րդ կ.3: Հայաստանի Հանրապետության 1995թ. Սահմանադրության 101-րդ հ-ը նախատեսում էր,որ Ազգային ժողովի պատգամավորների 1/3-ը կարող է դիմել Սահմանադրական դատարան: Մինչև 2005թ. սահմանադրական փոփոխությունները, խորհրդարանի պատգամավորների 1/3-ից Սահմանադրական դատարան դիմել են 2 անգամ: 2006-2010թթ. Ազգային ժողովի պատգամավորների 1/5-ը Սահմանադրական դատարան է դիմել չորս անգամ: Պատկերը հետևյալն է՝ 2006թ.՝ 2 դիմում, 2007թ.՝ 1 դիմում, 2008թ.՝ 0 դիմում, 2009թ.՝ 1 դիմում, 2010թ.՝ 0 դիմում:
²³ Исследование о прямом доступе к конституционному правосудию принято на 85 пленарном заседании Венецианской комиссии (Венеция, 17-18 декабря 2010года) Таблица 1.1.19.
²⁴ Там же.
²⁵ Шайо А. Самоограничение власти, краткий курс конституционализма, - М, 2001. - с.234

կարևորագույն գործիք է, ինչպես խորհրդարանական քաղաքական փորձառնամանուխան, այնպես էլ մարդու և քաղաքացու իրավունքների պաշտպանության համար:

Սահմանադրական իրավունք գիտության համար վաղուց վեճի առարկա չէ սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմինների որոշումների իրավունքի կարևոր աղբյուր հանդիսանալը: Ինչպես նշում է պրոֆեսոր Գ.Հարությունյանը, «... այսօր էլ ամերիկյան սահմանադրությունը գործնական արժեք իրենից չէր ներկայացնի առանց Դաշնային Գերագույն դատարանի մեկնաբանությունների, որոնց ծավալը գերազանցում է 540 հատորը»²⁶:

Անհրաժեշտ է նշել, որ Սահմանադրության 7-րդ հոդվածի 4-րդ կետում և 114-րդ հոդվածի 4-րդ կետում ամրագրված է հետևյալ դրույթը. Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված օրենքները կամ այլ իրավական ակտերն իրավաբանական ուժ չունեն: Այսինքն՝ նման որոշում կայացնելուց հետո պետք է գործի մի մեխանիզմ՝ այդ իրավական բացը լրացնելու համար:

Ցավոք, հայտնվել ենք մի իրավիճակում, երբ ոչ օրենսդրորեն, ոչ էլ գործնականում, այդ գործընթացը կարգավորված չէ:

«Ազգային ժողովի կանոնակարգ», «Իրավական ակտերի մասին» ԼՂՀ օրենքներում դեռևս նախատեսված չէ գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատի կողմից Սահմանադրության 114-րդ հոդվածի 1.1-րդ կետի հիմքով օրենքը (վերջինիս դրույթը), Ազգային ժողովի որոշումը Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչվելու դեպքում ԼՂՀ Ազգային ժողովի կողմից գերագույն դատարանի այդպիսի որոշումից բխող անհրաժեշտ իրավակարգավորում²⁷:

«Ժողովրդավարական համակարգում, - նշում է Ջ. Բուրիքիոն, - խորհրդարանը կապված է Սահմանադրությամբ և արդյունքում պետք է ընդունի սահմանադրական դատարանի դիրքորոշումը: Խորհրդարանի դերը, ի պատասխան իր որևէ օրենքի չեղյալ հայտարարելուն, չի սահմանափակվում միայն փաստի արձանագրմամբ, որ այդ օրենքը այլևս գոյություն չունի: Խորհրդարանը հաճախակի պետք է լրացնի բացը՝ ընդունելով նոր օրենք՝ այս անգամ Սահմանադրությանը համապատասխան: Դրա համար օրենսդիրը պետք է ուսումնասիրի սահմանադրական դատարանի որոշումը: Այս խնդրի իրագործման համար խորհրդարանում

²⁶ Г. Г. Арутюнян. Современные вызовы обеспечения верховенства конституции. Альманах, 2009, с.44.

²⁷ Մեր կարծիքով ճիշտ կլինի ՀՀ օրինակով, Ազգային ժողովում ստեղծել պատգամավորներից, փորձագետներից և սահմանադրական իրավունքի մասնագետներից կազմված առանձին աշխատանքային խումբ, որը Գերագույն դատարանի (սահմանադրականության հարցերով) յուրաքանչյուր որոշումից հետո այն կուսումնասիրի, անհրաժեշտ օրենսդրական փոփոխություններ կնախապատրաստի և կառաջարկի Ազգային ժողովին: Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 2010թ. փետրվարի 23-ի ՍԴՈ-866 որոշումը:

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

որոշիչ դեր է կատարում դատարանի որոշումներում կիրառված մատչելի լեզուն»²⁸:

Գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատի որոշումների բնույթով է մեծապես պայմանավորված պետական իշխանության համակարգում նրանց տեղն ու դերը և Սահմանադրության գերակայությունն ապահովելու հնարավորությունը:

Օրենքը նախատեսում է (հոդվ.49), որ գերագույն դատարանի որոշումները պարտադիր են բոլոր պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, պաշտոնոտար անձանց, ինչպես նաև ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց համար ու վերանայման ենթակա չեն:

- Գերագույն դատարանը կարող է ընդունել հետևյալ որոշումներից մեկը՝
- վիճարկվող ակտը Սահմանադրությանը համապատասխանող ճանաչելու մասին.
  - վիճարկվող ակտն ամբողջությամբ կամ մասամբ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչելու մասին:

Սահմանադրության 114-րդ հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն՝ գերագույն դատարանի որոշումները վերջնական են և ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից: Բացառություն է կազմում քրեական կամ վարչական պատասխանատվության վերաբերյալ օրենքի հակասահմանադրական ճանաչված դրույթը. այս դրույթն իրավաբանական ուժը կորցնում է իր ուժի մեջ մտնելու պահից:

Օրենքի 53-րդ կետի համաձայն, գերագույն դատարանի որոշումները դրանց ընդունման օրվանից հետո՝ եռօրյա ժամկետում, առաքվում են դատավարության կողմերին, Հանրապետության Նախագահին, Ազգային ժողով, կառավարություն, մարդու իրավունքների պաշտպանին և գլխավոր դատախազին, հրատարակվում են ԼՂՀ պաշտոնական տեղեկագրում:

Միաժամանակ, անհրաժեշտ է նշել, որ Սահմանադրության 117-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն՝ գերագույն դատարանն իր որոշմամբ կարող է սահմանել Սահմանադրությանը չհամապատասխանող նորմատիվ ակտի կամ դրա առանձին դրույթների իրավաբանական ուժը կորցնելու ավելի ուշ ժամկետ: Այս սահմանադրական նորմն իր իրացումն է ստացել Օրենքի 56-րդ հոդվածի 17-րդ մասում, որի համաձայն, եթե գերագույն դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող նորմատիվ իրավական ակտի կամ դրա որևէ դրույթի՝ գերագույն դատարանի որոշման հրապարակման պահին Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչումն անխուսափելիորեն կառաջացնի այնպիսի ծանր հետևանքներ հանրության և պետության համար, որոնք կխատարեն այդ պահին տվյալ նորմատիվ ակտի վերացմամբ հաստատվելիք իրավական անվտանգությունը, ապա գերագույն

²⁸ *Джианни Букикио*. Указ выступление. Альманах, с 17.

դատարանը կարող է, տվյալ ակտը ճանաչելով Սահմանադրությանը հակասող, իր որոշման մեջ հետաձգել այդ ակտի իրավաբանական ուժը կորցնելը²⁹:

ԼՂՀ Սահմանադրությամբ կամ օրենսդրությամբ սահմանված չեն ժամկետներ, որոնց ընթացքում օրենսդիրը պարտավոր է շտկել հակասահմանադրական իրավական նորմը: Ինչպես նշվել է վերը՝ գերագույն դատարանը միայն կարող է անուղղակիորեն սահմանել ժամկետը: Եթե նշված ժամկետում օրենսդիրը չի փոփոխի հակասահմանադրական ճանաչված իրավական նորմը, ապա նշված ժամկետի լրանալուն պես տվյալ նորմը կորցնում է իր իրավաբանական ուժը:

Այսպիսով, որոշումները լինում են երկու կարգի՝ նախ, կարող են վերաբերել միայն տվյալ գործի հետ առնչվող կողմերին (*inter partes*) և երկրորդ՝ կրել համընդհանուր բնույթ ու պարտադիր լինել բոլորի համար (*erga omnes*), ինչպես նաև, որոշումը կարող է լինել *ex nunc*³⁰, երբ նորմատիվ ակտի իրավաբանական ուժը կորցնելը տարածվում է այն հարաբերությունների վրա, որոնք առաջացել են որոշման ընդունման պահից կամ *ex tunc*, երբ նորմատիվ ակտը ճանաչվում է չեղյալ, նրա ընդունման պահից:

Դատական և գործադիր իշխանության մարմինների միջև փոխհարաբերությունները իրականացվում են բոլոր օղակներում: Դատարանները (ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարանները, ԳԴ վճռաբեկ պալատը) քաղաքացիական, քրեական և վարչական դատավարությամբ ապահովում են ինչպես ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց, այնպես էլ գործադիր իշխանության մարմինների իրավունքների, օրինական շահերի պաշտպանությունը:

Միաժամանակ, գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատը, Սահմանադրության համաձայն, իրավասու է որոշել կառավարության և վարչապետի ընդունած իրավական ակտերի սահմանադրականության հարցը:

Անհրաժեշտ է նշել, որ գերագույն դատարանը սեփական նախաձեռնությամբ չի կարող քննության առարկա դարձնել գործադիրի վերը նշված որոշումները, այլ կարող է գործը քննել միայն համապատասխան դիմումի դեպքում: Այսինքն՝ նման հսկողությունը վերաբերում է միայն գործադիր իշխանության վերին օղակի կողմից ընդունված որոշումներին:

Այդ փոխհարաբերություններում կարևոր տեղ կարող է զբաղեցնել սահմանադրական հսկողության համակարգի անհատական դիմումի ինս-

²⁹ Տե՛ս ԼՂՀ Գերագույն դատարանի 2010 թ. մարտի 3-ի ԳԴՌ-2 որոշումը: ԼՂՀ պաշտոնական տեղեկագիր, N06 (140) 19 մարտի 2010 թ. էջ 45:

³⁰ Ex nunc և Ex tunc գործողությունների մասին ավելի մանրամասն տես. Исследование о прямом доступе к конституционному правосудию принято на 85 пленарном заседании Венецианской комиссии. Глава III

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

տիտուտը, որը հնարավորություն կտա կոնկրետ գործով ստուգել կիրառված կամ կիրառման ենթակա գործադիր իշխանության մարմինների ընդունած նորմատիվ ակտերի սահմանադրականությունը: Չնայած այս դեպքում պրակտիկան, ըստ էության, բացակայում է:

Իշխանությունների փոխհարաբերությունների համակարգում հատուկ նշանակություն ունեն գերագույն դատարանի և մյուս դատարանների միջև ձևավորվող փոխհարաբերությունները³¹:

Պետք է նշել, որ Սահմանադրության 113-րդ հոդվածի համաձայն՝ ԼՂՀ բարձրագույն դատական մարմինը գերագույն դատարանն է, որը բաղկացած է սահմանադրական և վճռաբեկ պալատներից: Այսինքն, եթե գերագույն դատարանի վճռաբեկ պալատը (երեք դատավորի կազմով) դատական համակարգի վերին ատյանն է, ունի ուղղակի ինստիտուցիոնալ և գործառնական փոխհարաբերություններ մյուս դատարանների հետ ու քաղաքացիական, քրեական, վարչական դատավարությամբ ապահովում է օրենքի միատեսակ կիրառությունը և դատական նախադեպերի սահմանումը, ապա գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատը (վերացական հսկողություն իրականացնելու ժամանակ դիմումները քննում է լրիվ կազմով, անհատական դիմում քննելիս երեք դատավորի կազմով) ապահովում է Սահմանադրության գերակայությունն ու կայունությունը:

Սահմանադրական պալատի փոխհարաբերությունները մյուս դատարանների հետ ունեն հետևյալ առանձնահատկությունները: Նախ՝ սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնում է սահմանադրական պալատը (նշված ձևաչափերով): Մյուս դատարանները, այդ թվում՝ վճռաբեկ պալատը, հանդես են գալիս որպես դիմող սուբյեկտներ: Սահմանադրությամբ և Օրենքով նախատեսված է, որ դատարանները կարող են դիմել գերագույն դատարան իրենց վարույթում գտնվող կոնկրետ գործին առնչվող նորմատիվ ակտերի դրույթների սահմանադրականության հարցով: Գերագույն դատարան դիմելուց առաջ դատարանները պարտավոր են կասեցնել կոնկրետ գործի վարույթը՝ մինչև գերագույն դատարանի ընդունած որոշումն ուժի մեջ մտնելը:

Երկրորդ՝ որոշ գործառնական հարաբերություններ են առաջանում գերագույն դատարանի և մյուս դատարանների միջև նաև այն դեպքում, երբ յուրաքանչյուր ոք (անհատական դիմումով) գերագույն դատարան դիմելու իրավունք է ձեռք բերում միայն դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները սպառելուց հետո:

Երրորդ՝ գերագույն դատարանը կարող է չափազանց կարևոր գործառույթ իրականացնել իր դատավորների կազմի նկատմամբ: Նրան է Սահ-

³¹ Սահմանադրական դատարանի փոխհարաբերությունները դատական համակարգի այլ մարմինների հետ: Տես Գ.Գ. Հարությունյան, Սահմանադրական վերահսկողություն, էջ 90-94:

մանադրությամբ (հ. 114-րդ 1.8-րդ կետ) վերապահված գերագույն դատարանի դատավորի լիազորությունները դադարեցնելու³², նրան որպես մեղադրյալ ներգրավելու, կալանավորելու կամ նրա նկատմամբ դատական կարգով վարչական պատասխանատվության հարց հարուցելու եզրակացություն տալու իրավունքը:

Եթե արդարադատության խորհուրդը Հանրապետության Նախագահին եզրակացություն է ներկայացնում դատավորի լիազորությունները դադարեցնելու վերաբերյալ, ապա գերագույն դատարանի դատավորի վերաբերյալ Հանրապետության Նախագահին եզրակացություն է տրվում գերագույն դատարանի եզրակացության հիման վրա: Այսինքն՝ Սահմանադրությունը գերագույն դատարանի դատավորներին անկախության և անձեռնմխելիության լրացուցիչ երաշխիքներ է տալիս:

Շատ կարևոր ենք համարում նշել, որ գերագույն դատարանը՝ որպես սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմին, առաջնորդվելով Սահմանադրության 113-րդ հոդվածի 3-րդ կետի ուղղակի պահանջով, պարտավոր է ապահովել Սահմանադրության գերակայությունը, դրանով հանդերձ ենթարկել քաղաքականությունը և քաղաքական որոշումները իրավունքին, զսպել և հակակշռել հանրային իշխանություն կրողներին: Ինչպես նշում է մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանի դատավոր Լեխ Գարլիցկին՝ «որպեսզի Սահմանադրությունը հնարավոր լինի ճանաչել գործող, անհրաժեշտ է, որ նրա կիրառումը իրոք լինի մշտական, ու իշխանության թևերից միակը, որը ի վիճակի է կիրառել սահմանադրությունը ինչպես իրավական գործիք (այլ ոչ թե որպես քաղաքական միջոց) կլինեք դատական իշխանությունը»³³:

Այսպիսով՝ ընդունելով գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատի որոշումները որպես իրավունքի աղբյուր՝ Ազգային ժողովին հնարավորություն է ընձեռվում վերացնել օրենքի բացերը, միևնույն ժամանակ պետք է ընդգծել, որ «...դատարանի իրավական պրակտիկայի կանխատեսելիությունը թույլ է տալիս խուսափել Խորհրդարանում ոչ սահմանադրական փաստաթղթերի ընդունումից»³⁴:

Գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատը որոշումներ ընդունելիս հենվում է Եվրադատարանի պրակտիկայի վրա և Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի լույսի ներքո արտահայտելով իր իրավական դիրքորոշումը՝ ապահովում սահմանադրական դատավարու-

³² Առանձին վերլուծության խնդիր է Գերագույն դատարանի դատավորի լիազորությունների դադարեցման ընթացակարգը:

³³ *Лех Гарлицкий* - судья Европейского суда по правам человека. Легитимность конституционного контроля: старые проблемы и новые тенденции. Сравнительное конституционное право, 2008 4, N 4, с. 133.

³⁴ *Джианни Букикио*, Альманах, 2009, с. 17.

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

թյան մակարդակով ներպետական իրավունքի համապատասխանությունը Կոնվենցիոն դրույթներին (իրավակիրառական իմպլեմենտացիա): Ինչպես նշում է Մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանի նախագահ Ժ.-Պ. Կոստան՝ «Կոնվենցիայի նորմերին համապատասխանության հարցը այժմ մշտապես Եվրոպական երկրների մեծ մասի սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմինների օրակարգում է»³⁵:

Ռուսաստանի Դաշնության սահմանադրական դատարանի նախագահ Վ. Չորկինի կարծիքով. «Պետական իշխանության մարմինների և ողջ հասարակության սահմանադրական դատարանի որոշումներին ենթարկվելու ունակությունը իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի իրականացման անհրաժեշտ պայմանն է»³⁶:

Ընդհանրացնելով վերը շարադրվածը՝ կարող ենք հանգել հետևյալ եզրակացություններին՝ ներկայումս չենք հասել ԼՂ իշխանության բոլոր թևերի լիազորությունների հավասարակշռության, ինչը չի թույլատրում ապահովել դատական իշխանության իրական անկախությունը և, համապատասխանաբար, մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը:

Սահմանադրության գործողության հինգ տարվա և գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատի եռամյա պրակտիկան վկայում է, որ պետության սահմանադրական կարգի ձևավորման նվաճումը պայմանավորված է ոչ միայն Սահմանադրությամբ ամրագրված տեքստով, այլև այդ դրույթների իրականացմամբ:

Իշխանությունների տարանջատման սահմանադրական սկզբունքի իրագործումը ենթադրում է գերագույն դատարանի՝ որպես սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմնի, գործունեության ակտիվացումը: Խոսքը վերաբերում է նրան, որ գերագույն դատարան դիմելը ոչ միայն այդ իրավասությունն ունեցող սուբյեկտների հայեցողական իրավունքն է, այլև՝ գործառնական պարտականությունը: Հասարակության և հանրության քաղաքական ու իրավական մշակույթով է պայմանավորված սահմանադրական հիմնարար սկզբունքների կենսագործումը, որը հիմնականում կարող է երաշխավորվել սահմանադրական արդարադատությամբ:

Օրենսդրության անկատարությունը նպաստում է գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատի որոշումների իրագործման ձգձգմանը: Անհրաժեշտ է. «Ազգային ժողովի կանոնակարգ», «Իրավական ակտերի

³⁵ Жан -Поль Коста – Председатель Европейского суда по правам человека. Роль национальных властей, в частности судебных, и будущее охраны прав человека в Европе, Сравнительное конституционное обозрение, 2011, N1(80), с. 120.

³⁶ Зорькин В. Председатель Конституционного Суда РФ. Принцип разделения властей в деятельности Конституционного Суда РФ. Конституционное правосудие 2008, 2(40) – 3(41), с.47.

մասին» ԼՂՀ օրենքներում նախատեսել անհրաժեշտ իրավակարգավորում՝ գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատի կողմից օրենքը (վերջինիս դրույթը) կամ Ազգային ժողովի որոշումը Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչելու դեպքում, ինչպես նաև «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» օրենքի 87-րդ հոդվածի 3-րդ կետն ու 106-րդ հոդվածը համապատասխանեցնել Սահմանադրության 114-րդ հոդվածի դրույթներին:

Գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատի որոշումները ժամանակին չկատարելը բերում է իրավունքի ոտնահարման և օրենքով սահմանված պատասխանատվության (Օրենք 54-րդ հոդված):

Մեր կարծիքով, նպատակահարմար կլիներ (սահմանադրական բարեփոխումների շրջանակներում) քաղաքական համակարգի կայացմանը աջակցելու և սահմանադրական հսկողության ինստիտուտը զարգացնելու նպատակով Խորհրդարանի պատգամավորին (օրենսդրական նախաձեռնության իրավունք ունեցողին) գերագույն դատարան դիմելու իրավունք վերապահել, ինչը դատարանի համար ծանրաբեռնվածություն չի առաջացնի: Իշխանության թևերի փոխհարաբերություններն իրենց գոյատևման և զարգացման, ինչպես նաև պետական իշխանության միասնության ապահովման նախադրյալներից մեկն է: Խոսքը վերաբերում է պետական իշխանության թևերի փոխգործողությանն ու փոխազդեցությանը:

Պետական իշխանության թևերի սահմանադրորեն ամրագրված լիազորությունների հավասարակշռվածությունն ապահովելու նպատակով անհրաժեշտ է, որ այդ թևերից յուրաքանչյուրը չփորձի հասնել նախանշված նպատակներին միայն բացարձակ ինքնուրույնությամբ, սեփական ինքնավարության շնորհիվ՝ անկախ մյուս իշխանության թևերից, ապա կխախտվի ոչ այնքան կոնկրետ իշխանության թևի գործունեության կարգը, ինչքան պետական իշխանության միասնությունը և ամբողջականությունը:

Ինչպես նշում է պրոֆեսոր Գ.Գ. Հարությունյանը՝ «... հատկապես անցումային հասարակությունում առավել ևս սահմանադրական դատարանն է պետական իշխանության ուզուրպացմանը արգելք հանդիսացողը, մշտապես մի իրավիճակ պահպանողը, որի միջոցով հնարավոր է միայն իրավունքով սահմանափակված իշխանություն»³⁷:

³⁷ Арутюнян, Г.Г. Актуальные проблемы совершенствования системы конституционного правосудия в переходном обществе. Конституционное правосудие, 2000, N4, с.62-72.

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՅԻ ՌՈՔԵՐՏ ՍՈՒՔԻԱՍՅԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ
«ՄՆԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՔԻ 20-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 5-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

11 հունվարի 2011թ.

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(61)2011

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողի ներկայացուցիչներ Ա. Չոհրաբյանի, Դ. Դանիելյանի,

գործով որպես պատասխանող ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահի խորհրդական Դ. Մելքոնյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Ռոբերտ Սուքիասյանի դիմումի հիման վրա՝ «Սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 20-րդ հոդվածի 5-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Ռ. Սուքիասյանի՝ 14.06.2010թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի դատական կազմի 2010 թվականի հուլիսի 1-ի ՍԳԴԿՈ/2-22 որոշմամբ «Սնանկության մասին» Հայաստա-

նի Հանրապետության օրենքի 20-րդ հոդվածի 5-րդ մասի, 31-րդ հոդվածի 2-րդ մասի եւ 36-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ պարբերության 1-ին նախադասության՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցի վերաբերյալ քաղաքացի Ռ. Սուքիասյանի դիմումը քննության է ընդունվել մասնակի, եւ գործի քննության ընդունումը «Սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 31-րդ հոդվածի 2-րդ մասի եւ 36-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ պարբերության 1-ին նախադասության մասով մերժվել է՝ համաձայն «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 6-րդ կետի եւ 69-րդ հոդվածի 7-րդ մասի:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով «Սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքն ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 2006թ. դեկտեմբերի 25-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2007թ. հունվարի 22-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2007թ. փետրվարի 10-ից: Օրենքն ուժի մեջ մտնելու պահից վերջինիս 107-րդ հոդվածի 4-րդ մասի ուժով ուժը կորցրած է ճանաչվել «Անվճարունակության (սնանկության) մասին» Հայաստանի Հանրապետության 2003թ. դեկտեմբերի 17-ի ՀՕ-17-Ն օրենքը:

«Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի՝ «Սնանկության գործի ընթացքում կայացված ակտերի բողոքարկումը» վերտառությամբ 20-րդ հոդվածի 5-րդ մասը սահմանում է. «Սնանկության գործի քննության ընթացքում կայացվող որոշումները կարող են բողոքարկվել դրանք կայացվելուց հետո՝ տասնհինգօրյա ժամկետում, վերաքննության կարգով, միայն սույն օրենքով նախատեսված դեպքերում: Մնացած դեպքերում դատարանի որոշումները վերջնական են եւ բողոքարկման ենթակա չեն»:

2. Քննության առարկա գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետեւյալին. ՀՀ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի՝ 2009թ. ապրիլի 6-ի վճռով «Բջնի» հանքային ջրերի գործարան» ՓԲԸ-ն ճանաչվել է սնանկ: Վճիռն օրինական ուժի մեջ է մտել 17.06.2009թ.: Դատարանի՝ 17.06.2009թ. որոշմամբ նշանակվել է «Բջնի» հանքային ջրերի գործարան» ՓԲԸ-ի սնանկության գործով կառավարիչ:

ՀՀ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի՝ 2009թ. օգոստոսի 6-ի որոշմամբ հաստատվել է պարտատերերի վերջնական ցուցակը: Այդ որոշման դեմ վերաքննիչ բողոք է ներկայացրել ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ Խոշոր հարկ վճարողների տեսչությունը, որը պահանջել է անվավեր ճա-

նաչել ՀՀ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի 06.08.2009թ. որոշումը մասնակի՝ նշված որոշմամբ հաստատված 530 պահանջներից 524-ի մասով, եւ «Բջնի» հանքային ջրերի գործարան» ՓԲԸ-ն, որը պահանջել է անվավեր ճանաչել ՀՀ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի 06.08.2009թ. որոշումը՝ նշված որոշմամբ հաստատված մեկ պահանջի մասով:

Երկու վերաքննիչ բողոքների առկայության պայմաններում ՀՀ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի 06.08.2009թ. որոշումը չի վիճարկվել 5 պահանջների մասով եւ այդ մասով որոշումը մտել է օրինական ուժի մեջ: Սնանկության գործով կառավարիչը 02.10.2009թ. նշանակել է պարտատերերի առաջին ժողովը, որին իրենց ներկայացուցիչների միջոցով մասնակցելու թույլտվություն չեն ստացել պարտատերեր Սարիբեկ, Ռոբերտ եւ Էդուարդ Սուքիասյանները, նկատի ունենալով, որ ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանում բողոքի առկայության պայմաններում նրանց մասով առաջին ատյանի դատարանի որոշումն օրինական ուժի մեջ չի մտել:

Սարիբեկ, Ռոբերտ եւ Էդուարդ Սուքիասյանները բողոք են ներկայացրել ՀՀ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարան՝ պարտատերերի ժողովի որոշումն անվավեր ճանաչելու պահանջով: Այդ որոշմամբ համաձայնություն է տրվել սնանկության հատուկ հաշվում պարտապանի գույքի վաճառքից կամ ակտիվների հավաքագրումից գոյացած միջոցների նկատմամբ սնանկության գծով կառավարչին 4 տոկոս հավելյալ վարձատրություն սահմանելու մասին: ՀՀ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի 22.10.2009թ. թիվ ԿԴ 1/0001/04/09 որոշմամբ մերժվել է այդ բողոքը: Դատարանն իր որոշումը պատճառաբանել է նրանով, որ երկու վերաքննիչ բողոքների արդյունքում «Պարտատերերի վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին» ՀՀ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի 06.08.2009թ. որոշումը չի վիճարկվել միայն 5 պահանջների մասով, եւ նշված որոշումը «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 20-րդ հոդվածի 6-րդ մասի ուժով 5 պահանջների մասով մտել է օրինական ուժի մեջ, իսկ մնացած 524 պահանջների մասով, որոնք ներառում են նաեւ Սարիբեկ, Ռոբերտ եւ Էդուարդ Սուքիասյանների պահանջները, որոշումն օրինական ուժի մեջ չի մտել, քանի որ նշված որոշումը 524 պահանջների մասով վիճարկվել է ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանում: Հետեւաբար՝ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 34-րդ հոդվածի ուժով սնանկության գործով կառավարիչը պարտատերերի առաջին ժողովի անցկացման վայրի եւ ժամանակի մասին ծանուցել է 5 պարտատերերին եւ պարտապանին:

Սարիբեկ, Ռոբերտ եւ Էդուարդ Սուքիասյանները ՀՀ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի 22.10.2009թ. թիվ ԿԴ 1/0001/04/09

որոշման դեմ բերել են վերաքննիչ բողոք, որը ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 25.12.2009թ. թիվ ԿԳ- 1/0001/04/09 որոշմամբ վերադարձվել է: Դատարանը, հղում կատարելով «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 20-րդ հոդվածի 5-րդ և 6-րդ մասերին, գտել է, որ օրենսդիրը սնանկության գործով կայացված որոշումները վերաքննության կարգով բողոքարկելու հնարավորություն է նախատեսել միայն «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված դեպքերում, իսկ սնանկության գործով պարտատերերի ժողովի որոշումն անվավեր ճանաչելու պահանջը մերժելու մասին դատարանի որոշումը վերաքննության կարգով բողոքարկելու հնարավորություն չի նախատեսել:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանն իր՝ 17.02.2010թ. թիվ ԿԳ-1/0001/04/09 որոշմամբ վերահաստատելով ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի՝ վերը նշված որոշման մեջ արտահայտած իրավական դիրքորոշումները, վերադարձրել է նշված որոշման դեմ բերված վճռաբեկ բողոքը: Վճռաբեկ դատարանը նաև փաստել է, որ «...հիմնավորված չէ նյութական կամ դատավարական իրավունքի այնպիսի խախտման առկայությունը, որը կարող էր ազդել գործի ելքի վրա»: Միաժամանակ վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ «...վերաքննիչ դատարանի կողմից թույլ տրված դատական սխալի մասին բողոք բերած անձանց հիմնավորումը հերքվում է վերաքննիչ դատարանի որոշմամբ նշված պատճառաբանություններով»:

3. Դիմողը գտնում է, որ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 20-րդ հոդվածի 5-րդ մասը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ, 6-րդ, 18-րդ և 19-րդ հոդվածներին՝ այնքանով, որքանով առանց արդար դատաքննություն ապահովելու վեճն ըստ էության լուծող դատական ակտի բողոքարկում չի նախատեսում: «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 20-րդ հոդվածի 5-րդ մասի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասությունը դիմողը հիմնավորում է նրանով, որ պարտատերերի ժողովի որոշումների բողոքարկման արդյունքում կայացված դատական ակտը հանդիսանում է վեճն ըստ էության լուծող դատական ակտ, որը, ըստ դիմողի, պետք է ենթակա լինի վերաքննության կարգով բողոքարկման: Այլապես, ըստ դիմողի, սահմանափակվում է դատարանի մատչելիության իրավունքը, դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունքը:

Դիմողը գտնում է, որ, մի կողմից, օրենսդիրը սահմանել է կառավարչի գործողությունների և ժողովի որոշումների բողոքարկման հնարավորություն, մյուս կողմից՝ չարդարացված տրամաբանությամբ սահմանափակել է սնանկության գործով դատարանի կողմից վեճի առարկա հարցի առթիվ կայացված որոշումների բողոքարկումը և դրանց նկատմամբ վերադաս դատարանի վերահսկողությունը:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Վկայակոչելով նաեւ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի դատական նախադեպերը, դիմողը շեշտում է, որ դատական մատչելիության իրավունքի սահմանափակումը չի կարող արդարացվել միայն այն պատճառաբանությամբ, որ այն կատարվում է օրենքի հիման վրա:

«Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 20-րդ հոդվածի 5-րդ մասի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասելու հանգամանքը դիմողը փաստարկում է նաեւ նրանով, որ «...մեկ ատյանի կարգով պարտատերերը (այդ թվում՝ Դիմողը) հնարավորություն չեն ունեցել նույնիսկ մասնակցելու դատական նիստին եւ ներկայացնելու իրենց փաստարկները, առարկելու հակառակորդ կողմի փաստարկների դեմ, այլ կերպ ասած չի ապահովված արդարացի լսումների իրավունքը...»:

Դիմողը նույնպես ընդունում է, որ «...սնանկության գործերով ոչ բոլոր դատական ակտերն են ենթակա բողոքարկման վերադատության կարգով»: Մակայն գտնում է, որ դա չի վերաբերում սնանկության գործով կառավարչի կողմից պարտապանների տվյալ կոնկրետ ժողովի հրավիրման հետ կապված վեճին:

4. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկների դեմ, գտնում է, որ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 20-րդ հոդվածի 5-րդ մասը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությանը: Իր այդ դիրքորոշումը հիմնավորելու համար պատասխանողը մեջբերում է որոշ օտարերկրյա պետությունների՝ սնանկության վերաբերյալ իրավական ակտերի համապատասխան դրույթները եւ նշում, որ սնանկության վարույթի ընթացքում ընդունվող որոշումների բողոքարկման այդպիսի համակարգի առկայությունը բնորոշ է ոչ միայն Հայաստանի Հանրապետության, այլ նաեւ օտարերկրյա մի շարք պետությունների սնանկության ընթացակարգերին:

Հղում կատարելով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 21.12.2006թ. եւ 14.04.2008թ. որոշումներին՝ պատասխանողը գտնում է, որ պարտատերերի ժողովի որոշումն անվավեր ճանաչելու պահանջը մերժելու վերաբերյալ դատարանի որոշումը չի հանդիսանում վեճն ըստ էության լուծող դատական ակտ:

Հղում կատարելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի 28.11.2007թ. ՍԳՈ-719, 28.09.2010թ. ՍԳՈ-918, 02.11.2010թ. ՍԳՈ-922 որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումներին՝ պատասխանողը, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ պարտապանին սնանկ ճանաչելու մասին վճիռն օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո սնանկության գործընթացը շարունակվում է «դատական խիստ հսկողության ներքո», գտնում է, որ այդ ընթացքում բացառվում է դատարանի կայացրած բոլոր որոշումների անմիջական բողոքարկումը, սակայն հնարավորություն է ընձեռնվում դրանք

բողոքարկել գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի շրջանակներում: Ըստ պատասխանողի՝ սնանկության վարույթի ընթացքում կայացված բոլոր ակտերի եռատյան բողոքարկման հնարավորության նախատեսումը կկազմալուծի սնանկության վարույթի ողջ ընթացքը, այն կդադարի լինել պարտապանի, առավել եւս՝ պարտատերերի իրավունքների իրավական պաշտպանության մեխանիզմ՝ դրանով իսկ վերջիններիս զրկելով ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածով երաշխավորված իրավունքի իրացման հնարավորությունից:

5. Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դիմողն իր իրավունքների խախտումը պայմանավորում է սնանկության գործով կայացվող դատական ակտերի բնույթի եւ տեսակների վերաբերյալ իրավակիրառական պրակտիկայում առկա մեկնաբանությամբ, ինչպես նաեւ սնանկության գործով կայացվող դատական ակտերի բողոքարկման կարգով, հիմք ընդունելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի եւ 68-րդ հոդվածի 7-րդ մասի պահանջները, սույն գործի քննության շրջանակներում ՀՀ սահմանադրական դատարանը կարելոթում է «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքում օգտագործված՝ «սնանկության գործ» հասկացության սահմանադրաիրավական իմաստի բացահայտման, ինչպես նաեւ կիրառման պրակտիկայում դրսևտրված մոտեցումների գնահատման անհրաժեշտությունը: Միաժամանակ, սույն գործի քննության շրջանակներում կարելոթվում է նաեւ այն հարցի պարզաբանումը, թե որ իրավական ակտով կամ ակտերով սահմանված կանոններն են ենթակա կիրառման սնանկության գործերով դատավարական կարգի նկատմամբ:

6. «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի՝ «Սնանկության գործերի քննության կարգը» վերտառությամբ 1-ին հոդվածը սահմանում է.

«1. Սնանկության գործերի քննությունն իրականացվում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով եւ սույն օրենքով սահմանված կարգով:

2. Եթե սույն օրենքով սահմանված են այլ կանոններ, քան Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով, ապա սնանկության գործի քննությունն իրականացվում է սույն օրենքով սահմանված կանոններով»:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 1-ի մասի երկրորդ պարբերության համաձայն. «Այլ օրենքներում (բացառությամբ սնանկության վարույթը կարգավորող օրենքների) պարունակվող քաղաքացիական դատավարության իրավունքի նորմերը պետք է համապատասխանեն սույն օրենսգրքին»:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի եւ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի՝ վերը նշված դրույթների համադրված վերլուծությունից բխում է, որ սնանկության գործի քննության ժամանակ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի համապատասխան նորմերը կիրառվում են միայն այն մասով, որով տվյալ դատավարական հարաբերությունը կարգավորված չէ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքով:

7. Անդրադառնալով «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքում օգտագործված՝ «սնանկության գործ» հասկացության սահմանադրաիրավական բովանդակության պարզաբանմանը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ նշված հասկացությունը չի սահմանափակվում միայն պարտապանին սնանկ ճանաչելու դիմումի հիման վրա հարուցված վարույթով, եւ ներառում է այն բոլոր վեճերի լուծմանն ուղղված դատական վարույթները, որոնք կարող են ծագել պարտապանին սնանկ ճանաչելու դիմումի քննության ընթացքում, կամ առնչվում են պարտապանին սնանկ ճանաչելու դիմումի բավարարման իրավական հետեւանքներին: Այլ կերպ՝ պարտապանին սնանկ ճանաչելու դիմումի հիման վրա հարուցված դատական գործը, որպես սնանկության գործ, ի տարբերություն այլ քաղաքացիաիրավական բնույթ ունեցող գործերի, չի ավարտվում տվյալ վարույթով կայացված դատական ակտով եւ կարող է բաղկացած լինել մի քանի առանձին վարույթներից, որոնք, սակայն, չեն հանդիսանում առանձին գործեր, այլ ներառվում են տվյալ իրավասուբյեկտի սնանկության վերաբերյալ միասնական դատական գործում:

Նման եզրահանգման համար հիմք է հանդիսանում, մասնավորապես. ա/ այն հանգամանքը, որ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքով օրենսդիրը նախատեսել է ոչ միայն պարտապանին սնանկ ճանաչելու մասին վճռի կամ պարտապանին սնանկ ճանաչելու դիմումը մերժելու մասին վճռի կայացում, այլ նաեւ սնանկության գործն **ավարտելու** մասին վճռի կայացում (մասնավորապես՝ օրենքի 39-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «գ» կետ, 59-րդ հոդվածի 1-ին մաս, 69-րդ հոդվածի 4-րդ մասի «ա» կետ, 74-րդ հոդվածի 7-րդ մաս, 87-րդ հոդվածի 5-րդ մաս, 90-րդ հոդվածի 5-րդ մաս, 105-րդ հոդվածի 1-ին մաս): Ընդ որում, օրենսդիրը նախատեսել է սնանկության գործն ավարտելու տարբեր հիմքեր եւ, հետեւաբար, սնանկության գործն **ավարտելու** մասին՝ իրենց բնույթով տարբեր վճիռներ: Մասնավորապես՝ ֆիզիկական անձի սնանկության գործը **պարտավորությունների կատարումից ազատելով ավարտելու** մասին վճիռ (օրենքի 59-րդ հոդվածի 1-ին մաս, 97-րդ հոդվածի 1-ին պարբերություն), **ֆինանսական առողջացման ծրագրի կատարման մասին կառավարչի հաշվետվությունը հաստատելու** եւ սնանկության վերաբերյալ գործն ավարտելու մասին

վճիռ (օրենքի 69-րդ հոդվածի 4-րդ մասի «ա» կետ), **լուծարման վարույթը դադարեցնելու** եւ պարտապանի սնանկության վերաբերյալ գործն ավարտելու մասին վճիռ (օրենքի 74-րդ հոդվածի 7-րդ մաս), **պարտապանի լուծարման հետեւանքով** սնանկության վերաբերյալ գործն ավարտելու մասին վճիռ (օրենքի 87-րդ հոդվածի 5-րդ մաս): **Այսինքն՝ պարտապանին սնանկ ճանաչելու դիմումի բավարարմամբ ավարտվում է միայն պարտապանին սնանկ ճանաչելու դիմումի հիման վրա հարուցված վարույթը, այլ ոչ թե ողջ սնանկության գործը,**

բ/ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի՝ «Պարտապանին սնանկ ճանաչելու եւ դիմումը մերժելու հետեւանքները» վերտառությամբ 19-րդ հոդվածով, որպէս պարտապանին սնանկ ճանաչելու հետեւանք, մասնավորապէս, նախատեսվում է, որ պարտապանին սնանկ ճանաչելու մասին վճիռն օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո դատարանը նշանակում է սնանկության գործով կառավարիչ, նշանակում է պարտատերերի առաջին ժողովի անցկացման ժամանակը եւ վայրը, արգելանք է դնում պարտապանին պատկանող գույքի եւ դրամական միջոցների վրա, կարճում է նույն պարտապանին սնանկ ճանաչելու պահանջով այլ դիմումներով դատարանի վարույթում առկա գործերի վարույթը, կասեցվում են պարտապանի կանոնադրական (բաժնեհավաք, փայտահավաք) կապիտալում մասնակցություն ունեցող անձանց՝ օրենքով եւ պարտապանի կանոնադրությամբ սահմանված այն լիազորությունները, որոնք պայմանավորված են այդ մասնակցությամբ: Այս իրողությունը հաշվի առնելով՝ օրենսդիրը չի բացառում, որ պարտապանին սնանկ ճանաչելու մասին վճիռն օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո կարող են ծագել քաղաքացիաիրավական վեճեր՝ կապված սնանկության գործով կառավարիչի գործողությունների, պարտատերերի ժողովի որոշումների հետ, կամ պարտապանի գույքի վրա արգելանք դնելու, պարտապանի կանոնադրական (բաժնեհավաք, փայտահավաք) կապիտալում մասնակցություն ունեցող անձանց լիազորությունների կասեցման իրավական հետեւանքների հետ: Միեւնույն ժամանակ, հիմք ընդունելով այն հանգամանքը, որ նշված վեճերի լուծման վերաբերյալ վարույթները կարող են հարուցվել մինչեւ սնանկության վերաբերյալ գործն ավարտելու մասին վճիռի կայացումը՝ օրենսդիրը նշված վարույթները դիտարկել է որպէս միեւնույն սնանկության գործում ներառվող առանձին վարույթներ, այլ ոչ թե առանձին գործեր:

Ընդ որում, հաշվի առնելով վերը նշված՝ սնանկության գործի բաղադրատարր հանդիսացող առանձին վարույթների բնույթը, առանձնահատկությունները, սնանկության գործի ընթացքի վրա դրանց ազդեցության աստիճանը՝ օրենսդիրը նշված վարույթներից առանձնացրել է **երկուսը**, եւ միայն այդ վարույթներով կայացված դատական ակտերն է դիտարկել որ-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

պես վեճն ըստ էության լուծող դատական ակտեր: Խոսքը վերաբերում է **պարտապանին սնանկ ճանաչելու դիմումի հիման վրա հարուցված վարույթին**, որի ընթացքում դատարանը կայացնում է պարտապանին սնանկ ճանաչելու մասին վճիռ կամ պարտապանին սնանկ ճանաչելու դիմումը մերժելու մասին վճիռ (օրենքի 16-րդ հոդվածի 3-րդ կետ), եւ **սնանկության գործն ավարտելու վերաբերյալ վարույթին**:

«Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ օրենսդիրը սնանկության գործի բաղադրատարր հանդիսացող մի շարք առանձին վարույթների շարքում իրավաչափորեն առանցքային նշանակություն է վերապահել պարտապանին սնանկ ճանաչելու եւ սնանկության գործն ավարտելուն ուղղված վարույթներին: **Մնացած բոլոր վարույթները, այդ թվում՝ ժողովի որոշումների եւ սնանկության գործով կառավարչի գործողությունների բողոքարկման վարույթները, հանդիսանում են պարտապանին սնանկ ճանաչելու մասին օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի իրավական հետեւանքները**, որոնք կարող են ծագել պարտապանին սնանկ ճանաչելու մասին վճիռն օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո **մինչեւ սնանկության գործն ավարտելու մասին վճռի կայացումը**:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ սահմանադրական դատարանը հիմնավոր չի համարում այն դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ ժողովի որոշումների բողոքարկման արդյունքում կայացված դատական ակտը հանդիսանում է վեճն ըստ էության լուծող դատական ակտ:

8. Ինչ վերաբերում է սնանկության գործի ընթացքում կայացվող միջանկյալ դատական ակտերի բողոքարկելիությանը, ապա օրենսդիրը, դարձյալ ելնելով սնանկության գործի մաս կազմող առանձին վարույթների բնույթից, առանձնահատկություններից, սնանկության գործի ընթացքի վրա դրանց ազդեցության աստիճանից, սնանկության գործում ներառվող առանձին վարույթներով կայացվող միջանկյալ դատական ակտերի մի մասի համար է սահմանել բողոքարկման հնարավորություն:

Միևնույն ժամանակ, հիմք ընդունելով այն հանգամանքը, որ դիմողի փաստարկներն առնչվում են ոչ միայն ժողովի որոշումների, այլ նաև սնանկության գործով կառավարչի գործողությունների բողոքարկման արդյունքում կայացվող դատական ակտերին, ինչպես նաև այն հանգամանքը, որ նշված վարույթներով կայացված դատական ակտերը, համաձայն «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի՝ ենթակա չեն բողոքարկման, նշված դատական ակտերի վերջնական լինելու հանգամանքի գնահատման նպատակով սույն գործի քննության շրջանակներում սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում գնահատել, մասնավորապես, ժողովի որոշումների եւ սնանկության գործով կառավարչի գործողությունների բո-

դրքարկման վարույթի բնույթը, առանձնահատկությունները, սնանկության գործի ընթացքի վրա դրանց ազդեցության աստիճանը:

Միջանկյալ դատական ակտերի բողոքարկելիության վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանն արդեն իսկ արտահայտել է իրավական դիրքորոշում: 2007թ. նոյեմբերի 28-ին «Քաղաքացի Արտակ Չեյնայանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 26-րդ գլխի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործով» կայացված ՍԴՈ-719 որոշման 4-րդ կետում դատարանը նշել է. «...օրենսդիրը հիմնականում բողոքարկելի է համարում այն բոլոր ակտերը, որոնք կարող են **կասեցնել կամ խոչընդոտել դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացման ընթացքը**, ...: Օրենսդրի կողմից առանձին դատական ակտերի բողոքարկման հնարավորության բացառումը բխում է դատավարությունն անհարկի ձգձգումներից զերծ պահելու անհրաժեշտությունից, քանի որ դատարաններում քաղաքացիական դատավարության կարգով գործերի քննության համար օրենքը սահմանում է հստակ ժամկետներ: Փաստորեն, օրենսդիրը, յուրաքանչյուր կոնկրետ դատական ակտի կապակցությամբ, առաջնորդվելով արդարադատության շահերից բխող որոշակի նպատակներով եւ խնդիրներով, սահմանում է այս կամ այն դատական ակտի բողոքարկելիությունը»:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ 2007թ. նոյեմբերի 28-ի ՍԴՈ-719 որոշման 4-րդ կետում ամրագրված՝ վերը նշված իրավական դիրքորոշումն ամբողջությամբ կիրառելի է սույն գործով վիճարկվող իրավանդումների առնչությամբ:

9. Արդյունավետ դատական պաշտպանության սահմանադրական իրավունքի տեսանկյունից հարկ է վեճի առարկա իրավունքների պաշտպանության երաշխիքները դիտարկել սնանկության վարույթին վերաբերող դատավարական այլ երաշխիքների համատեքստում, որոնք պետք է ուղղված լինեն սնանկության վարույթում ներգրավված բոլոր մասնակիցների իրավունքների եւ շահերի համակողմանի եւ հավասարակշռված պաշտպանությանը:

Այս առումով, սահմանադրական դատարանի 2007թ. նոյեմբերի 28-ի ՍԴՈ-719 որոշման լույսի ներքո գնահատելով պարտատերերի ժողովի որոշումների եւ սնանկության գործով կառավարչի գործողությունների բողոքարկման վարույթի բնույթը, առանձնահատկությունները, սնանկության գործի ընթացքի վրա դրանց ազդեցության աստիճանը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ պարտատերերի ժողովի որոշումների եւ սնանկության գործով կառավարչի գործողությունների բողոքարկման արդյունքում կայացվող որոշումներն իրենց բնույթով այնպիսին են, որ չեն

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

կասեցնում սնանկության գործի քննության հնարավորությունը, չեն խոչընդոտում դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացման ընթացքը, հետևաբար, ապահովում են նաև սնանկության վարույթում ներգրավված բոլոր մասնակիցների իրավունքների եւ շահերի համակողմանի եւ հավասարակշռված պաշտպանությունը:

Ինքնանպատակ չէ այն, որ օրենսդիրը սնանկության գործում ներառվող առանձին վարույթներով կայացվող մի շարք միջանկյալ դատական ակտեր, ի տարբերություն մյուսների, համարում է բողոքարկելի դատական ակտեր: Դրանք իրենց բնույթով այնպիսին են, որ կարող են կասեցնել կամ խոչընդոտել պարտապանին սնանկ ճանաչելու պահանջով դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացման ընթացքը, սնանկության գործի քննության հնարավորությունը, այն է՝ դիմումի ընդունումը մերժելու (օրենքի 14-րդ հոդված), դիմումը վերադարձնելու (օրենքի 15-րդ հոդված), պարտապանի մոտ ստուգման կամ ուսումնասիրության իրականացումը թույլատրելու (օրենքի 19-րդ հոդված), պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու (օրենքի 20-րդ հոդված), պահանջի, պահանջի փոփոխության դեմ առարկությունները քննարկելու արդյունքում պահանջի չափը, օրինականությունը, առաջնահերթությունը եւ ապահովվածությունը որոշելու (օրենքի 46-րդ հոդված), սնանկ ճանաչված անձի գույքն օտարելու թույլտվություն տալու (օրենքի 50-րդ հոդված), պահանջը սահմանված ժամկետում չներկայացնելու պատճառների հարգելիությունը որոշելու մասին (օրենքի 85-րդ հոդված) որոշումները:

Այսպիսի իրավակարգավորման պարագայում սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ իրավաչափ մոտեցում է ցուցաբերված օրենսդրի կողմից, երբ բողոքարկելի են համարվում սնանկության գործում ներառվող առանձին վարույթներով կայացվող միայն որոշակի խումբ միջանկյալ դատական ակտերը, քանի որ հակառակ մոտեցումը, երբ սկզբունքորեն բողոքարկելի կարող են դիտարկվել սնանկության գործում ներառվող առանձին վարույթներով կայացվող առանց բացառության բոլոր միջանկյալ դատական ակտերը, այդ թվում՝ նաև ժողովի որոշումները եւ կառավարչի գործողությունները վիճարկելու վարույթով կայացված որոշումները, կարող է վտանգել դատական պաշտպանության իրավունքի լիարժեք իրականացումը: Նման իրավակարգավորումը նպատակ է հետապնդում ապահովել արդարադատության արդյունավետ իրականացումը՝ զերծ պահելով այն անհարկի ձգձգումներից:

Այն հանգամանքը, որ քաղաքացիական վեճերի լուծման ժամանակ, երբ առկա է նաև ժամանակի գործոնի ազդեցությունը, միջանկյալ ակտերով վերաքննություն չնախատեսելն ինքնին չի նշանակում, որ հնարավոր չէ ապահովել արդյունավետ դատավարություն միայն դատական մեկ ատ-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

յանում գործի քննության պայմաններում: Տվյալ կոնկրետ դեպքում կողմի իրավունքների դատական պաշտպանության խնդիրը կարող է վերաքննության առարկա դառնալ նաև **սնանկության գործն ավարտելու վերաբերյալ վարույթի շրջանակներում:**

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց:**

1. «Սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 20-րդ հոդվածի 5-րդ մասի դրույթները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

11 հունվարի 2011 թվականի
ՍԳՈ-932

31 ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(61)2011

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՅԻ ԿԱՐԵՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՍՊՐՔԻ 427-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍԻ, 429-ՐԴ ԵՎ 430-ՐԴ
ՀՈԳՎԱԾՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

25 հունվարի 2011թ.

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(61)2011

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուկյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի, մասնակցությամբ՝

դիմողի ներկայացուցիչներ Տ. Սաֆարյանի, Ա. Ճուղուրյանի, գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահի խորհրդական Գ. Մելքոնյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Կարեն Հարությունյանի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 427-րդ հոդվածի երկրորդ մասի, 429-րդ եւ 430-րդ հոդվածների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Կ. Հարությունյանի՝ 11.08.2010թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հուլիսի 1-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի սեպտեմբերի 1-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 12-ից:

Օրենսգրքի վիճարկվող դրույթները եւ հոդվածները զետեղված են ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի՝ «Դատական որոշումների կատարումը» վերտառությամբ 12-րդ բաժնի նույնանուն 49-րդ գլխում:

Օրենսգրքի 427-րդ հոդվածի վիճարկվող 2-րդ մասում սահմանված է. «...2. Օրինական ուժի մեջ մտած դատական որոշումը կատարման է հանձնվում որոշումը կայացրած դատարանի կողմից ոչ ուշ, քան այն ուժի մեջ մտնելուց կամ վերաքննիչ կամ վճռաբեկ ատյանից գործը վերադարձվելուց 3 օր հետո»:

Օրենսգրքի 429-րդ եւ 430-րդ հոդվածները համապատասխանաբար սահմանում են դատական որոշումն ի կատար ածելու փուլում դատապարտյալի իրավունքները եւ դատական որոշման վերաբերյալ կասկածների ու անհատակությունների լուծման կարգը:

2. Քննության առարկա գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է նրան, որ Երեւան քաղաքի Արաբկիր եւ Քանաքեռ-Զեյթուն համայնքների առաջին ատյանի դատարանը 2007թ. օգոստոսի 7-ին կայացրած դատավճռով դիմողին դատապարտել է երեք տարի ազատազրկման, սակայն պատիժը պայմանականորեն չի կիրառվել, եւ նշանակվել է փորձաշրջան՝ 1 տարի ժամկետով:

Վերոհիշյալ դատավճռի դեմ մեղադրողը ներկայացրել է վերաքննիչ բողոք: ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանն իր՝ 2007 թվականի սեպտեմբերի 28-ի դատավճռով անփոփոխ է թողել առաջին ատյանի դատարանի դատավճիռը, իսկ վերաքննիչ բողոքը՝ առանց բավարարման:

ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի հիշյալ դատավճռի դեմ մեղադրող կողմը ներկայացրել է վճռաբեկ բողոք: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2007թ. նոյեմբերի 30-ի որոշմամբ բեկանվել է ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 2007թ. սեպտեմբերի 28-ի դատավճիռը եւ գործն ուղարկվել է նույն դատարան՝ այլ կազմով նոր քննության, այն հիմնավորմամբ, որ ազատազրկման ձեռով պատիժը պայմանականորեն չկիրառելն անարդա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

րացի է՝ ակնհայտ մեղմ լինելու պատճառով, չի համապատասխանում դատապարտյալի կատարած հանցագործության ծանրությանը եւ դատապարտյալի անձին:

ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանը գործի նոր քննության արդյունքում իր՝ 2008թ. ապրիլի 25-ի որոշմամբ դարձյալ օրինական ուժի մեջ է թողել Երեւան քաղաքի Արաբկիր եւ Քանաքեռ-Զեյթուն համայնքների առաջին ատյանի դատարանի 2007թ. օգոստոսի 7-ին կայացրած դատավճիռը: Որոշումն ուժի մեջ է մտել հրապարակման պահից:

Դիմողի վերաբերյալ քրեական գործը ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանից Երեւան քաղաքի Արաբկիր եւ Քանաքեռ-Զեյթուն համայնքների ընդհանուր իրավասության դատարանում ստացվել է 2008թ. մայիսի 15-ին:

ՀՀ արդարադատության նախարարության քրեակատարողական վարչության այլընտրանքային պատիժների կատարման բաժնի Արաբկիր եւ Քանաքեռ-Զեյթուն բաժանմունքում դիմողի նկատմամբ կայացված դատավճիռն ստացվել է 2008 թվականի հունիսի 24-ին, եւ հիմք ընդունելով ՀՀ քրեակատարողական օրենսգրքի 131-րդ հոդվածի 1-ին մասը, համաձայն որի. «Փորձաշրջանը հաշվարկվում է դատապարտյալին ազատությունից զրկելու հետ չկապված պատիժների կատարման ստորաբաժանումում, իսկ զինծառայողին՝ նրա գործամասի հրամանատարության կողմից հաշվառման վերցնելու պահից», փորձաշրջանն սկսվել է հաշվարկվել այդ օրվանից:

Հետագայում, գտնվելով փորձաշրջանի մեջ, դիմողը կատարել է մեկ այլ հանցագործություն, ինչի համար Երեւան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ համայնքների ընդհանուր իրավասության դատարանի 2009թ. հունիսի 23-ի դատավճռով դատապարտվել է ազատազրկման երեք տարի ժամկետով, նախկին դատավճռով նշանակված պատիժը պայմանականորեն չկիրառելը վերացվել է, եւ նախկին դատավճռով նշանակված եւ չկրած պատժից երկու տարի ժամկետով ազատազրկումը գումարվել է վերջին դատավճռով նշանակված պատժին: Արդյունքում՝ դիմողի նկատմամբ նշանակվել է պատիժ՝ ազատազրկում հինգ տարի ժամկետով:

Այնուհետեւ դիմողը միջնորդություն է ներկայացրել Երեւան քաղաքի Արաբկիր եւ Քանաքեռ-Զեյթուն վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարան՝ խնդրելով դատարանի կողմից սահմանված փորձաշրջանի ժամկետը հաշվարկել իր նկատմամբ կայացված առաջին դատական ակտի ուժի մեջ մտնելու պահից: Միջնորդության հիմքում դիմողի կողմից դրվել է այն փաստը, որ իր նկատմամբ կայացված առաջին դատական ակտը չկատարելու արդյունքում փորձաշրջանի հաշվարկն սկսվել է շուրջ ինն ամիս ուշացումով: Միջնորդությունը դատարանի կողմից

մերժվել է՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դատավճռի ի կատար ածման փուլում կասկածներ կան անհատակություններ չկան:

3. Դիմողը որպես օրենսգրքի վիճարկվող 427-րդ հոդվածի երկրորդ մասի հակասահմանադրականության հիմնական փաստարկ ներկայացնում է այն, որ հիշյալ դրույթը չի համապատասխանում իրավական որոշակիության սկզբունքին այնքանով, որքանով որ այն չի նախատեսում դատական որոշումները կատարման ուղարկելու հստակ ընթացակարգ:

Օրենսգրքի 429-րդ եւ 430-րդ հոդվածների առնչությամբ դիմողը գտնում է, որ նշված հոդվածներում առկա է օրենսդրական բաց, որը հնարավորություն չի տալիս դատապարտյալին գործը վերադաս դատական ատյանից չվերադարձվելու կամ ուշ վերադարձվելու եւ որպես հետեւանք՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտն ի կատար չածվելու կամ ուշ ի կատար ածվելու դեպքում «իր համար վրա հասած վատ հետեւանքները վերացնելու» նպատակով օգտվելու դատական պաշտպանությունից:

4. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկների դեմ, նախ գտնում է, որ դիմողի փաստարկներն ուղղված են միայն ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 427-րդ հոդվածի հակասահմանադրականությունը հիմնավորելուն, ինչը վկայում է այն մասին, որ դիմողն ըստ էության վիճարկում է միայն նշված նորմի սահմանադրականությունը:

Որոշումը կայացրած դատարանը վերադաս դատական ատյանների կայացրած որոշումների մասին իրազեկվում է միայն համապատասխան դատական ակտը եւ գործը տվյալ դատարան ուղարկելու միջոցով: Բացի դրանից, դատական որոշումների կատարման ընթացքում երբեմն առաջանում են իրավական բնույթի հարցեր, առանց որոնց լուծման հնարավոր չէ ապահովել դատական որոշումների ի կատար ածումը: Այդ հարցերը քննվում եւ լուծվում են միայն դատարանի կողմից՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով: Ըստ պատասխանողի՝ դրանով է պայմանավորված այն հանգամանքը, որ օրենսդիրն օրինական ուժի մեջ մտած դատական որոշումը կատարման հանձնելը պայմանավորել է վերաքննիչ կամ վճռաբեկ ատյանից գործն ստանալու հանգամանքով:

Ըստ պատասխանողի՝ օրենսգրքի 427-րդ հոդվածի 2-րդ մասում ամրագրված դրույթը համապատասխանում է նաեւ իրավական որոշակիության սկզբունքին: Այդ դրույթը սահմանում է դատական որոշումը կատարման հանձնելու, պատժի ժամկետի հաշվարկման կարգը:

Վկայակոչելով ՀՀ քրեակատարողական օրենսգրքի 131-րդ հոդվածով սահմանված՝ փորձաշրջանի հաշվարկման կարգը, առանձին ենթաօրենսդրական ակտերով սահմանված համապատասխան իրավակար-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

զավորումը՝ պատասխանողը գտնում է, որ պատիժը պայմանականորեն չկիրառելու դեպքում փորձաշրջանի հաշվարկման կարգը հստակ է եւ դատապարտյալին հնարավորություն է տալիս հստակ կանխորոշելու իր վարքագիծը եւ կանխատեսելու դրա հնարավոր հետեւանքները:

5. Դիտարկելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 427-րդ հոդվածի 2-րդ մասի դրույթներն իրավական որոշակիության սկզբունքի տեսանկյունից՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ բաժնի 49-րդ գլխի հոդվածները՝ իրավակարգավորման առարկայի ամբողջականության մեջ, դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելու, դատարանի որոշումը կատարման հանձնելու, դատական որոշումն ի կատար ածելու փուլում դատապարտյալի իրավունքների ապահովման, դատական որոշման վերաբերյալ կասկածների եւ անհստակությունների լուծման, դատական որոշման կատարման հետաձգման հարցերով իրավակարգավորման բաց կամ անհստակություն չունեն:

Միաժամանակ, առկա է հասկացութային որոշ անհստակություն: Մասնավորապես, եթե դատական ակտերի ուժի մեջ մտնելու հետ կապված հարցերը լուծելիս օրենսդիրն օրենսգրքի նույն 427-րդ հոդվածի 1-ին մասում կիրառում է «դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտ», «դատարանի՝ գործն ըստ էության չլուծող դատական ակտ», «վերաքննիչ դատարանի եւ վճռաբեկ դատարանի դատական ակտեր» եզրույթները (որոնց մեկնաբանությունն ըստ էության տրված է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 6-րդ հոդվածում), ապա օրենսգրքի 427-րդ հոդվածի՝ վիճարկվող 2-րդ մասում, կարգավորելով դատական ակտերի ի կատար ածման հետ կապված հարաբերությունները՝ օրենսդիրը կիրառում է «**դատական որոշում**» եզրույթը (այն տեղ է գտել նաեւ օրենսգրքի 52, 54, 289, 428, 429, 430, 431, 437, 499.15-րդ հոդվածներում):

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 427-րդ հոդվածի 2-րդ մասի վերնագրում նախկինում տեղ է գտել «դատարանի որոշման» բառակապակցությունը, որը հետագայում՝ 28.11.2007թ. ՀՕ-270-Ն օրենքով փոխարինվել է «դատական ակտերի» բառակապակցությամբ, նույնն էլ վերաբերում է նույն օրենքի հիման վրա վերոհիշյալ հոդվածի 1-ին մասում կատարված փոփոխությանը, որտեղ նույնպես «դատարանի որոշում» բառակապակցությունը փոխարինվել է «դատական ակտեր» բառակապակցությամբ:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի՝ «Քրեական դատավարության օրենսգրքում տեղ գտած հիմնական հասկացությունները» վերտառությամբ 6-րդ հոդվածի 9) ենթակետում սահմանվում է «**որոշում**» եզրույ-

թը՝ «որոշում՝ քրեական գործով դատարանի որոշումները, բացի դատավճռից, ինչպես նաև մինչդատական վարույթի ընթացքում հետաքննության մարմնի, քննիչի, դատախազի կայացրած որոշումները», իսկ 7) ենթակետում տրվում է «**դատավարական որոշումներ**» եզրույթի սահմանումը, այն է՝ «դատավարական որոշումներ՝ քրեական դատավարության ընթացքում իրավասու մարմինների կամ պաշտոնատար անձանց կողմից ընդունվող՝ սույն օրենսգրքով նախատեսված որոշումներ՝ դատավճիռներ, որոշումներ»: Մինչդեռ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում «դատական որոշում» եզրույթի որեւէ մեկնաբանություն առկա չէ, որը հանգեցնում է հասկացութային անհստակության:

Սահմանադրական դատարանը միեւնույն ժամանակ արձանագրում է, որ իրավակիրառական պրակտիկայի կողմից ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 427-րդ հոդվածի 2-րդ մասում տեղ գտած «դատական որոշում» եզրույթը մեկնաբանվում է որպես օրինական ուժի մեջ մտած ել կիրառման ենթակա ցանկացած դատական ակտ, ինչը բխում է օրենսդրության տրամաբանությունից: Այսինքն՝ օրենսգրքի վերոհիշյալ դրույթներում տեղ գտած՝ վերը նշված հասկացություններն իրավակիրառական պրակտիկայում առկա մեկնաբանության շրջանակներում չեն առաջացնում իրավական անորոշություն եւ դրա արդյունքում՝ անձանց սահմանադրական իրավունքների խախտման վտանգ:

6. Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում արձանագրել նաև, որ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված չէ գործը վերաքննիչ կամ վճռաբեկ դատարանից առաջին ատյանի դատարան ուղարկելու առանձին ընթացակարգ: Դա վերաբերում է նաև հիշյալ դատարաններից գործն առաջին ատյանի դատարան ուղարկելու հստակ ժամկետներին, որով անմիջականորեն պայմանավորված են մի շարք պատժամիջոցների հաշվարկման ժամկետները: Սակայն հաշվի առնելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 427-րդ հոդվածի 2-րդ մասի իրավակարգավորման նպատակն ու առարկան՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վերը նշված բացը պայմանավորված չէ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 427-րդ հոդվածի 2-րդ մասի առկա ձեւակերպմամբ:

Իր մի շարք, մասնավորապես՝ ՍԴՈ-864 եւ ՍԴՈ-914 որոշումներում իրավունքի բացի սահմանադրականության հարցը քննության առնելու իրավասության վերաբերյալ սահմանադրական դատարանն արտահայտել է իրավական դիրքորոշում առ այն, որ իրավակարգավորման բացի նորմատիվ իրավական լուծումը հանդիսանում է օրենսդիր իշխանության իրավասությունը: Մասնավորապես, համաձայն հիշյալ որոշումների՝ «Իրավունքի բացը հաղթահարելու հարցում օրենսդիր մարմնի եւ սահմա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ՂԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

նադրական դատարանի իրավասությունները դիտարկելով իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի համատեքստում՝ սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ բոլոր դեպքերում, երբ իրավունքի բացը պայմանավորված է իրավակարգավորման ոլորտում գտնվող կոնկրետ հանգամանքների առնչությամբ նորմատիվ պատվիրանի բացակայությամբ, ապա նման բացի հաղթահարումն օրենսդիր մարմնի իրավասության շրջանակներում է»։ Հաշվի առնելով սույն գործի առանձնահատկությունները՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ իրավունքի բացի վերաբերյալ ՄԳՈ-864 եւ ՄԳՈ-914 որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումը կիրառելի է նաեւ սույն գործի շրջանակներում:

7. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող 429-րդ հոդվածի առնչությամբ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այդ հոդվածի առանձին դրույթներ, մասնավորապես, 429-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ եւ 3-րդ պարբերությունները, 4-րդ մասի երկրորդ նախադասությունը դիմողի նկատմամբ չեն կիրառվել:

Ինչ վերաբերում է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 429-րդ հոդվածի մյուս դրույթներին եւ 430-րդ հոդվածին, ապա դրանց առնչությամբ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հաշվի չի առնված «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 4-րդ մասով սահմանված՝ վիճարկվող դրույթի՝ Սահմանադրությանը հակասելու հիմնավորումներ ներկայացնելու՝ դիմողին ներկայացվող պահանջը, համաձայն որի՝ վիճարկվող օրենքի դրույթի հակասահմանադրականությունը պետք է հիմնավորված լինի օրենքի 68-րդ հոդվածի 7-րդ մասում նշված որեւէ հատկանիշով: Անհատական դիմումին ներկայացված այս պահանջը նշանակում է, որ դիմողը պետք է փորձի բավարար կերպով իրավաբանորեն հիմնավորել, թե իր սահմանադրական որ իրավունքներն են խախտվել եւ ինչ անմիջական պատճառահետեւանքային կապ է առկա վիճարկվող օրինադրույթի եւ իր իրավունքների խախտման փաստի միջեւ:

Նշված պահանջը չկատարելու պարագայում՝ սահմանադրական դատարանը հաշվի առնելով 17.03.2009թ. ՄԳԱՈ-21 որոշման մեջ արտահայտված այն իրավական դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ «անհատական դիմումն ակնհայտ անհիմն է, երբ, թեւ դրանում բարձրացված հարցը ենթակա է սահմանադրական դատարանի քննությանը, այնուամենայնիվ, դիմումում չեն բերվում բավարար իրավական փաստարկներ այն հիմնավորելու համար», գտնում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 429-րդ եւ 430-րդ հոդվածների առնչությամբ դիմումն ակնհայտ անհիմն է:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 60-րդ հոդվածի

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

1-ին կետի համաձայն. «Սահմանադրական դատարանը կարճում է գործի վարույթը ... գործի քննության ցանկացած փուլում, եթե բացահայտվել են սույն օրենքի 32-րդ հոդվածով նախատեսված՝ գործի քննությունը մերժելու հիմքեր»:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 427-րդ հոդվածի երկրորդ մասը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 6-րդ կետի, 60-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 69-րդ հոդվածի 1-ին եւ 7-րդ մասերի պահանջների հիման վրա՝ գործի վարույթը մասամբ՝ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 429-րդ եւ 430-րդ հոդվածների մասով, կարճել:

3. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

25 հունվարի 2011 թվականի
ՍԳՈ-933

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀՀ ՊԼԽԱՎՈՐ ԴԱՏԱԽԱՋԻ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 309.1-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

4 փետրվարի 2011թ.

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(61)2011

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի (զեկուցող), Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմող կողմի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ գլխավոր դատախազության մարդու ղեմ ուղղված հանցագործությունների գործերով վարչության պետ Վ. Շահինյանի,

պատասխանող կողմի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահի խորհրդական Գ. Մելքոնյանի,

համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25 եւ 71-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «ՀՀ գլխավոր դատախազի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածի 3-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը ՀՀ գլխավոր դատախազի՝ 27.09.2010թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ

պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը, վիճարկվող նորմը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Յ**.

1. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հուլիսի 1-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի սեպտեմբերի 1-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 12-ից:

Օրենսգրքի՝ «Առաջադրված մեղադրանքը լրացնելու կամ փոփոխելու սահմանները» վերառությամբ 309.1-րդ հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է.

«3. Մեղադրողը կարող է մինչեւ դատարանի խորհրդակցական սենյակ հեռանալը փոխել մեղադրանքը, այդ թվում նաեւ՝ խստացման առումով, եթե դատական քննության ընթացքում հետազոտված ապացույցները անհերքելիորեն վկայում են, որ ամբաստանյալը կատարել է այլ հանցանք, քան այն, որը նրան մեղսագրվում է»:

Սույն գործով վիճարկվող նորմը ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում ներառվել է 2007 թվականի նոյեմբերի 28-ին ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունված ՀՕ-270-Ն օրենքով:

2. Գործի փաստական հանգամանքները հանգում են հետեւյալին.

Երեսան քաղաքի Ավան եւ Նոր Նորք համայնքների ընդհանուր իրավասության դատարանը 01.10.2009թ. դատավճռով իշխանության ներկայացուցչին դիմադրություն ցույց տալով զուգորդված խուլիգանություն կատարելու եւ իշխանության ներկայացուցչի նկատմամբ ծառայողական պարտականությունները կատարելու հետ կապված առողջության համար վտանգավոր բռնություն գործադրելու համար Սամվել Մերյոժայի Կավեյանին մեղավոր է ճանաչել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 258-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ եւ 4-րդ կետերով ու դատապարտել է ազատազրկման 1 տարի ժամկետով: Նրա նկատմամբ նշանակված պատիժը ՀՀ քրեական օրենսգրքի 70-րդ հոդվածի կիրառմամբ պայմանականորեն չի կիրառվել:

Երեսան քաղաքի դատախազի կողմից նշված դատավճռի դեմ բերվել է վերաքննիչ բողոք՝ Սամվել Կավեյանին մեղսագրվող արարքի նկարագրության եւ դրա իրավաբանական որակման անհամապատասխանության մասով: Նշված բողոքը բավարարվել է, ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 05.11.2009թ. որոշմամբ Երեսան քաղաքի Ավան եւ Նոր Նորք համայնքների ընդհանուր իրավասության դատարանի 01.10.2009թ. դատավճիռը բեկանվել է եւ գործն ուղարկվել է Ավան եւ Նոր Նորք վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարան՝ ըստ էության նոր քննության:

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(61)2011

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

05.02.2010թ. քրեական գործն ընդունվել է Երեւան քաղաքի Ավան եւ Նոր Նորք վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի վարույթ եւ նշանակվել դատական քննության: 10.03.2010թ. դատարանը, քննարկելով ամբաստանյալին առաջադրված մեղադրանքը փոփոխելու եւ նոր մեղադրանք առաջադրելու նպատակով քրեական գործի քննությունը ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածով սահմանված կարգով հետաձգելու մասին մեղադրողի միջնորդությունը, որոշում է կայացրել այն բավարարելու մասին: 15.03.2010թ. ՀՀ ոստիկանության քննչական գլխավոր վարչության Երեւան քաղաքի քննչական վարչությանը հանձնարարվել է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածով սահմանված կարգով կատարել մի շարք քննչական եւ դատավարական գործողություններ:

10.05.2010թ. մեղադրողի կողմից որոշում է կայացվել Սամվել Կավեյանին նախկինում ՀՀ քրեական օրենսգրքի 258-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ եւ 4-րդ կետերով առաջադրված մեղադրանքը փոփոխելու եւ նրան ՀՀ քրեական օրենսգրքի 258-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ կետով եւ 316-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նոր մեղադրանք առաջադրելու մասին: Նույն օրը կայացած դատական նիստի ընթացքում ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված կարգով նշված որոշումը՝ ձեռք բերված նյութերի հետ ներկայացվել է դատարանին, որից հետո դատարանի որոշմամբ ամբաստանյալին եւ նրա պաշտպանին նոր մեղադրանքին ծանոթանալու համար ժամանակ է տրամադրվել եւ գործի դատական քննությունը հետաձգվել է:

23.06.2010թ. կայացած դատական նիստի ընթացքում մեղադրողի կողմից հրապարակվել է Սամվել Կավեյանին առաջադրված նոր մեղադրանքը, այնուհետեւ նոր մեղադրանքի կապակցությամբ կողմերի դիրքորոշումը ճշտելուց հետո, նախագահողը հայտարարել է, որ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 18.12.2009թ. որոշման համաձայն՝ դատարանում մեղադրանքը փոփոխելիս մեղադրողի կողմից պետք է կայացվի ինչպես մեղադրանքը փոփոխելու մասին որոշում, **այնպես էլ կազմվի նոր մեղադրական եզրակացություն:** Հիմնվելով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի կողմից նշված որոշման մեջ արտահայտված դիրքորոշման վրա՝ ընդհանուր իրավասության դատարանը որոշում է կայացրել գործի դատական քննությունը հետաձգելու մասին՝ մեղադրողին ժամանակ տրամադրելով «նոր մեղադրական եզրակացություն» կազմելու համար: Մեղադրողը, համարելով, որ նոր մեղադրական եզրակացության կազմումն իր իրավասության մեջ չի մտնում, բավարարվել է միայն մեղադրանքը փոխելու մասին որոշման ընդունմամբ:

3. Դիմող կողմը վիճարկվող դրույթի հակասահմանադրականության վերաբերյալ ներկայացրել է հետեւյալ հիմնավորումները.

ըստ դիմող կողմի՝ ստեղծված իրավիճակում առաջ եկած խնդիրը կայանում է նրանում, որ ՀՀ ստորադաս դատարանները, հիմք ընդունելով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի որոշումը, դատարանում մեղադրանքը փոփոխելիս մեղադրողներից պահանջում են կազմել նոր մեղադրական եզրակացություն, իսկ եթե մեղադրողը բավարարվում է միայն մեղադրանքը փոփոխելու վերաբերյալ որոշում կայացնելով եւ չի կազմում նոր մեղադրական եզրակացություն, ապա այս դեպքում դատարանները գտնում են, որ մեղադրողը խախտել է մեղադրանքը փոփոխելու դատավարական կարգը եւ փոփոխված մեղադրանքը դիտում են որպես առոչինչ:

Դիմող կողմը գտնում է, որ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 18.12.2009թ. որոշմամբ արտահայտված մեկնաբանությամբ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածի կիրառումը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասին, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի դրույթներին եւ սահմանադրական արդարադատության հարցերով բարձրագույն դատական ատյանի՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանի 02.04.2010թ. ՍԴՈ-872 որոշմանը:

ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն. «Պետական եւ տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք իրավասու են կատարելու միայն այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված են Սահմանադրությամբ կամ օրենքներով»: ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 1-ին հոդվածի համաձայն՝ ՀՀ տարածքում քրեական գործերով վարույթի կարգը սահմանվում է ՀՀ Սահմանադրությամբ, միջազգային պայմանագրերով, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով եւ դրանց համապատասխան ընդունված այլ օրենքներով, իսկ այլ օրենքներում պարունակվող քրեադատավարական իրավունքի նորմերը պետք է համապատասխանեն ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքին:

Դատարանում մեղադրանքի փոփոխման կարգը սահմանված է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածով, որի 2-րդ մասի համաձայն առաջադրված մեղադրանքը լրացնելու կամ փոփոխելու եւ նոր մեղադրանք առաջադրելու համար դատական քննությունը հետաձգելու վերաբերյալ մեղադրողի միջնորդությամբ դատարանը հետաձգում է նիստը՝ անհրաժեշտ քննչական եւ դատավարական այլ գործողություններ կատարելու եւ նոր մեղադրանք առաջադրելու համար: Նույն մասի 2-րդ պարբերության համաձայն՝ առաջադրված մեղադրանքը լրացնելու կամ փոփոխելու դեպքում մեղադրողը կազմում է առաջադրված մեղադրանքը լրացնելու կամ փոփոխելու եւ նոր մեղադրանք առաջադրելու մասին որոշում, որը ձեռք բերված նյութերի հետ մեկտեղ ներկայացնում է դատարան:

Դիմող կողմի փաստարկների համաձայն՝ ՀՀ քրեական դատավարու-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

թյան օրենսգրքով նախատեսված չէ որեւէ իրավական նորմ, որը դատարանում մեղադրանքի պաշտպանություն իրականացնող դատախազին լիազորի գործով կազմել նոր մեղադրական եզրակացություն, ավելին՝ օրենսգրքի որեւէ հոդվածում նախատեսված չէ «նոր մեղադրական եզրակացություն» հասկացությունը, սահմանված չեն այդ փաստաթղթի կառուցվածքն ու բովանդակությունը, այն կազմող եւ հաստատող պաշտոնատար անձանց, փաստաթուղթը կազմելուն նախորդող եւ հաջորդող դատավարական գործողությունների շրջանակը եւ այլն: Ինչ վերաբերում է գործող քրեադատավարական օրենսդրությանը հայտնի միակ մեղադրական եզրակացությանը, ապա ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 196-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն այն նախաքննության՝ որպես քրեական դատավարության ինքնուրույն փուլի ավարտման ձեւերից մեկն է եւ, որպես մինչդատական վարույթին բնորոշ դատավարական փաստաթուղթ, չի կարող կիրառվել արդեն դատաքննության փուլում: Բացի դրանից, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 29-րդ կետի եւ 270-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն մեղադրական եզրակացության կազմումը քննիչի, այլ ոչ թե դատախազի լիազորությունն է: ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 52-54-րդ հոդվածների համաձայն դատախազը լիազորված չէ կազմել մեղադրական եզրակացություն:

Ըստ դիմող կողմի՝ գործող օրենսդրության պայմաններում մեղադրանքի փոփոխման դեպքում «նոր մեղադրական եզրակացություն» կազմելու պարտականություն սահմանելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածով սահմանված կարգով կատարվող քննչական եւ դատավարական այլ գործողությունների կատարումը, ըստ էության, նույնացվում է նախաքննության հետ, ինչը հակասում է ոչ միայն գործող քրեադատավարական օրենսդրությանը, այլեւ ՀՀ սահմանադրական դատարանի 02.04.2010թ. որոշմանը, որով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածի 2-րդ եւ 3-րդ մասերի դրույթները ճանաչվել են ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող, եւ որում խոսք չի եղել լրացուցիչ երաշխիքների անհրաժեշտության մասին:

ՀՀ Սահմանադրության 92-րդ հոդվածի համաձայն Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն դատական ատյանը, բացի սահմանադրական արդարադատության հարցերից, վճռաբեկ դատարանն է, որը կոչված է ապահովելու օրենքի միատեսակ կիրառությունը: Վճռաբեկ դատարանի լիազորությունները սահմանվում են ՀՀ Սահմանադրությամբ եւ օրենքներով: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 18.12.2009թ. որոշմամբ սահմանվել է պարտադիր կատարման ենթակա կանոն, որով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածի կիրառման հակասահմանադրական պրակտիկա է ձեւավորվել: Դատարանների համար պարտադիր կատար-

ման ենթակա այդպիսի պահանջը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ եւ 103-րդ հոդվածների պահանջներին:

Ընդհանրացնելով, դիմող կողմը գտնում է, որ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, մեղադրանքի պաշտպանություն իրականացնող դատախազի համար սահմանելով ՀՀ քրեական դատավարական օրենսդրությամբ չնախատեսված պարտականություն, դուրս է եկել օրենքների միատեսակ կիրառությունն ապահովելու իր սահմանադրական լիազորության շրջանակներից, խախտել է ՀՀ Սահմանադրության 83.5-րդ հոդվածի 6-րդ մասը, որի համաձայն քրեական, վարչական, տնտեսական (գույքային), կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու դեպքերը, կարգը եւ պայմանները սահմանվում են բացառապես օրենքներով, միաժամանակ խախտել է իշխանությունների բաժանման եւ հավասարակշռման սահմանադրաիրավական սկզբունքը եւ իրականացրել է ՀՀ պետական իշխանության օրենսդիր միակ մարմնի՝ Ազգային ժողովի հիմնական գործառույթը:

4. Պատասխանող կողմը գտնում է, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 60-րդ հոդվածի հիմքով գործով վարույթը ենթակա է կարճման, քանի որ «գործը, որի շրջանակներում դիմումատուն դիմել է սահմանադրական դատարան գտնվում է ոչ թե դատախազի, այլ Ավան եւ Նոր-Նորք վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի վարույթում», այն դեպքում, երբ ՀՀ գլխավոր դատախազը սահմանադրական դատարան կարող է դիմել բացառապես իր վարույթում գտնվող քրեական գործով:

5. ՀՀ սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով սահմանադրական արդարադատության միջազգային պրակտիկան, գտնում է, որ ստեղծված իրավիճակը դասական առումով պետական իշխանության մարմինների միջեւ սահմանադրական լիազորությունների շուրջ ծագած վեճ է, որը, որպես կանոն, պետք է լուծվի բացառապես սահմանադրական դատարանների կողմից՝ վերջիններիս Սահմանադրությամբ նախատեսված համարժեք լիազորության առկայության պարագայում: ՀՀ սահմանադրական դատարանը նման լիազորությամբ օժտված չէ, ինչը նաեւ խոչընդոտում է Սահմանադրության գերակայության լիարժեք երաշխավորումը: ՀՀ սահմանադրական դատարանն այս հիմնախնդրին անդրադարձել է նաեւ իր տարեկան հաղորդումներում:

Ելնելով հիմնախնդրի կարեւորությունից ու արդարադատության արդյունավետության երաշխավորման անհրաժեշտությունից, նկատի ունենալով, որ վեճի առարկայի շրջանակներում հակադիր մոտեցումները հիմնավորելիս վկայակոչվում են ՀՀ սահմանադրական դատարանի իրավական

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

դիրքորոշումները, ինչպես նաև հաշվի առնելով հիշյալ գործի քննության կոնկրետ առանձնահատկությունները եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68-րդ հոդվածի 7-րդ մասի պահանջները՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը կարելու է համարում իր սահմանադրական լիազորությունների շրջանակներում անդրադառնալ սույն վեճի առարկային՝ թե՛ ըստ ձեւի եւ թե՛ ըստ բովանդակության վերահսկողության շրջանակներում:

6. ՀՀ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նախ անդրադառնալ ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետում ամրագրված՝ «գլխավոր դատախազի վարույթում գտնվող կոնկրետ գործ» արտահայտության սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտմանը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ քրեադատավարական առումով ՀՀ օրենսդրությունը չի հստակեցրել «ՀՀ գլխավոր դատախազի վարույթում գտնվող կոնկրետ գործ» հասկացությունը: Վերջին երեք տարվա օրենսդրական փոփոխություններն այս հարցում վիճակն ավելի են խճճել: Գործնականում, թե՛ հետաքննության փուլում, թե՛ նախաքննության փուլում գործի վարույթն իրականացնում են հետաքննության ու նախաքննության մարմինները, դատական փուլում՝ դատարանը: Ուստի «գլխավոր դատախազի վարույթում գտնվող կոնկրետ գործ» սահմանադրական դրույթը չի կարող մեկնաբանվել ճյուղային-իրավական մեթոդաբանության կիրառման հիման վրա: Անհրաժեշտ է այն մեկնաբանել դրա սահմանադրական նշանակությանը համապատասխան՝ ՀՀ դատախազության սահմանադրական լիազորությունների շրջանակներում:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ **կոնկրետ դատական սահմանադրական վերահսկողության ձեւի կիրառման շրջանակներում** ՀՀ Սահմանադրությունը ՀՀ սահմանադրական դատարանն ղեկավարելու սուբյեկտ ճանաչելով ՀՀ գլխավոր դատախազին՝ առաջին հերթին հաշվի է առել Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 1-ին մասի այն դրույթը, համաձայն որի՝ «Հայաստանի Հանրապետության դատախազությունը միասնական համակարգ է, որը ղեկավարում է գլխավոր դատախազը»: Ուստի սահմանադրաիրավական առումով «գլխավոր դատախազի վարույթ» հասկացությունը համարժեք է «ՀՀ դատախազության վարույթ» հասկացությանը:

Պարզաբանման անհրաժեշտություն ունի նաև «**իր վարույթ**» հասկացությունը: Գործող օրենսդրության համաձայն մինչդատական վարույթն իրականացնում են հետաքննության եւ նախաքննության մարմինները, իսկ դատախազությունը հսկողություն է իրականացնում հետաքննության

եւ նախաքննության օրինականության նկատմամբ: Դատական քննության փուլում վարույթն իրականացնում է դատարանը, իսկ դատախազությունը դատարանում պաշտպանում է մեղադրանքը: «Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության 2007 թվականի նոյեմբերի 28-ի ՀՕ-270-Ն օրենքի հիման վրա դատախազն այլեւս նախաքննություն իրականացնելու իրավասություն չունի, ուստի այս իմաստով չի կարող որեւէ գործ իր վարույթ ընդունել կամ իրականացնել: Եթե ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետում օգտագործվող «իր վարույթում գտնվող կոնկրետ գործով» հասկացությունն ընկալվի զուտ դրա քրեադատավարական իմաստով, ապա կստացվի, որ ՀՀ գլխավոր դատախազի այս լիազորության իրականացումը դառնում է անհնարին, քանի որ այդ լիազորության իրականացման համար ՀՀ գլխավոր դատախազը տվյալ գործը պետք է ընդունի իր վարույթ եւ հանդես գա որպես վարույթն իրականացնող մարմին, որի իրավասությունը չունի: Համանման իրավակարգավորում է պահպանվել նաեւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 71-րդ հոդվածում (2006թ. հունիսի 1-ի խմբագրությամբ):

ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետում օգտագործվող «իր վարույթում գտնվող կոնկրետ գործով» հասկացությունը մեկնաբանելիս պետք է հիմք ընդունել այդ հասկացության սահմանադրաիրավական նշանակությունը՝ ելնելով ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածում նախատեսված ՀՀ դատախազության սահմանադրական լիազորությունների բովանդակությունից: «**Իր վարույթ» հասկացության առավել լայն մեկնաբանությունը ենթադրում է, որ վերջինս վերաբերում է բոլոր այն դեպքերին, երբ տվյալ փուլում այդ գործով վերջնական իրավական ակտ ընդունելու իրավասությամբ օժտված է հենց այդ մարմինը:** ՀՀ Սահմանադրությունը ՀՀ գլխավոր դատախազին ճանաչելով որպես կոնկրետ վերահսկողության շրջանակներում ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմող սուբյեկտ՝ սահմանադրաիրավական իմաստով «կոնկրետ գործը» դիտարկում է դատախազության լիազորությունների իրականացում բոլոր այն դեպքերում, **երբ այդ մարմինն իր սահմանադրական գործառույթների շրջանակներում իրավասու է կայացնելու վերջնական որոշում:**

Վերահաստատելով ՍԴՈ-844 որոշմամբ ՀՀ դատախազության սահմանադրաիրավական կարգավիճակի ու լիազորությունների վերաբերյալ արտահայտած իր իրավական դիրքորոշումները՝ **ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի իմաստով «գլխավոր դատախազի վարույթ» հասկացությունը**

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

վերաբերում է ՀՀ դատախազության՝ ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածով նախատեսված բոլոր գործառույթների իրականացմանը: Այդ գործառույթներից յուրաքանչյուրն իրականացնելիս, եթե ի հայտ է եկել դատախազության պաշտոնատար անձի կողմից կոնկրետ գործով իր իրավասության շրջանակներում կայացվելիք որոշման հիմքում դրվող նորմատիվ ակտի դրույթի սահմանադրականության գնահատման հարց է: Այդ հարցի բարձրացումը չի խոչընդոտում պետական իշխանության այլ մարմնի լիազորությունների բնականոն իրացմանը, ապա այդ հարցով ՀՀ գլխավոր դատախազն իրավասու է դիմել ՀՀ սահմանադրական դատարան: Այլապես, ՀՀ գլխավոր դատախազը կզրկվի սահմանադրական դատարան դիմելու իր սահմանադրական լիազորությունն իրականացնելու հնարավորությունից:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ գլխավոր դատախազի՝ ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմելու իրավասությունը՝ ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի ընդհանուր տրամաբանության շրջանակներում, առաջին հերթին վերաբերում է մինչդատական վարույթի փուլին, քանի որ այս փուլում իրականացվող գործողությունների օրինականության ապահովումն ամբողջությամբ ՀՀ դատախազության սահմանադրական պարտականությունն է:

Դատական քննության փուլում մեղադրանքը պաշտպանելու՝ դատախազության սահմանադրական գործառույթն իրականացվում է արդարադատության ընդհանուր սկզբունքների, մասնավորապես՝ մրցակցության սկզբունքի շրջանակներում, եւ վերջնական որոշում կայացնելու իրավասությամբ օժտված է դատարանը: Ուստի այս փուլում կոնկրետ գործը գտնվում է դատարանի վարույթում, եւ վերջինս է ՀՀ Սահմանադրությամբ ճանաչվում ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմող սուբյեկտ: Այս ընդհանուր կանոնից կարող են առանձնացվել միայն այն դեպքերը, երբ դատախազը գործի դատական քննության փուլում ինքնուրույն որոշում կայացնելու իրավասությամբ է օժտված: Դա կարող է լինել, օրինակ, մեղադրանքից հրաժարվելիս կամ մեղադրանքը փոխելիս: Օրենսդրորեն այս հանգամանքը հաշվի առնելը հնարավորություն կտա առավել արդյունավետ ու ամբողջական իրականացնել ՀՀ գլխավոր դատախազի՝ ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմելու իրավասությունը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաեւ, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 71-րդ հոդվածում սահմանադրական արդարադատության բնագավառում ՀՀ գլխավոր դատախազի իրավասուբյեկտության խնդրին հետեւողական եւ համակարգային լուծում չի տրված: Հիմնախնդիրն օրենսդրական լրացուցիչ կանոնակարգման անհրաժեշտություն ունի: Համապատասխան օրենսդրական կարգավորումները պետք է հաշվի առնեն, որ ընդհանուր իրավասության դատա-

րանում գտնվող կոնկրետ գործով ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմելու՝ ՀՀ գլխավոր դատախազի լիազորությունը կանոնակարգելով հանդերձ, այն պետք է սահմանափակվի երկու պայմանով. 1) դատարանի վարույթում գտնվող գործով ՀՀ գլխավոր դատախազը կարող է դիմել ՀՀ սահմանադրական դատարան միայն այն դեպքում, երբ վիճարկվող նորմն ուղղակիորեն առնչվում է դատախազի՝ մեղադրանքի պաշտպանության շրջանակներում իր իսկ սահմանադրական գործառույթի իրականացմամբ պայմանավորված ինքնուրույն որոշման կայացմանը, 2) եթե այդ նորմի վիճարկումն անխուսափելիորեն չի պահանջում կոնկրետ գործով վարույթի կասեցում:

Ներկա իրավակարգավորման շրջանակներում, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 71-րդ հոդվածի 3-րդ մասում հստակ սահմանված է, որ «Դատարանները կարող են դիմել սահմանադրական դատարան համապատասխան գործով վարույթը սկսվելուց մինչև այդ գործով ըստ էության որոշում ընդունելու պահը, **իսկ գլխավոր դատախազը՝ տվյալ գործն իր վարույթ ընդունելուց հետո՝ մինչև այն օրենքով սահմանված կարգով իրավասու դատարան ուղարկելը**»:

Հաշվի առնելով ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի պահանջն առ այն, որ համապատասխան սուբյեկտները կարող են ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմել «Սահմանադրությամբ եւ սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով սահմանված կարգով», ինչպես նաեւ 100-րդ հոդվածի պահանջը, համաձայն որի՝ սահմանադրական դատարանն իրավական ակտերի դրույթների սահմանադրականությունը որոշում է «օրենքով սահմանված կարգով», ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ներկա իրավակարգավորման շրջանակներում, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 71-րդ հոդվածի 3-րդ մասի եւ 60-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն տվյալ գործի վարույթը ենթակա է կարճման՝ նույն օրենքի 32-րդ հոդվածի 2-րդ կետի հիմքով:

7. Հաշվի առնելով, որ առկա իրավական վեճն առնչվում է նաեւ ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 02.04.2010թ. ՍԴՈ-872 որոշման շրջանակներում արտահայտած իրավական դիրքորոշումներին եւ, մասնավորապես, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածի 3-րդ մասի սահմանադրաիրավական բովանդակության մեկնաբանմանը, ինչպես նաեւ նկատի ունենալով, որ տվյալ հիմնախնդիրը կարելուք նշանակություն ունի քրեական դատավարության հայեցակարգային զարգացումների հստակեցման առումով, ՀՀ սահմանադրական դատարանը, հիմք ընդունելով նաեւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 19-րդ հոդվածի պահանջները, անհրաժեշտ է համարում արձանագրել.

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Առաջին, քրեական գործերով վարույթի կարեւորագույն խնդիրը հանցագործության լրիվ եւ ժամանակին բացահայտումն է, այն նպատակով, որպեսզի քրեական օրենսգրքով չթույլատրված արարք կատարած յուրաքանչյուր ոք բացահայտվի եւ քրեական օրենքով նախատեսված դեպքերում եւ սահմանված քրեադատավարական կարգով պատասխանատվության ենթարկվի, ոչ մի անմեղ անձ հանցանքի կատարման մեջ չկասկածվի, չմեղադրվի եւ չդատապարտվի, ինչպես նաեւ՝ ոչ ոք անօրինական կամ առանց անհրաժեշտության չենթարկվի դատավարական հարկադրանքի միջոցների, պատժի, իրավունքների եւ ազատությունների այլ սահմանափակման: ՀՀ Սահմանադրության 16-րդ, 18-րդ, 19-րդ, 20-րդ, 21-րդ եւ 22-րդ հոդվածներում նախատեսված են սահմանադրաիրավական կոնկրետ երաշխիքներ՝ իրեն ներկայացված մեղադրանքից անձի պաշտպանության համար: Միաժամանակ, պետության խնդիրն է ամեն տեսակի ռտնձգություններից անձանց (այդ թվում՝ իրավաբանական) իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանությունը: Քրեական վարույթում այդպիսի գործառույթի իրականացման կարեւոր միջոց է մեղադրանքի ինստիտուտը, որի կիրառմամբ իրավասու պաշտոնատար անձը ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված կարգով ներկայացնում է հիմնավորում՝ որոշակի անձի կողմից քրեական օրենսգրքով չթույլատրված կոնկրետ արարքի (հանցագործության) կատարման մասին (Քր. դատ. օր.-ի 6-րդ հոդվածի 20-րդ կետ): Մյուս կողմից, մեղադրանքի ինստիտուտը՝ իր սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ, կոչված է օրենքով նախանշված կարգով երաշխավորել քրեական օրենսգրքով չթույլատրված եւ անձին մեղսագրվող արարքի կատարման վերաբերյալ նրան ներկայացված այդպիսի հիմնավորումից (մեղադրանքից) պաշտպանվելու իրավական (այդ թվում՝ արդարադատական) հնարավորություն:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում մեղադրանքի ինստիտուտը կարգավորող նորմերի համալիր ուսումնասիրությունը վկայում է, որ անձի կողմից հանցավոր արարքի կատարման հիմնավորումը մինչդատական, իսկ որոշ դեպքերում էլ՝ դատական վարույթներում ներկայացվում է պաշտոնական փաստաթղթերի՝ որոշման (մեղադրանք առաջադրելու, այն փոփոխելու, լրացնելու, նոր մեղադրանք առաջադրելու մասին) եւ մեղադրական եզրակացության ձեռով: Ընդ որում, եթե մեղադրանք առաջադրելու (փոփոխելու, լրացնելու, նոր մեղադրանք առաջադրելու) վերաբերյալ որոշումը (իրենց լիազորությունների շրջանակներում՝ քննիչի, դատախազի կողմից) կարող է կայացվել մինչդատական, դատական վարույթներում, ապա մեղադրական եզրակացությունը՝ որպես քրեական գործով նախաքննության արդյունքներն ամփոփոխ, ձեռք բերված ապացույցների շրջանակներում անձի (կամ անձանց) մեղավորությունը հիմնա-

վորող պաշտոնական փաստաթուղթ, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 38-րդ գլխի նորմերին համապատասխան, **առանց բացառության, կազմվում է քննիչի եւ հաստատվում՝ նախաքննության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատախազի կողմից՝ մինչդատական վարույթում**, որի հիման վրա էլ դատախազը դատարանում պաշտպանում է մեղադրանքը: Վերջինս ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածում նախատեսված հիմքերով եւ կարգով կարող է լրացվել կամ փոփոխվել՝ նոր մեղադրանք առաջադրելու վերաբերյալ դատախազի պատճառաբանված որոշմամբ, որը ձեռք բերված նյութերի (ապացույցների) հետ ներկայացվում է դատարան (նույն հոդվածի 2-րդ եւ 3-րդ մասեր):

Այսպիսով, մեղադրանքի ինստիտուտի գործող իրավակարգավորման, այդ թվում եւ՝ սույն գործով վիճարկվող նորմերի բովանդակությունից հետեւում է, որ.

ա) նախաքննության արդյունքներն ամփոփվում են մեղադրական եզրակացությամբ, որը կազմվում է **բացառապես քննիչի** եւ հաստատվում՝ դատախազի կողմից (ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 270-րդ, 272-րդ եւ 274-րդ հոդվածներ),

բ) դատախազին մեղադրական եզրակացություն կազմելու (կամ նոր մեղադրական եզրակացություն կազմելու) լիազորություն վերապահված չէ, այն նախաքննական մարմնի՝ օրենքով ամրագրված լիազորությունն է,

գ) դատախազն օրենքով նախատեսված հիմքերի առկայության դեպքում պարտավոր է հաստատել մեղադրական եզրակացությունը, կամ՝ իր որոշմամբ մեղադրանքի ձեւակերպումից հանել առանձին կետեր, վերադառնալով հանցագործությունը եւ հաստատել մեղադրական եզրակացությունը, կամ՝ գործը վերադարձնել քննիչին՝ լրացուցիչ քննություն կատարելու, լրացուցիչ մեղադրանք առաջադրելու, մեղադրանքը փոխելու կամ մեղադրական եզրակացությունը վերակազմելու համար,

դ) հաստատելով քննիչի կողմից կազմված մեղադրական եզրակացությունը՝ դատախազն իր սահմանադրաիրավական կարգավիճակին եւ օրենքով նախատեսված լիազորություններին համապատասխան **հանդես է գալիս որպես հետաքննության եւ նախաքննության օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող, ինչպես նաեւ մեղադրական եզրակացությամբ հիմնավորված մեղադրանքը դատարանում պաշտպանող իրավասու սուբյեկտ:**

Վերահաստատելով ՍԴՈ-872 որոշմամբ արտահայտած իր իրավական դիրքորոշումները, սույն գործի առարկայի շրջանակներում **սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատարան ուղարկված գործով «նոր մեղադրական եզրակացություն» կազմվել չի կարող եւ ինչպես վիճարկվող, այնպես էլ ՀՀ քրեական դատավարության գործող օրենսգրքի այլ**

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Նորմերով այդպիսի իրավակարգավորում նախատեսված չէ, հետևաբար՝ քրեադատավարական նորմերն այլ կերպ մեկնաբանվել չեն կարող: Նոր մեղադրական եզրակացություն կամ մեղադրական եզրակացության վերակազմում կարող է տեղի ունենալ միայն մինչդատական վարույթում՝ նշված օրենսգրքի 274-րդ հոդվածում ամրագրված կանոններին համապատասխան՝ լրացուցիչ քննության շրջանակներում:

Երկրորդ՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է նաեւ, որ քրեական գործով վարույթի շրջանակներում մեղադրանքի առաջադրման (փոփոխման, լրացման), ինչպես նաեւ մեղադրական եզրակացության կազմման (փոփոխման, լրացման) եւ հաստատման դատավարական ընթացակարգերում, մի կողմից, քննիչի, մյուս կողմից՝ դատախազի լիազորությունների (իրավունքների ու պարտականությունների) օրենսդրական վերոհիշյալ տարանջատումը բխում է ինչպես ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի, այնպես էլ՝ ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի իրավակարգավորման ընդհանուր խնդիրներից ու նպատակներից, հիմք ընդունելով պետական իշխանության իրականացման օրինականության վերաբերյալ ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածում ամրագրված սկզբունքը, համաձայն որի՝ պետական մարմինները եւ պաշտոնատար անձինք իրավասու չեն կատարելու այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված չեն Սահմանադրությամբ կամ օրենքներով: Հետևաբար, դատախազն իրավասու է կատարել միայն այնպիսի գործողություններ, որպիսիք նախատեսված են ՀՀ Սահմանադրությամբ եւ օրենքով: Մյուս կողմից, դատաքննության փուլում դատախազի կողմից մեղադրանքի փոփոխման, լրացման, ամբաստանյալին նոր մեղադրանք առաջադրելու դեպքերում, դատարանի գործառույթը պետք է հիմնվի ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 23-րդ հոդվածում ամրագրված մրցակցային արդարադատության այն սկզբունքի վրա, համաձայն որի. «դատարանը հանդես չի գալիս մեղադրանքի կամ պաշտպանության կողմում եւ արտահայտում է միայն իրավունքի շահերը»:

Երրորդ՝ ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ, 20-րդ, 21-րդ, 22-րդ հոդվածներում ամրագրված են հանցավոր արարքի կատարման մեջ մեղադրվող անձի իրավունքների պաշտպանության երաշխիքներ: Միաժամանակ, Սահմանադրության 3-րդ եւ 14-րդ հոդվածներին համապատասխան պետության պարտականությունն է ապահովել մարդու իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանությունն ու անձեռնմխելիությունը: Քրեական գործի վարույթում մեղադրական եզրակացությունը ոչ միայն դատավարական փաստաթուղթ է, որով ամփոփվում են նախաքննության արդ-

յունքները, ներկայացվում են անձին մեղսագրվող արարքի իրավաբանական որակումը եւ այն հիմնավորող ապացույցները, այլեւ հնարավորություն է ընձեռվում ամբաստանյալին (նրա օրինական ներկայացուցչին) կազմակերպելու եւ իրականացնելու առաջադրված մեղադրանքից պաշտպանվելու իրավունքը՝ կոնկրետ մեղադրանքի եւ այն հիմնավորող ապացույցների շրջանակում: Մեղադրական եզրակացությունն իրավական հնարավորություն է ստեղծում նաեւ գործով շահագրգիռ այլ անձանց՝ ապահովելու իրենց խախտված իրավունքների պաշտպանությունը:

Քրեական գործով վարույթում անձանց (նրանց օրինական ներկայացուցիչների) իրավունքները (այդ թվում՝ առաջադրված մեղադրանքին ծանոթանալը, նախաքննության ավարտման պահից գործի բոլոր նյութերին ծանոթանալը, դրանցից պատճեններ հանելը, մեղադրական եզրակացության պատճենը ստանալը եւ այլն) նախատեսված են ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի մի շարք հոդվածներով (59, 61, 65, 66, 75, 77, 79, 265, 266, 267, 309.1 եւ այլն): Այսինքն՝ նախատեսված այդ իրավունքների շրջանակը եւ դրանց իրացման կոնկրետ ընթացակարգերը վկայում են, որ քրեական գործով առաջադրված մեղադրանքը, դրա ծավալը, անձին մեղսագրվող արարքի որակումը, գործում առկա ապացույցները եւ իրավաբանական նշանակության այլ տեղեկությունները միանգամայն հասանելի են գործով շահագրգռված անձանց եւ նրանց օրինական ներկայացուցիչներին: Ավելին, վերոհիշյալ օրենսգրքով նախատեսված են ընթացակարգեր հետաքննության մարմնի, քննիչի, դատախազի գործողությունների եւ որոշումների բողոքարկման համար: Հետեւաբար, դատաքննության փուլում, երբ մեղադրողը գտնում է, որ անհրաժեշտ է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածի նորմերի կիրառմամբ մինչդատական վարույթում առաջադրված մեղադրանքը լրացնել կամ փոփոխել, ապա խնդիրներ են առաջանում այդպիսի լրացման եւ փոփոխման բովանդակության (ծավալի) պատշաճ ձեւակերպման, շահագրգիռ անձանց ներկայացնելու եւ վերջիններիս կողմից իրենց իրավունքների պաշտպանությունը կազմակերպելու համար: Այդ խնդիրների լուծման ընթացակարգերը նախատեսված են վիճարկվող հոդվածի 1-ին, 2-րդ, 3-րդ եւ 4-րդ մասերում, համաձայն որոնց.

ա) մեղադրանքի լրացման կամ փոփոխման անհրաժեշտության դեպքում մեղադրողը դատական քննությունը հետաձգելու միջնորդություն է ներկայացնում (նույն հոդվածի 1-ին մաս),

բ) անհրաժեշտ հիմքերի առկայության դեպքում դատարանը հետաձգում է նիստը՝ ոչ ավելի, քան մեկ ամսով (2-րդ մաս),

գ) առաջադրված մեղադրանքը լրացնելու կամ փոփոխելու դեպքում մեղադրողը կազմում է առաջադրված մեղադրանքը լրացնելու կամ փոփո-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

խելու եւ նոր մեղադրանք առաջադրելու մասին **որոշում**, որը ձեռք բերված նյութերի (ապացույցների) հետ ներկայացնում է դատարան (2-րդ մաս),

դ) գործով շահագրգիռ անձանց (տուժողին, քաղաքացիական հայցվորին, քաղաքացիական պատասխանողին կամ նրանց ներկայացուցիչներին) դատարանը **նոր մեղադրանքին ծանոթանալու համար** ժամանակ է տրամադրում՝ նրանց միջնորդության դեպքում, իսկ ամբաստանյալին եւ նրա պաշտպանին՝ անկախ միջնորդությունից (4-րդ մաս):

Վերոհիշյալ նորմատիվ դրույթների առկայության պայմաններում սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենսդիրը նախատեսել է դատական վարույթի փուլում մեղադրանքը լրացնելու, փոփոխելու, այն դատավարական կարգով ձեւակերպելու եւ անձանց ներկայացնելու հստակ ընթացակարգեր, որպիսի պայմաններում չի խոչընդոտվում նաեւ անձի պաշտպանության իրավունքի իրացման այն ծավալը, որը նախատեսված է ՀՀ քրեական դատավարության գործող օրենսգրքով, նաեւ բացառվում է դատական քննության շրջանակներից դուրս մեղադրանք փոփոխելու հնարավորությունը: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, **որ դատական քննության ընթացքում մեղադրանքը նոր մեղադրանք առաջադրելու մասին որոշմամբ կարող է փոփոխվել բացառապես այն սուբյեկտի, տվյալ դեպքում՝ դատախազի կողմից, որն այդ մեղադրանքը պաշտոնապես ներկայացրել է դատարանին:**

Չորրորդ՝ սահմանադրական դատարանը կարելու է համարում նաեւ արձանագրել, որ թեւէ մինչդատական վարույթի ընթացքում ձեռք բերված ապացույցները եւ կայացված որոշումները դատարանի համար ունեն նախնական եւ օժանդակ նշանակություն, այդուհանդերձ, մինչդատական վարույթի արդյունքները կանխորոշում են դատական քննության սահմանները, այսինքն՝ գործի քննությունը դատարանում կատարվում է միայն ամբաստանյալի նկատմամբ եւ միայն այն մեղադրանքի սահմաններում, որը նրան առաջադրվել է մինչդատական վարույթում:

Դրա հետ մեկտեղ, չեն բացառվում այն իրավիճակները, երբ դատական քննության ընթացքում ապացույցների հետազոտման արդյունքում պարզվում են այնպիսի փաստական հանգամանքներ, որոնք հայտնի չեն եղել եւ չէին կարող հայտնի լինել մինչդատական վարույթում, եւ որոնք գործում առկա այլ փաստական հանգամանքների հետ օբյեկտիվորեն պահանջում են մեղադրանքի փոփոխում (խստացման կամ մեղմացման առումով) կամ լրացում:

Հինգերորդ՝ վերահաստատելով ՍԳՈ-872 որոշմամբ արտահայտած իր իրավական դիրքորոշումները՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

գտնում է, որ մեղադրողի կողմից դատարանում մեղադրանքի փոփոխումը ոչ թե պետք է հիմք կամ պատճառ հանդիսանա լրացուցիչ նախաքննության (ինչը կհակասի ՄԴՈ-710 որոշմանը), այլ պետք է դատարանում հետազոտված եւ գործում առկա այլ ապացույցների համալիր վերլուծության արդյունք (հետեւանք) լինի: Սակայն, եթե որոշակի բացառիկ դեպքերում մեղադրանքի փոփոխությունը (լրացումը) պահանջի նոր ապացույցների ձեռքբերում, ապա դրա համար մեղադրողի միջնորդությամբ եւ դատարանի որոշմամբ (դատավարության բոլոր մասնակիցների կարծիքները լսելուց հետո) կարող են օգտագործվել բացառապես գործի դատական քննության ընթացքում հասանելի դատավարական միջոցներ (նոր վկաների կանչ, փորձաքննությունների նշանակում, ապացույցների հետազոտում կամ փաստաթղթերի եւ այլ նյութերի պահանջում եւ այլն): Այսինքն՝ մեղադրանքի փոփոխությանը նախորդող գործընթացը պետք է լինի հրապարակային դատաքննության շրջանակներում եւ դուրս չգա դատական վերահսկողությունից: Հակառակ դեպքում կնսեմացվի անկախ, անկողմնակալ եւ մրցակցային դատարանի սահմանադրաիրավական դերը:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածի 3-րդ մասի դրույթների սահմանադրաիրավական բովանդակությունն անհրաժեշտ է մեկնաբանել եւ իրացնել ներկայացված իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 եւ 101-րդ հոդվածների, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 60 (առաջին կետ), 63, 64 եւ 71-րդ հոդվածների դրույթներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածի 3-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործի վարույթը կարճել:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 61-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**4 փետրվարի 2011 թվականի
ՍԳՈ-934**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀՀ ԳԼԽԱՎՈՐ ԴԱՏԱԽԱՉԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ
426.1-ՐԳ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

4 փետրվարի 2011թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ գլխավոր դատախազության՝ մարդու դեմ ուղղված հանցագործությունների գործերով վարչության պետ Վ. Շահինյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահի խորհրդական Դ. Մելքոնյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25 եւ 71-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «ՀՀ գլխավոր դատախազի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.1-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը ՀՀ գլխավոր դատախազի 27.09.2010թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հուլիսի 1-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի սեպտեմբերի 1-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 12-ից:

Օրենսգրքի՝ «Նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքներով դատական ակտը վերանայող դատարանը» վերտառությամբ 426.1-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է. «Նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքներով վերանայման ենթակա է միայն օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտը»:

2. Քննության առարկա գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետեւյալին. ՀՀ ոստիկանության Մալաթիայի քննչական բաժնում խարդախության փաստով հարուցված քրեական գործով պարզվել է, որ չորս անգամ հափշտակություններ կատարելու համար դատապարտված Արսեն Երվանդի Սիմոնյանը հինգերորդ անգամ դատապարտվելով 13 տարի ազատազրկման, պատժի կրման վայրից ծանոթություն է հաստատել Անուշ Միքայելի Ներսիսյանի հետ: Վերջինիս վստահությունը չարաշահելով՝ Ա. Սիմոնյանն իր ընկերուհի Արուսյակ Նշանի Շելեյենկյանի միջոցով Ա. Ներսիսյանից խաբեությամբ վերցրել եւ հափշտակել է 3.050.030 ՀՀ դրամի առանձնապես խոշոր չափի ոսկյա զարդեր եւ գումար: Քրեական գործի քննության ընթացքում 26.01.2010թ. որոշում է կայացվել Արուսյակ Նշանի Շելեյենկյանի վերաբերյալ քրեական գործից մաս անջատելու, մասի վարույթը ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասով կարճելու եւ նրա նկատմամբ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին:

2010թ. փետրվարի 10-ին քրեական գործը, ըստ մեղադրանքի Արսեն Երվանդի Սիմոնյանի, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 178-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին եւ 3-րդ կետերով ուղարկվել է Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարան: 2010թ. հունիսի 15-ին Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի դատավճռով Ա. Սիմոնյանը դատապարտվել է ազատազրկման 10 տարի ժամկետով՝ առանց գույքի բռնագրավման: 2010թ. հունիսի 22-ին գործը քննող դատավորից գրություն է ստացվել այն մասին, որ հիշյալ քրեական գործի դատաքննությամբ երեւան են եկել նոր

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

հանգամանքներ, որոնք հիմնավորում են Ա. Շելելենկյանի կողմից նշված խարդախության կատարմանն օժանդակելու փաստը, որի պայմաններում անհրաժեշտություն է առաջացել վերացնելու նրա նկատմամբ քրեական հետապնդում չիրականացնելու, գործի մասի վարույթը կարճելու վերաբերյալ 26.01.2010թ. որոշումը եւ քննարկել նրան քրեական պատասխանատվության ենթարկելու հարցը:

Երեւան քաղաքի Մալաթիա-Մեքաստիա վարչական շրջանի դատախազությունում 24.08.2010թ. որոշում է կայացվել նոր երեւան եկած հանգամանքների հետեւանքով վարույթ հարուցելու մասին եւ ՀՀ ոստիկանության Մալաթիայի քննչական բաժնին հանձնարարվել է կատարել քննություն:

3. Վիճարկելով օրենսգրքի 426.1-րդ հոդվածի 1-ին մասի սահմանադրականությունը՝ դիմողը գտնում է, որ այն հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ, 18-րդ, 19-րդ, 103-րդ հոդվածներին:

Դիմողի կարծիքով՝ վիճարկվող իրավանորմի նման ձեւակերպման պայմաններում, ըստ էության, բացառվում է քրեական հետապնդման մարմնի՝ գործով վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու վերաբերյալ որոշումների վերանայումը նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքների հետեւանքով: Նման իրավիճակում, ըստ դիմողի, խախտվում են հանցագործություններից տուժած անձանց սահմանադրական իրավունքները, այդ հիմնախնդրի օրենսդրական համակարգային կարգավորումը, դատախազության սահմանադրական լիազորությունների իրացման ծավալներն ու տրամաբանությունը:

Դիմողը գտնում է, որ ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածի 1-ին մասում տեղ գտած՝ «...իր խախտված իրավունքները վերականգնելու համար» սահմանադրական ձեւակերպումը վերաբերելի է նաեւ քրեական գործով տուժողին: Հետեւաբար, պետք է սահմանվեն քրեական հետապնդում եւ արդարադատություն իրականացնող պետական մարմինների կողմից թույլ տրված խախտումներով կայացված որոշումների վերանայման եւ վերացման կառուցակարգեր: Ըստ դիմողի՝ նոր երեւան եկած հանգամանքների առումով գործող քրեադատավարական օրենսդրությունը նման կառուցակարգեր սահմանում է միայն օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերի վերանայման առումով՝ դրանով իսկ բացառելով, որ այդպիսիք անհրաժեշտ են նաեւ մինչդատական վարույթում ընդունված ակտերի համար:

Նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքների հիմքով մինչդատական եւ դատական վարույթներում ընդունված ակտերի վերանայման վերաբերյալ նախորդ եւ ներկա իրավակարգավորումների համեմատական վերլու-

ծության հիման վրա դիմողը գտնում է, որ օրենսգրքի սկզբնական խմբագրությամբ տեքստի՝ վիճարկվող իրավահարաբերությունը կարգավորող իրավանորմերը, մասնավորապես՝ օրենսգրքի 21-րդ եւ 408-410-րդ հոդվածները, համակարգային կապի մեջ էին գտնվում, մինչդեռ օրենսգրքի ներկա խմբագրությամբ տեքստի 21-րդ հոդվածը եւ 12.1-րդ բաժնի դրույթները չեն ապահովում հիմնախնդրի համակարգային եւ միասնական կարգավորումը: Իր այդ դիրքորոշումը դիմողը փաստարկում է նրանով, որ օրենսգրքի ներկա խմբագրությամբ տեքստի 21-րդ հոդվածի եւ 12.1-րդ բաժնի նորմերի վերլուծությունը վկայում է, որ նոր երեւան եկած հանգամանքների հիմքով վերանայման ենթակա են ինչպես դատական ակտերը, այնպես էլ մինչդատական վարույթում ընդունված՝ գործով վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու վերաբերյալ որոշումները:

Վիճարկվող նորմը դիտարկելով դատախազության սահմանադրական լիազորությունների իրացման ծավալների ու տրամաբանության համատեքստում՝ դիմողը, վերլուծելով ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 5-րդ մասի 2-րդ կետը, ինչպես նաեւ օրենսգրքի 53-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 13-րդ կետը, եզրահանգում է, որ քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին որոշումը վերանայելը, այդ թվում՝ նոր երեւան եկած հանգամանքների հիմքով, դատախազի բացառիկ լիազորությունն է, որպիսի փաստարկը հիմնավորվում է նաեւ մինչդատական վարույթի նկատմամբ դատախազական հսկողության եւ դատական վերահսկողության փոխհարաբերությունների վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 07.12.2009թ. ՍԴՈ-844 որոշմամբ արտահայտած դիրքորոշումներով:

4. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկների դեմ, գտնում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.1-րդ հոդվածի 1-ին մասը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությանը: Իր այդ դիրքորոշումը հիմնավորելու համար դիմողը նշում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի՝ «Դատական ակտերի վերանայումը նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքներով» վերտառությամբ 12.1-րդ բաժնի նորմերը վերաբերում են միայն դատական ակտերի վերանայմանը: Մինչդեռ «դատախազի կողմից նոր եւ նոր երեւան եկած հանգամանքներով գործով վարույթը կարճելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշումների վերացման դատավարական կարգ ՀՀ գործող քրեական դատավարության օրենսգիրքը չի սահմանում»:

Պատասխանողը պնդում է, որ «Գործող քրեական դատավարության օրենսգրքի պայմաններում, երբ բացակայում է դատախազի կողմից նոր երեւան եկած հանգամանքներով քրեական գործով վարույթը կարճելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու որոշումը վերացնելու

հստակ դատավարական կարգը, ... օրենսգրքի 426.1-րդ հոդվածի 1-ին մասը ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչելը, կարող է հանգեցնել իրավական անորոշության, կրկին դատվելու անթույլատրելիության սահմանադրական եւ կոնվենցիոնալ իրավունքի խախտման»:

Պատասխանողն արձանագրում է նաեւ, որ «ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի հայեցակարգում» առաջարկվում է նոր եւ նոր երեւան եկած հանգամանքներով վարույթի կառուցակարգը կիրառել նաեւ մինչդատական վարույթի ժամանակ ընդունված եզրափակիչ ակտերի նկատմամբ:

5. Սույն գործի շրջանակներում ՀՀ սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում վիճարկվող իրավանորմը դիտարկել դատավարական ակտերի վերանայման վերաբերյալ ողջ իրավակարգավորման համատեքստում՝ հաշվի առնելով, մի կողմից, տուժողի շահերի, մյուս կողմից՝ կրկին անգամ դատվելու անթույլատրելիության սկզբունքի՝ որպէս հանրային շահի հավասարակշռման անհրաժեշտությունը:

Օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն. «Քրեական հետապնդման մարմնի՝ գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշման առկայությունը բացառում է քրեական գործը նորոգելը, եթե այն կարող է հանգեցնել անձի վիճակի վատթարացման, բացառությամբ սույն հոդվածի չորրորդ մասով նախատեսված դեպքերի»:

Օրենսգրքի 6-րդ հոդվածի 2-րդ, 4-րդ, 5-րդ կետերի, որոնք սահմանում են համապատասխանաբար՝ «քրեական գործ», «գործով վարույթ», «քրեական գործով մինչդատական վարույթ» հասկացությունների բովանդակությունը, վերլուծության արդյունքներով սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 3-րդ մասում «քրեական գործը նորոգելը» բառակապակցությունը **հավասարապէս կարող է վերաբերել** ինչպէս դատարանի, այնպէս էլ մինչդատական վարույթում գտնվող կամ նշված վարույթներից որեւէ մեկի ընթացքում **ավարտված** քրեական գործերին:

Հիմք ընդունելով այն, որ նոր կամ նոր երեւան եկած հանգամանքներն իրենց բնույթով այնպիսին են, որ չէին կարող հայտնի լինել հետաքննության կամ նախաքննության մարմնին տվյալ գործով վարույթն իրականացնելիս՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաեւ, որ հետաքննության եւ նախաքննության օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնելիս դատախազը օբյեկտիվորեն չի կարող նոր կամ նոր երեւան եկած հանգամանքը հաշվի չառնելը դիտարկել որպէս հետաքննության կամ նախաքննության մարմնի կողմից տվյալ գործով վարույթն իրականացնելիս թույլ տրված դատավարական սխալ:

Ինչ վերաբերում է օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասում նշված ժամկետի ավարտից հետո մինչդատական վարույթի նկատմամբ նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքներով պայմանավորված դատախազության հսկողական գործառույթներն իրականացնելու հնարավորությանը, դրան վերաբերում է օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 5-րդ մասը, որն էլ, իր հերթին, հղում է կատարում օրենսգրքի 12.1-րդ բաժնի դրույթներին: Այսինքն՝ օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 3-րդ, 4-րդ եւ 5-րդ մասերի դրույթների վերլուծությունից բխում է, որ օրենսդիրը նախատեսել է օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասում նշված ժամկետի ավարտից հետո մինչդատական վարույթի նկատմամբ նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքներով պայմանավորված դատախազության հսկողական գործառույթներն իրականացնելու հնարավորություն եւ կանխորոշել է օրենսգրքի 12.1-րդ բաժնի նորմերի միջոցով այդպիսի հնարավորության իրացման համար համապատասխան իրավական երաշխիքների ստեղծման անհրաժեշտությունը: Ընդ որում, քրեական գործի մինչդատական վարույթի ընթացքում կայացված՝ գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշումների վերանայումը դատախազի կողմից՝ հանդիսանում է հետաքննության եւ նախաքննության օրինականության նկատմամբ հսկողության առանձին տարատեսակ, առնչվում է ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով եւ օրենսգրքի 27-րդ հոդվածով սահմանված՝ քրեական հետապնդում հարուցելու եւ հանցագործությունը բացահայտելու՝ դատախազի պարտականության իրականացմանը, հանդիսանում է ինքնուրույն վարույթ եւ, հետեւաբար, ունի որոշակի առանձնահատկություններ:

6. Օրենսգրքի 12.1-րդ բաժնի վերլուծության արդյունքներով սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ նշված բաժինը վերաբերում է նոր կամ նոր երեւան եկած հանգամանքների հիմքով **բացառապես դատական ակտերի** վերանայման հետ կապված հարաբերություններին: Այդպիսի եզրահանգման համար հիմք են հանդիսանում ոչ միայն օրենսգրքի 12.1-րդ բաժնի նորմերը, այլև նշված բաժնի եւ այդ բաժնում շարադրված առանձին հոդվածների վերնագրերը: Ընդ որում, իրավակարգավորման առարկայի հստակեցման հարցում օրենսդրական փոփոխությունների ընթացքում հետետղականություն չի դրսևորվել: Օրինակ, վեճի առարկա հոդվածը վերնագրված է «Նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքներով դատական ակտը վերանայող դատարանը», մինչդեռ այդ հոդվածի 1-ին մասի իրավակարգավորման առարկան իրավական ակտերի համակարգն է, որոնցից առանձնացվում է «**միայն օրինական ուժի մեջ մտած**» դատական ակտը: Նման ձեւակերպումը նաեւ իրավական մտածողության իներցիայի

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

դրսետրում է, քանի որ չեն կարող լինել «օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտ» եւ «անօրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտ» հասկացություններ, որպեսզի դրանցից «միայն» սահմանափակման վերաբերական խոսքի մասի միջոցով ընտրություն կատարվի:

Առկա ձեւակերպման քերականական վերլուծությունից բխում է, որ օրենսգրքի 426.1-րդ հոդվածի «...միայն օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտը» արտահայտությունը չի սահմանափակվում «օրինական» ուժի մեջ մտած դատական ակտի հանգամանքի շեշտմամբ: Այս բառակապակցության մեջ «միայն» արտահայտությունը՝ որպես խոսքի մաս, որպես սահմանափակման վերաբերական ենթադրում է, որ քրեական վարույթում նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքներով որեւէ այլ վերջնական իրավական ակտ վերանայվել չի կարող: Նման բացառությունը եւ դրա նման ձեւով շեշտադրումը պահանջում են սահմանադրաիրավական սկզբունքային դիրքորոշում արտահայտել այն առնչությամբ, թե արդյո՞ք մինչդատական վարույթում նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքների հիմքով վերջնական իրավական ակտի վերանայման արգելափակումն անձի իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության երաշխավորման հարցում խնդիրներ չի առաջացնի: Այլ հարց է, թե օրենսդիրն ինչ ընթացակարգեր կսահմանի նման ինստիտուտի իրավաչափ ներդրման համար:

Չուտ անհրաժեշտության եւ նշված խնդիրների հաղթահարման տեսանկյունից հարցին սպառնիչ պատասխան է տալիս պատասխանող կողմը, շեշտելով. «...հաշվի առնելով խնդրի կարեւորությունը եւ հայեցակարգային նշանակությունը, ինչպես նաեւ զիտակցելով, որ այն արդյունավետ լուծում կարող է ստանալ միայն համակարգային կարգավորման պարագայում...», **ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի հայեցակարգում առաջարկվում է նոր եւ նոր երեւան եկած հանգամանքներով վարույթի կառուցակարգը կիրառել նաեւ մինչդատական վարույթի ժամանակ ընդունված եզրափակիչ ակտերի նկատմամբ»:**

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ գործնականում առաջին հերթին հանցագործության հետեւանքով տուժած անձի իրավունքների ու արժանապատվության խախտում պետք է դիտարկվի այն, որ օրենսդրության մեջ բացակայում է նոր կամ նոր երեւան եկած հանգամանքների հիմքով քրեական գործի մինչդատական վարույթի ընթացքում կայացված՝ գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին վերջնական որոշումների վերանայման մեխանիզմը:

Գիտակցելով, որ եթե տուժողի համար արդարադատությունը մատչելի չէ, հետեւաբար, այն խախտում է դատարանի առջեւ հավասարության սկզբունքը, դրանով իսկ իմաստազրկում արդարադատության բուն գաղա-

փարը՝ մի շարք միջազգային իրավական փաստաթղթերում սահմանվեց պետությունների այն պարտականությունների շրջանակը, որոնք կնպաստեն տուժողի դատավարական իրավունքների արդյունավետ պաշտպանությանը: ՄԱԿ-ի Գլխավոր վեհաժողովի 1985 թվականի նոյեմբերի 29-ի՝ «Հանցագործության եւ իշխանության չարաշահման գոհերի համար արդարադատության հիմնական սկզբունքները» A/RES/40/34 հռչակագրում եւ Եվրախորհրդի նախարարների կոմիտեի 1985 թվականի հունիսի 28-ի՝ «Քրեական իրավունքի եւ դատավարության շրջանակներում տուժածի կարգավիճակի մասին» R(85)11 հանձնարարականում առաջարկվում է ազգային մակարդակներով միջոցներ ձեռնարկել տուժողների իրավունքների պաշտպանության համար, մասնավորապես, բարելավել տուժողներին պատճառված վնասի փոխհատուցման դատական եւ վարչական կառուցակարգերը, սահմանել քրեական գործի քննության ժամանակ տուժածի կարգավիճակը, նրա իրավունքների երաշխավորման հարցում դատարանի իրավունքների եւ պարտականությունների բնույթը: Ըստ նշված փաստաթղթերի՝ քրեական արդարադատության կարելուրագույն գործառույթներից է տուժածի պահանջների բավարարումը եւ շահերի պաշտպանությունը, քրեական արդարադատության նկատմամբ տուժածի վստահության ավելացումը:

7. ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ գործով վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին քրեական հետապնդման մարմնի վերջնական որոշման՝ նոր կամ նոր երեսան եկած հանգամանքների հիմքով վերանայման հնարավորության համակարգային իրավակարգավորման բացակայությունը պայմանավորված է առաջին հերթին ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.1-րդ հոդվածի 1-ին մասի առկա ձեւակերպմամբ, որի արդյունքում վտանգվում է անձի՝ իրավունքների եւ ազատությունների դատական, ինչպես նաեւ պետական այլ մարմինների առջեւ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունքը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64, 68 եւ 71-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը

Ո Ր Ո Շ Մ Ե Ց.

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

1. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.1-րդ հոդվածի 1-ին մասի «միայն» արտահայտությունը՝ այնքանով, որքանով բացառում է նոր երեսան եկած կամ նոր հանգամանքների հիմքով այլ վերջնական իրավական ակտերի օրենքով սահմանված կարգով վերանայումը՝ դրանով իսկ վտանգելով անձի՝ մասնավորապես, մինչդաստական վարույթում պետական իրավասու մարմինների առջև իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունքը, ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**4 փետրվարի 2011 թվականի
ՍԳՈ-935**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ՇԱՎԱՐՇ, ՌԱՅԱ ՄԿՐՏՉՅԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ԱՅԼՈՑ
ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 141-ՐԳ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

8 փետրվարի 2011թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուկյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի (զեկուցող), Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմող կողմի ներկայացուցիչ՝ փաստաբան Կ. Մեժլումյանի,

պատասխանող կողմի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահի խորհրդական Դ. Մելքոնյանի,

համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացիներ Շավարշ, Ռայա Սկրտչյանների եւ այլոց դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 141-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացիներ Շավարշ, Ռայա Սկրտչյանների եւ այլոց՝ 17.08.2010թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի դատական կազմի 06.09.2010թ. ՍԳԴԿՈ/1-25 որոշմամբ սույն գործով դիմումը քննության է ընդունվել

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(61)2011
65

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

մասնակի՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 141-րդ հոդվածի 1-ին մասով:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը, վիճարկվող նորմը, դատավարական հարաբերություններ կարգավորող այլ օրենքներ եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2007 թվականի նոյեմբերի 28-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2007 թվականի դեկտեմբերի 10-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2008 թվականի հունվարի 1-ից:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 141-րդ հոդվածը վերանագրված է. «Նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի դատական ակտերի բողոքարկման հիմքը»: Մինչեւ 28.10.2010թ. «ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի (ՀՕ-135-Ն) ընդունումն այդ հոդվածի՝ սույն գործով վիճարկվող 1-ին մասն ուներ հետեւյալ բովանդակությունը.

«1. Նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի դատական ակտերը կարող են բողոքարկվել վճռաբեկ դատարան միայն նյութական իրավունքի խախտման հիմքով»:

Ըստ գործի նյութերի՝ վերջնական դատական ակտով (թիվ ՎԴ/4394/05/09 վարչական գործով ՀՀ վարչական դատարանի 05.05.2010թ. որոշումը) դիմողների նկատմամբ կիրառվել է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի նախկին խմբագրությամբ 141-րդ հոդվածի 1-ին մասը, որը ՀՕ-135-Ն օրենքով փոփոխվել է դիմողների կողմից սահմանադրական դատարան դիմելուց հետո եւ ունի հետեւյալ բովանդակությունը.

«1. Նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի դատական ակտերը կարող են բողոքարկվել վերաքննիչ դատարան, իսկ վերաքննիչ դատարանի դատական ակտերը՝ վճռաբեկ դատարան, միայն նյութական իրավունքի խախտման հիմքով»:

Ըստ գործում առկա նյութերի՝ դիմողները 02.10.2009թ. ՀՀ վարչական դատարան են դիմել ՀՀ կառավարության 26.06.2009թ. թիվ 944-Ն որոշումն անվավեր ճանաչելու պահանջով: Ներկայացված հայցադիմումը վարույթ է ընդունվել վարչական դատարանի 30.10.2009թ. որոշմամբ: 25.02.2010թ.

ՀՀ վարչական դատարանից գրություն է ստացվել այն մասին, որ հիմք ընդունելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 138-րդ հոդվածը՝ դատարանը վարչական գործը քննելու է գրավոր ընթացակարգով, եւ որով տեղեկացվել է գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի հրապարակման ժամկետի մասին: Դիմողները միջնորդություն են ներկայացրել վարչական դատարան՝ գործը հրապարակային քննելու մասին: Դատարանը մերժել է միջնորդությունը՝ անհիմն լինելու պատճառաբանությամբ, եւ հրապարակել թիվ ՎԴ/4396/05/09 որոշումը՝ ՀՀ կառավարության 26.06.2009թ. 944-Ն որոշումն անվավեր ճանաչելու մասին պահանջը մերժելու վերաբերյալ:

Դիմողները վճռաբեկության կարգով բողոքարկել են վարչական դատարանի որոշումը: ՀՀ վճռաբեկ դատարանն իր՝ 05.05.2010թ. թիվ ՎԴ/4396/05/09 որոշմամբ վերադարձրել է բողոքը եւ, անդրադառնալով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 138-րդ հոդվածի խախտման վերաբերյալ դիմող կողմի պատճառաբանությանը, հիմք ընդունելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 141-րդ հոդվածի 1-ին մասը՝ նշել է, որ օրենսգրքի 138-րդ հոդվածը դատավարական նորմ է, եւ նորմատիվ իրավական ակտի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի դատական ակտերը կարող են բողոքարկվել միայն նյութական իրավունքի խախտման հիմքով:

2. Վիճարկելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 141-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթները (2007թ. նոյեմբերի 28-ի խմբագրությամբ)՝ դիմող կողմը գտնում է, որ դրանք՝ «իրավակիրառ պրակտիկայում դրանց տրված մեկնաբանությամբ», հակասում են ՀՀ Սահմանադրության 3, 18 եւ 19-րդ հոդվածներին, քանի որ վարչական դատարանին փաստացի հնարավորություն են տալիս նորմատիվ իրավական ակտերի վիճարկման գործերով վեճն ըստ էության լուծող դատական ակտեր կայացնել առանց հրապարակային դատաքննության կամ արդարադատության իրականացման սահմանադրական այլ սկզբունքների կիրառման: Դիմողն իր փաստարկները հիմնավորում է նաեւ Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի պահանջները վկայակոչելով:

Ըստ դիմողի՝ վարչական արդարադատության պրակտիկան վկայում է, որ գործը գրավոր ընթացակարգով քննելու առկա ընթացակարգի պայմաններում ամբողջությամբ անտեսվում է հրապարակայնության սկզբունքը եւ ոտնահարվում է գործի հրապարակային քննության իրավունքը, որը հաշվի չի առնվել նաեւ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի կողմից՝ վկայակոչելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 141-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթները:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

3. Առարկելով դիմող կողմի փաստարկների դեմ, պատասխանող կողմը գտնում է, որ վիճարկվող դրույթներն օրենսդիրը ներառել է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ «Հատուկ վարույթներ» վերտառությամբ 24-րդ գլխում, որը վկայում է դրանց առանձնահատկության, մասնավորապես՝ ընդհանուր վարույթային կարգով քննվող վարչական գործերի համեմատ նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերի քննության մեթոդաբանության եւ, արդյունքում՝ կայացված դատական ակտերի բողոքարկման հատուկ ընթացակարգի մասին: Ըստ պատասխանող կողմի՝ «Ի տարբերություն այլ վարույթային ընթացակարգերի, այս պարագայում դատավարական նորմերի նշանակությունն ու կարեւորությունը դատավարության մասնակիցների իրավունքների պաշտպանության տեսանկյունից ստանում է երկրորդական նշանակություն, քանի որ այս գործերով արդարադատությունը իրականացվում է միայն նյութական իրավունքի նորմերի հիման վրա ... նորմատիվ իրավական ակտերի՝ դրանց համեմատ ավելի բարձր իրավաբանական ուժ ունեցող նորմատիվ ակտերին (բացի ՀՀ Սահմանադրությունից) համապատասխանությունը ստուգելով»:

Պատասխանող կողմը գտնում է նաեւ, որ գործի վարույթը ենթակա է կարճման, քանի որ դիմողները ձեւականորեն վիճարկելով օրենքի դրույթի սահմանադրականությունը՝ ըստ էության բարձրացնում են այդ դրույթի կիրառման իրավաչափության հարց, բացի դրանից, դիմումում բավարար կերպով չի հիմնավորվել օրենսգրքի վիճարկվող դրույթների սահմանադրականությունը:

4. Սույն գործով սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վարույթի կարճման հիմքեր չկան եւ անհրաժեշտ է համարում վիճարկվող նորմի սահմանադրականությունը գնահատելիս ելնել.

- մարդու եւ քաղաքացու հիմնական իրավունքների ու ազատությունների՝ միջազգային իրավական սկզբունքներին եւ նորմերին համապատասխան դատական պաշտպանությունն ապահովելու անհրաժեշտությունից (ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդված),

- ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածում ամրագրված՝ դատական պաշտպանության իրավունքի եւ վերջինիս կարեւոր բաղադրիչ հանդիսացող՝ դատական ակտերի բողոքարկման, հավասարապես նաեւ՝ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածում ամրագրված արդար դատաքննության իրավունքի երաշխավորման անհրաժեշտությունից, ելնելով այդ բնագավառի օրենսդրական համալիր զարգացումների միասնական այն հայեցակարգից, որը բխում է դատական բողոքարկման ինստիտուտի սահմանադրականության վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումներից,

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

- ՀՀ-ում վարչական արդարադատության ինստիտուտի արդյունավետության բարձրացման եւ հետագա կատարելագործման վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի նախորդ որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումների կենսագործման անհրաժեշտությունից:

Սույն գործով վիճարկվող ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 141-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված նորմի սահմանադրականությունը գնահատելիս սահմանադրական դատարանը հաշվի է առնում նաեւ այն հանգամանքը, որ 28.10.2010թ. ՀՕ-135-Ն օրենքով վերոհիշյալ նորմը ենթարկվել է փոփոխության, որի արդյունքում դիմողների բարձրացրած հարցի իրավակարգավորումն առարկայական փոփոխության չի ենթարկվել:

5. ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ Սահմանադրությունը երաշխավորում է.

- անձի (այդ թվում՝ իրավաբանական) իրավունքները եւ ազատությունները դատարանում պաշտպանելու իրավունքը,

- դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունքը,

- դատական պաշտպանության իրավունքը՝ հավասարության պայմաններում, արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ,

- խախտված իրավունքներն անկախ եւ անկողմնակալ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում եւ հրապարակային քննության միջոցով վերականգնելու իրավունքը:

Միաժամանակ, սահմանադրորեն նախատեսված է խախտված իրավունքների ու ազատությունների դատական պաշտպանության (դրա արդյունավետության) երաշխավորման առանձնահատուկ այնպիսի ինստիտուտ, ինչպիսին վերադաս դատարանի կողմից դատական ակտի վերանայման՝ անձի իրավունքն է (դատական բողոքարկումը (ՀՀ Սահմ. 20-րդ հոդվածի 3-րդ մաս): Վերջինս նաեւ անձի իրավունքների դատական պաշտպանության եւ արդար դատաքննության իրականացման խնդրում պետության առաջնային պարտականություն է՝ որոշակի ընթացակարգի, այդ թվում՝ դատական հնարավոր սխալների ուղղման միջոցով արդարադատության նպատակների իրագործումը: Այդպիսի ընթացակարգեր ՀՀ գործող օրենսդրությամբ նախատեսված են ինչպես քրեական, քաղաքացիական, այնպես էլ վարչական գործերով արդարադատության բնագավառներում: Մասնավորապես, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 46-րդ եւ 48-րդ գլուխների, ինչպես նաեւ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 4-րդ եւ 5-րդ բաժինների նորմերով են հիմնականում կարգավորվում քրեական եւ քաղաքացիական գործերով դատական բողոքարկման հետ կապված հարաբերությունները: Վարչական գործերով այդ հարաբերությունները հիմնականում կարգավորվում են ՀՀ վարչական դա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

տավարության օրենսգրքի 19.1-րդ, 20-րդ գլուխներում, ինչպես նաև 4-րդ եւ 5-րդ բաժիններում ամրագրված, մասամբ էլ 24-րդ գլխի՝ սույն գործով վիճարկվող 141-րդ հոդվածի նորմերով:

Ուսումնասիրելով ՀՀ իրավական համակարգում դատական բողոքարկման (վերաքննիչ եւ վճռաբեկ վարույթների կարգով) հետ կապված հարաբերությունները կարգավորող նորմերը, դրանց առանձնահատկությունները՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է.

- օրենքով նախատեսված կարգով բողոքարկման ենթակա են ինչպես օրինական ուժի մեջ չմտած, այնպես էլ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերը (գործով ըստ էության կայացված ակտերը, ինչպես նաև օրենքով թվարկված միջանկյալ ակտեր),

- սահմանված են դատական ակտերը վերաքննիչ կամ վճռաբեկ բողոքների հիման վրա վերանայելու իրավասություն ունեցող դատարանները, ընթացակարգերը եւ արդյունքում կայացվող որոշումները,

- օրենքով սահմանված են դատական ակտերի բողոքարկման հիմքերը, այդ թվում՝ նաև դատական սխալի հիմքով,

- ՀՀ քրեական դատավարության, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքերով, ինչպես նաև ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով (բացառությամբ՝ նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով) դատական ակտերի բողոքարկման հիմք է ինչպես նյութական, այնպես էլ դատավարական իրավունքի նորմի խախտումը կամ սխալ կիրառումը (հիմնարար խախտումը (ՀՀ քաղ.դատ.օր.-ի 207-րդ հոդվածի 7-րդ մաս): Ընդ որում, վերոհիշյալ օրենսգրքերով (ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 380. 1-րդ, 406-րդ հոդվածներ եւ այլն, ՀՀ քաղ. դատ. օր.-ի 226, 227, 228-րդ հոդվածներ եւ այլն, ինչպես նաև ՀՀ վարչ. դատ. օր.-ի 117.4-րդ հոդված) գործով ըստ էության կայացված դատական ակտի բեկանման (վերանայման) հիմք կարող է հանդիսանալ նյութական եւ դատավարական իրավունքի նորմերի միայն այնպիսի խախտումը, որն ազդել է գործի ելքի վրա (հանգեցրել է գործի սխալ լուծմանը): Եթե նյութական իրավունքի նորմի խախտման հիմքում օրենսդիրը դիտարկել է տվյալ նորմի ոչ ճիշտ մեկնաբանումը, նյութական իրավունքի այն նորմի կիրառումը, որը չպետք է կիրառվեր, կամ այն նորմի չկիրառումը, որը պետք է կիրառվեր, ապա դատավարական իրավունքի նորմի խախտման հիմքում նկատի են առնվել այնպիսիք, որոնք խոչընդոտել են գործի հանգամանքների բազմակողմանի, լրիվ եւ օբյեկտիվ հետազոտմանը, խախտել են կողմերի դատավարական իրավունքները, հանգեցրել են արդարադատության սկզբունքների խախտմանը:

Այսպիսով, սահմանելով դատական ակտերի բողոքարկման ընթացակարգեր՝ որպես այդ ակտերը վերանայելու նախապայման (բացառությամբ նոր եւ նոր ի հայտ եկած հանգամանքներով), օրենսդիրը նկատի է

ունեցել նյութական, դատավարական իրավունքի նորմերի միայն այնպիսի խախտումները, որոնց դեպքերում դրանք **ազդել են գործի ելքի վրա կամ հանգեցրել են գործի սխալ լուծմանը**: Իսկ որոշ դեպքերում, ինչպես, օրինակ, քաղաքացիական գործով վճռաբեկ բողոքի հիմքով, օրենսդիրն արգելել է ձեռական նկատառումներով բեկանել դատարանի՝ ըստ էության ճիշտ վճիռը: Այսինքն՝ վերոթվարկյալ դեպքերում իրավակարգավորման հիմքում դրված է այն սկզբունքը, համաձայն որի՝ նյութական եւ դատավարական իրավունքի նորմի խախտման հիմքով կարող է բեկանվել դատական այն ակտը, որը կայացվել է **դատական սխալի արդյունքում**:

6. Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ համարելով անդրադառնալ «**դատական սխալ**» եզրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը, ինչպես նաեւ դրա՝ որպես դատական բողոքարկման իրավունքի արդյունավետ իրացման հիմքում իրավաբանական կարեւոր նշանակություն ունեցող փաստի դրսեւորման շրջանակներին, գտնում է, որ այն տարածական մեկնաբանման ենթակա չէ եւ չի կարող ընկալվել որպես դատարանի կողմից թույլ տրված ցանկացած սխալ (վրիպում): Դատական սխալ կարող է թույլ տրվել միայն գործով ըստ էության դատական ակտի կայացման արդյունքում, այսինքն՝ այնպիսի ակտի, որը կոչված է լինելու լուծել գործը (քրեական, քաղաքացիական, վարչական), վերացնել դրա վիճելիությունը՝ որոշել կողմերի (վիճելի իրավահարաբերության մասնակիցների) իրավական անվիճելի կարգավիճակը, անձանց համար հնարավորություն ստեղծել իրացնելու իրենց իրավունքներն ու պաշտպանել օրինական շահերը, հետեւաբար՝ կոչված է իրականացնելու ՀՀ Սահմանադրության 18 եւ 19-րդ հոդվածներում ամրագրված դատական պաշտպանության կամ արդարադատության նպատակները: Այդ գործընթացում **դատարանը կիրառում է ինչպես նյութական, այնպես էլ դատավարական իրավունքի նորմեր**, որի արդյունքում է կայացվում դատական ակտը: Հետեւաբար, այդ ակտի օրինականության վիճարկումը դատական բողոքարկման ընթացակարգով անհրաժեշտաբար կարող է լինել ինչպես **նյութական**, այնպես էլ **դատավարական** իրավունքի նորմի խախտման հիմքով: Իսկ դատական սխալը, կամ նյութական, դատավարական իրավունքի նորմերի խախտման փաստը, **որը հանգեցրել է սվյալ գործի սխալ լուծմանը**, հետեւաբար՝ խախտվել են արդարադատության նպատակները, վտանգվել է արդարադատության եւ դատարանի հեղինակությունը, ենթակա է զնահատման եւ հաստատման իրավասու դատարանի կողմից՝ վերաքննիչ կամ վճռաբեկ բողոքի քննության արդյունքում:

Այսպիսով, դատական ակտերի բողոքարկումը կարգավորելու ընթացակարգային վերոհիշյալ պայմանները նախատեսելու հիմքում պետք է ընդունվեն սկզբունքներ, որոնք կոչված են երաշխավորելու ՀՀ Սահմա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

նադրության 3-րդ, 5-րդ (1-ին մաս), 18-րդ եւ 19-րդ հոդվածների նորմատիվ պահանջները: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատական բողոքարկման ինստիտուտի կարգավորման եւ գործադրման հիմքում պետք է իրացվեն հետեւյալ առաջնահերթ իրավապայմանները, մասնավորապես.

- անձի հիմնական իրավունքներն ու ազատությունները՝ որպես բարձրագույն արժեք, դատարանների կողմից ենթակա են անվերապահ պաշտպանության կոնկրետ գործի ինչպես ըստ էության քննության, այնպես էլ հնարավոր հետագա վերաքննության շրջանակներում,

- դատական բողոքարկումը, որպես դատական պաշտպանության եղանակ, պետք է արդյունավետ միջոց ծառայի վերականգնելու անձի խախտված իրավունքներն ու ազատությունները՝ պահպանելով արդարադատության իրականացման սահմանադրական սկզբունքները (մասնավորապես՝ ՀՀ Սահմ. 18, 19-րդ հոդվածներ),

- դատական բողոքարկման ինստիտուտը, առանց բացառության, պետք է միջոց հանդիսանա հավասարության պայմաններում, օբյեկտիվ, բազմակողմանի, արդար եւ հրապարակային դատաքննության արդյունքում, ողջամիտ ժամկետներում բացահայտելու եւ շտկելու դատական բռնությունը այն սխալները, որոնք թույլ են տրվել ինչպես նյութական, այնպես էլ դատավարական իրավունքի նորմերի խախտման արդյունքում, հետեւաբար հանգեցրել են դատական գործի սխալ լուծմանը,

- դատական ակտերի վերանայումը (վերաքննիչ կամ վճռաբեկ բողոքի հիման վրա) որպես արդարադատական գործառույթ կարող է ծառայել վերոհիշյալ սահմանադրաիրավական խնդիրների իրագործմանը, եթե իրականացվի անկախ եւ անկողմնակալ դատարանի կողմից:

7. Անդրադառնալով սույն գործով վիճարկվող իրավանորմի (ՀՀ վարչ. դատ. օր.-ի 141-րդ հոդվածի 1-ին մաս) սահմանադրականության գնահատման խնդրին՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ըստ իրավակարգավորման առարկայի՝ այն կոչված է կարգավորելու վարչական հատուկ վարույթի կարգով նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի կայացրած դատական ակտերի բողոքարկման հետ կապված հարաբերությունները՝ այնքանով, որքանով կապված է դատական բողոքարկման հիմքի հետ, ըստ որի՝ այդպիսի գործերով կայացված դատական ակտերը կարող են բողոքարկվել միայն նյութական իրավունքի խախտման հիմքով: Այդպիսով օրենսդիրը բացառել է դատավարական իրավունքի նորմերի խախտման հիմքով վերոհիշյալ գործերով վարչական դատարանի կայացրած դատական ակտերը բողոքարկելու, դրանց օրինականությունն օրենքով սահմանված կարգով վիճարկելու հնարավորու-

թյունը՝ անձանց թույլ չտալով պետական եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու դրանց պաշտոնատար անձանց նորմատիվ ակտերի վիճարկման վերաբերյալ գործերով լիարժեք եւ արդյունավետ կերպով իրացնելու դատական պաշտպանության իրենց սահմանադրական իրավունքը:

Սահմանադրական դատարանն իր մի շարք որոշումներով (ՄԳՈ-652, ՄԳՈ-665, ՄԳՈ-673, ՄԳՈ-719, ՄԳՈ-758, ՄԳՈ-780 եւ այլն) կարելու է դատական բողոքարկման ինստիտուտի արդյունավետ կիրառման օրենսդրական ապահովումը, այդ թվում՝ վարչական արդարադատության բնագավառում, խնդիրը դիտարկելով ինչպես սահմանադրական կարգի սկզբունքներին, արդարադատության նպատակներին, այնպես էլ ՀՀ ստանձնած միջազգային իրավական պարտավորություններին դրա համապատասխանությունը գնահատելու եւ ապահովելու տեսանկյունից: Մասնավորապես ընդգծվել է դատական բողոքարկման իրավունքի, որպես դատական պաշտպանության իրավունքի կարելու բաղադրիչի, այնպիսի իրացման անհրաժեշտությունը, որով կապահովվի «...այդ իրավունքի արդյունավետ իրացումը եւ նվազագույնի հասցվի դատական սխալների հավանականությունը» (ՄԳՈ-780): Սահմանադրական դատարանը նաեւ կարելու է Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ միջազգային պայմանագրերով ստանձնած պարտավորությունները կատարելու, մասնավորապես՝ մարդու իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանությունը ներպետական միջոցներով, այդ թվում՝ դատական, ապահովելու, ինչպես նաեւ Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի (2004) 20 հանձնարարականի հիման վրա վարչական ակտերի նկատմամբ դատական արդյունավետ վերահսկողություն իրականացնելու անհրաժեշտությունը՝ ընդգծելով, որ «...ներպետական օրենսդրությունը պետք է սահմանի բողոքարկման պայմանները ... որոնք պետք է համապատասխանեն Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի պահանջներին»:

Վերահաստատելով վերոհիշյալ որոշումներով արտահայտած իր իրավական դիրքորոշումները, միջազգային իրավական պրակտիկայի ամփոփման արդյունքում արված եզրահանգումները՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 141-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթը, որով ամբողջությամբ բացառվում է նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի ակտերը դատավարական իրավունքի նորմի խախտման հիմքով բողոքարկելու հնարավորությունը, չի համապատասխանում արդարադատության արդյունավետության, մարդու խախտված իրավունքների ու ազատությունների դատական պաշտպանության, ինչպես նաեւ դատական բողոքարկման իրավունքի իրացման սահմանադր-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

րական եւ միջազգային իրավական չափանիշներին: Այն չի համապատասխանում նաեւ ՀՀ իրավական համակարգում օրենքով ներդրված դատական բողոքարկման ընդհանուր հայեցակարգային մոտեցումներին:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ չնայած, ի կատարումն ՍԳՈ-780 որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների, ՀՀ-ում վարչական արդարադատության համակարգը համալրվեց եւ ներդրվեց դատական բողոքարկման նոր համակարգ, այնուամենայնիվ, բողոքարկման գործող ընթացակարգը, մասնավորապես՝ հատուկ վարույթի կարգով նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով, չենթարկվեց համապատասխան փոփոխությունների, որի արդյունքում սահմանափակվեց այդպիսի գործերով արդար, մատչելի եւ արդյունավետ դատական պաշտպանության՝ անձանց սահմանադրական իրավունքը: Սույն գործով պատասխանող կողմի դիրքորոշումն այն մասին, թե նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով դատավարական նորմերի նշանակությունն ու կարելիությունը դատավարության մասնակիցների իրավունքների պաշտպանության տեսանկյունից ստանում է երկրորդական նշանակություն, չի բխում արդարադատության սահմանադրաիրավական բովանդակությունից, սահմանադրական դատարանի որոշումներից, ինչպես նաեւ ՀՀ իրավահամակարգում օրենքով ներդրված դատական բողոքարկման ինստիտուտի կարգավորման ընդհանուր հայեցակարգից: Դատարանի՝ դատավարական կարգի խախտումով ընդունված որոշումը չի կարող համարվել լեգիտիմ ու արդարադատության պահանջներին համապատասխանող:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատավարական որեւէ առանձնահատկություն կամ վարույթի տեսակ (հատուկ վարույթ) չի կարող օրենքով մեկնաբանվել կամ կիրառվել այնպես, որ ամբողջովին իմաստազրկվեն ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ եւ 19-րդ հոդվածներով երաշխավորված անձի հիմնական իրավունքները կամ դրանց իրացման արգելք հանդիսանա: Հետեւաբար, դատական բողոքարկման բնագավառում ՀՀ դատավարական հարաբերությունների իրավակարգավորման այն սկզբունքները, որոնք կարելի էր սույն որոշման 6-րդ կետում, պետք է դրվեն այդ ինստիտուտը կարգավորող բոլոր, այդ թվում՝ նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով բողոքարկման ընթացակարգային նորմերում:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածների դրույթներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

1. Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 141-րդ հոդվածի 1-ին մասն այն մասով, որով արգելափակվում է անձի իրավունքը՝ դատավարական իրավունքի նորմի խախտման հիմքով բողոքարկելու նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի դատական ակտերը, ճանաչել ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ, 18-րդ եւ 19-րդ հոդվածներին հակասող եւ անվավեր:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**8 փետրվարի 2011 թվականի
ՍԳՈ-936**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2005 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 8-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
1949 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 12-Ի ԺՆԵՎԻ ԿՈՆՎԵՆՅԱՆՆԵՐԻ
ԼՐԱՅՈՒՑԻՉ ՏԱՐԲԵՐԱԿԻՉ ԽՈՐՀՐԳԱՆՇԱՆԻ ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ՄԱՍԻՆ
ԼՐԱՅՈՒՑԻՉ ԱՐՉԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ (ԱՐՉԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ III)
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

15 փետրվարի 2011թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող եւ զեկուցող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2005 թվականի դեկտեմբերի 8-ին ստորագրված՝ 1949 թվականի օգոստոսի 12-ի Ժնևի կոնվենցիաների լրացուցիչ տարբերակիչ խորհրդանշանի ընդունման մասին լրացուցիչ արձանագրության մեջ (Արձանագրություն III) ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 6 դեկտեմբերի 2010թ. ՀՀ սահմանադրական դատարանում մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով դիմումը, գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը,

Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ արտաքին գործերի նախարարի տեղակալ Ա. Կիրակոսյանի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով Լրացուցիչ արձանագրությունը (Արձանագրություն III) և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1949 թվականի օգոստոսի 12-ի Ժնեվի կոնվենցիաների լրացուցիչ տարբերակիչ խորհրդանշանի ընդունման մասին լրացուցիչ արձանագրությունը (Արձանագրություն III) ստորագրվել է 2005թ. դեկտեմբերի 8-ին՝ Ժնևում:

Երրորդ արձանագրության նպատակը 1949թ. օգոստոսի 12-ի Ժնեվի կոնվենցիաներով նախատեսված՝ պաշտպանական և տարբերանշան նպատակներով օգտագործվող՝ Կարմիր խաչի, Կարմիր մահիկի, Կարմիր առյուծի և արեւի տարբերակիչ խորհրդանշանների հետ մեկտեղ, լրացուցիչ խորհրդանշանի՝ «Երրորդ արձանագրության խորհրդանշանի» ստեղծումն է՝ դրանց պաշտպանական արժեքը և համընդգրկուն բնույթն ուժեղացնելու համար:

Լրացուցիչ տարբերակիչ խորհրդանշանը կազմված է ճերմակ ֆոնի վրա պատկերված և իր գագաթի վրա կանգնած կարմիր շրջանակով քառակուսուց:

Երրորդ արձանագրությունը հաստատում և լրացնում է 1949թ. օգոստոսի 12-ի Ժնեվի չորս կոնվենցիաների և, համապատասխան դեպքերում, դրանց՝ 1977թ. հունիսի 8-ի երկու Լրացուցիչ արձանագրությունների դրույթները, որոնք վերաբերում են տարբերակիչ խորհրդանշաններին, այն է՝ Կարմիր խաչին, Կարմիր մահիկին, Կարմիր առյուծին և արեւին, և կիրառվում է այն նույն իրավիճակներում, երբ կիրառվում են այդ դրույթները:

Երրորդ արձանագրությունը լրացուցիչ տարբերակիչ խորհրդանշանը ճանաչում է որպես Ժնեվի կոնվենցիաների տարբերակիչ խորհրդանշանները լրացնող և միեւնույն նպատակներով կիրառելի: Ըստ Երրորդ արձանագրության՝ տարբերակիչ խորհրդանշաններն օգտվում են միեւնույն կարգավիճակից:

Երրորդ արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետությունը, մասնավորապես, պարտավորվում է.

- հարգել Երրորդ արձանագրության դրույթները և ապահովել դրա նկատմամբ հարգանքը ցանկացած հանգամանքում,

- ապահովել, որպեսզի Երրորդ արձանագրության խորհրդանշանի օգտագործման պայմանները և դրա նկատմամբ հարգալից վերաբերմունքը և Ժնեվի կոնվենցիաներով ու, համապատասխան դեպքերում, դրանց՝ 1977թ. Լրացուցիչ արձանագրություններով սահմանված տարբերակիչ

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

խորհրդանշանների նկատմամբ կիրառելի պայմանները նույնական լինեն,

- ապահովել, որպեսզի իր զինված ուժերի բժշկական եւ կրոնական ծառայությունները, առանց վնաս հասցնելու այն խորհրդանշաններին, որոնք օգտագործում են ներկա պահին, կարողանան ժամանակավորապես օգտագործել Ժնեւի կոնվենցիաների տարբերակիչ խորհրդանշաններից ցանկացածը, եթե դա կարող է ուժեղացնել իրենց պաշտպանությունը,

- ապահովել, որպեսզի ՀՀ ազգային ընկերությունները, որոնք կորոշեն օգտագործել Երրորդ արձանագրության խորհրդանշանը, ՀՀ ազգային օրենսդրության համաձայն խորհրդանշանն օգտագործելիս կարողանան տարբերանշման նպատակներով դրանում ներառել՝ Ժնեւի կոնվենցիաներով ճանաչված տարբերակիչ խորհրդանշաններից որեւէ մեկը կամ այդ խորհրդանշանների համակցությունը, կամ մեկ այլ խորհրդանշան, որն արդեն իսկ փաստացի օգտագործում է Հայաստանի Հանրապետությունը, եւ որի մասին ավանդապահի միջոցով մինչեւ Երրորդ արձանագրության ընդունումն իրազեկվել են մյուս մասնակից պետությունները եւ Կարմիր խաչի միջազգային կոմիտեն,

- ապահովել, որպեսզի ՀՀ ազգային ընկերությունները, բացառիկ դեպքերում, ՀՀ ազգային օրենսդրությանը համապատասխան եւ իրենց աշխատանքը դյուրացնելու նպատակով, կարողանան ժամանակավորապես օգտագործել Երրորդ արձանագրության 2-րդ հոդվածում հիշատակված տարբերակիչ խորհրդանշանը,

- ապահովել, որպեսզի Ժնեւի կոնվենցիաների եւ, համապատասխան դեպքերում, 1977թ. Լրացուցիչ արձանագրությունների այն դրույթները, որոնք վերաբերում են տարբերակիչ խորհրդանշանների անօրինական օգտագործման կանխարգելմանը եւ պատժին, հավասարապես կիրառվեն Երրորդ արձանագրության խորհրդանշանի նկատմամբ: Մասնավորապես, ձեռնարկել միջոցներ, որոնք անհրաժեշտ են Երրորդ արձանագրության 1-ին եւ 2-րդ հոդվածներում հիշատակված տարբերակիչ խորհրդանշանների եւ դրանց անվանումների՝ ցանկացած ժամանակ ցանկացած անօրինական օգտագործումը կանխարգելելու եւ պատժելու համար, ներառյալ՝ ոչ պատշաճ օգտագործումը եւ դրանց նմանակումը հանդիսացող ցանկացած նշանի եւ անվանման օգտագործումը,

- թույլատրել նրանց, ովքեր նախկինում օգտագործել են Երրորդ արձանագրության խորհրդանշանը կամ դրա նմանակումը հանդիսացող ցանկացած այլ նշան, շարունակել օգտագործել այդ խորհրդանշանը՝ պայմանով, որ զինված ընդհարման ժամանակ այդ խորհրդանշանի օգտագործումը տպավորություն չի ստեղծի, թե այն տրամադրում է Ժնեւի կոնվենցիաներով, եւ, համապատասխան դեպքերում, 1977թ. Լրացուցիչ արձանագրություններով նախատեսված պաշտպանություն, եւ պայմա-

նով, որ նման օգտագործման իրավունքը ձեռք է բերվել մինչև Երրորդ արձանագրության ընդունումը,

- հնարավորինս լայնորեն տարածել Երրորդ արձանագրությունն ինչպես խաղաղ, այնպես էլ զինված ընդհարումների ժամանակ, եւ, մասնավորապես, դրա ուսումնասիրումը ներառել ռազմական պատրաստության ծրագրերում եւ խրախուսել դրա ուսումնասիրումը քաղաքացիական բնակչության կողմից, որպեսզի այս փաստաթուղթը հայտնի դառնա ՀՀ զինված ուժերին եւ քաղաքացիական բնակչությանը,

- Երրորդ արձանագրության վավերագրերն ի պահ հանձնել Շվեյցարիայի դաշնային խորհրդին՝ Ժնևի կոնվենցիաների եւ 1977թ. Լրացուցիչ արձանագրությունների ավանդապահին:

Երրորդ արձանագրությունն ունի իր անբաժանելի մասը կազմող հավելված, որում տեղադրված է «Երրորդ արձանագրության խորհրդանշանի» պատկերը, որը պետք է օգտագործվի սույն Արձանագրության 2-րդ հոդվածի 2-րդ կետի եւ 3-րդ հոդվածի 1-ին կետի դրույթներին համապատասխան:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2005 թվականի դեկտեմբերի 8-ին ստորագրված՝ 1949 թվականի օգոստոսի 12-ի Ժնևի կոնվենցիաների լրացուցիչ տարբերակիչ խորհրդանշանի ընդունման մասին լրացուցիչ արձանագրության մեջ (Արձանագրություն III) ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

15 փետրվարի 2011 թվականի
ՍԳՈ-937

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2010 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 20-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ
ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ 1995 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 16-Ի՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՔՈՒՄ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՅԱՆ
ՌԱԶՄԱԿԱՅԱՆԻ ՄԱՍԻՆ» ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԹԻՎ 5
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՍՏՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

15 փետրվարի 2011թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող), Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարի տեղակալ Ա. Նազարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2010 թվականի օգոստոսի 20-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության միջեւ 1995 թվականի մարտի 16-ի՝ «Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության միջեւ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ռուսաստանյան ռազմակա-

յանի մասին» պայմանագրում փոփոխություններ կատարելու մասին թիվ 5 արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 2010 թվականի դեկտեմբերի 14-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով արձանագրությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Չ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության միջեւ 1995 թվականի մարտի 16-ի՝ «Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության միջեւ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ռուսաստանյան ռազմակայանի մասին» պայմանագրում փոփոխություններ կատարելու մասին թիվ 5 արձանագրությունն ստորագրվել է 2010 թվականի օգոստոսի 20-ին Երեւանում՝ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարի կողմից:

2. Արձանագրության համար պայմանագրաիրավական հիմք է հանդիսանում Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության միջեւ 1995 թվականի մարտի 16-ի՝ «Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության միջեւ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ռուսաստանյան ռազմակայանի մասին» պայմանագիրը (Պայմանագիր), որը կնքվել է երկու պետությունների ինքնիշխանությունը, տարածքային ամբողջականությունը եւ անվտանգությունը պաշտպանելու նպատակով՝ հաստատելով երկու պետությունների նվիրվածությունը Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրության, Անկախ պետությունների համագործակցության կանոնադրության եւ Կոլեկտիվ անվտանգության պայմանագրի նպատակներին ու սկզբունքներին:

Համաձայն Պայմանագրի՝ վերջինիս դրույթները կարող են վերանայվել կողմերից մեկի նախաձեռնությամբ եւ փոխադարձ համաձայնությամբ:

Պայմանագիրը վավերացվել է Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի կողմից 1997 թվականի ապրիլի 29-ին:

3. Ըստ գործի նյութերի՝ արձանագրությունն ուղղված է տարածաշրջանում խաղաղության եւ անվտանգության ամրապնդմանը: Արձանագրությամբ ընդլայնվում են ռուսաստանյան ռազմակայանի խնդիրները, այդ թվում՝ ռուսաստանյան ռազմակայանը Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերի հետ համատեղ ապահովում է Հայաստանի Հանրապետու-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

թյան անվտանգությունը, ի տարբերություն Պայմանագրի գործող ձեռնարկում, համաձայն որի՝ ռուսաստանյան ռազմակայանը Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերի հետ համատեղ ապահովում է Հայաստանի Հանրապետության անվտանգությունը՝ **նախկին ԽՍՀ Միության արտաքին սահմանով** (Թուրքիա եւ Իրան): Հիշյալ ձեռնարկում, ըստ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրության, որտեղ տարանջատում չի մտցնում Հայաստանի Հանրապետության հարեւան երկրների միջեւ՝ դրանով իսկ վերացնելով նախկին ձեռնարկումից բխող այն եզրակացությունը, թե Թուրքիայից եւ Իրանից Հայաստանի անվտանգության ապահովման խնդիրն առաջնահերթություն ունի:

Երկարաժամկետ պլանավորմամբ պայմանավորված՝ արձանագրությամբ նաեւ երկարաձգվում է Պայմանագրի գործողության ժամկետը (դրանով իսկ նաեւ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ռուսաստանյան ռազմակայանի գտնվելու ժամկետը)՝ նախկին 25 տարվա փոխարեն՝ 49 տարի:

4. Ըստ արձանագրության (Պայմանագրի 3-րդ եւ 26-րդ հոդվածների վերախմբագրմամբ)՝ Հայաստանի Հանրապետությունը եւ Ռուսաստանի Դաշնությունը (կողմեր) համաձայնում են.

- ռուսաստանյան ռազմակայանը կատարում է կողմերի համապատասխան պայմանավորվածություններից բխող խնդիրները.

- ռուսաստանյան ռազմակայանը, Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվելու ընթացքում, բացի Ռուսաստանի Դաշնության շահերի պաշտպանության գործառնություններից, Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերի հետ համատեղ ապահովում է Հայաստանի Հանրապետության անվտանգությունը.

- նշված նպատակներին հասնելու համար ռուսական կողմն աջակցում է ժամանակակից եւ համատեղելի սպառազինությամբ, ռազմական (հատուկ) տեխնիկայով Հայաստանի Հանրապետությանն ապահովելու գործին.

- ռուսաստանյան ռազմակայանի զինվորական կազմավորումների կիրառումն իրականացվում է կողմերի փոխադարձ պայմանավորվածությունների, 1992 թվականի մայիսի 15-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի, 1997 թվականի օգոստոսի 29-ի՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության միջեւ բարեկամության, համագործակցության եւ փոխադարձ օգնության մասին պայմանագրի հիման վրա, ինչպես նաեւ կողմերի օրենսդրության հիման վրա.

- Պայմանագիրը գործում է քառասունինը տարվա ընթացքում եւ ինքնաբերաբար երկարաձգվում է իրար հաջորդող հնգամյա ժամանակաշրջանների համար, եթե կողմերից ոչ մեկը հերթական ժամանակաշրջանի ավարտից առնվազն 6 ամիս առաջ գրավոր չի ծանուցում մյուս կողմին դրա գործողությունը դադարեցնելու իր մտադրության մասին: Պայմա-

նագրի դրույթները կարող են վերանայվել կողմերից յուրաքանչյուրի նախաձեռնությամբ եւ փոխադարձ համաձայնությամբ:

Արձանագրությունը ենթակա է վավերացման եւ ուժի մեջ է մտնում կողմերի միջեւ վավերագրերի փոխանակման օրվանից:

Արձանագրությունը կազմված է հայերեն եւ ռուսերեն, ընդ որում՝ երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են:

Արձանագրությունը հանդիսանում է Պայմանագրի անբաժանելի մասը:

5. Արձանագրության եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 9-րդ հոդվածի դրույթներին, քանի որ միջազգային իրավունքի սկզբունքներին եւ նորմերին համապատասխան պետությունների միջեւ ապահովում են բարիդրացիական եւ փոխշահավետ համագործակցություն, միաժամանակ ուղղված են Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ամրապնդմանը, արտաքին սպառնալիքների դիմակայմանը, տարածաշրջանում խաղաղության եւ անվտանգության հաստատմանը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. 2010 թվականի օգոստոսի 20-ին Երեւանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության միջեւ 1995 թվականի մարտի 16-ի՝ «Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության միջեւ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ռուսաստանյան ռազմակայանի մասին» պայմանագրում փոփոխություններ կատարելու մասին թիվ 5 արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**15 փետրվարի 2011 թվականի
ՍԴՈ-938**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2010 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 11-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՍԼՈՎԵՆԻԱՅԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԵՎ ԳՈՒՅՔԻ
ԿՐԿՆԱԿԻ ՀԱՐԿՈՒՄԸ ԲԱՅԱՌԵԼՈՒ ԵՎ ՀԱՐԿՈՒՄԻՅ ԽՈՒՍԱՓԵԼԸ
ԿԱՆԽԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅՈՒՄ (ԿԻՑ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՍՏՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

15 փետրվարի 2011թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուդյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող), Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2010 թվականի հոկտեմբերի 11-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Սլովենիայի Հանրապետության միջեւ եկամուտների եւ գույքի կրկնակի հարկումը բացառելու եւ հարկումից խուսափելը կանխելու մասին կոնվենցիայում (կից արձանագրությամբ) ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 2010 թվականի դեկտեմբերի 20-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարի տեղակալ Ս. Կարայանի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով կոնվենցիան (կից արձանագրությամբ) եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Յ**.

1. Հայաստանի Հանրապետության եւ Սլովենիայի Հանրապետության միջեւ եկամուտների եւ գույքի կրկնակի հարկումը բացառելու եւ հարկումից խուսափելը կանխելու մասին կոնվենցիան ստորագրվել է 2010 թվականի հոկտեմբերի 11-ին Երեւանում՝ Հայաստանի Հանրապետության արտաքին գործերի նախարարի կողմից:

2. Կոնվենցիայի անբաժանելի մասն է կազմում արձանագրությունը, որն ստորագրվել է կոնվենցիան ստորագրելու օրը՝ կոնվենցիայի 4-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերության եւ 5-րդ հոդվածի 4ա) եւ 4բ) պարբերությունների դրույթները ճշգրտելու եւ պարզաբանելու նպատակով:

3. Կոնվենցիայի նպատակն է բացառել եկամուտների եւ գույքի կրկնակի հարկումը եւ այդպիսով նվազեցնել եկամտային եւ գույքային հարկերի հետ կապված խոչընդոտների բացասական ազդեցությունը միջազգային առևտրի եւ ներդրումների վրա, ինչպես նաեւ ստեղծել կանխատեսելի եւ կայուն հարկային դաշտ:

4. Կոնվենցիայի մի շարք դրույթներով սահմանվում են հարկման հետևյալ օբյեկտները.

- անշարժ գույքից ստացվող եկամուտը (ներառյալ գյուղատնտեսությունից կամ անտառային տնտեսությունից եկամուտը).
- ձեռնարկատիրական գործունեությունից ստացվող շահույթը.
- միջազգային փոխադրումներից՝ նավերի, օդանավերի կամ ավտոմոբիլային միջոցների շահագործումից ստացված շահույթը.
- շահաբաժինները, տոկոսները, ռոյալթիները.
- գույքի արժեքի հավելածը.
- վարձու աշխատանքից ստացվող եկամուտը.
- տնօրենների հոնորարները.
- արվեստի գործիչների եւ մարզիկների գործունեությունից ստացված եկամուտը.
- կենսաթոշակները.
- պետական ծառայության դիմաց վճարված աշխատավարձը եւ համանման այլ վարձատրությունները.
- դասավանդման կամ հետազոտություն կատարելու համար ստացված վարձատրությունը.

- ուսանողի կամ ստաժորի ապրելու, ուսանելու կամ մասնագիտանալու համար ստացված վճարումները.

- այլ եկամուտներ:

5. Կոնվենցիայով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է Սլովենիայի Հանրապետության ռեզիդենտների կողմից Հայաստանի Հանրապետությունում ստացված որոշակի տեսակի եկամուտները չհարկելու կամ նվազեցված դրույքաչափերով հարկելու պարտավորություններ, այդ թվում՝

ա) հարկել Սլովենիայի Հանրապետության ռեզիդենտների կողմից Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացված ձեռնարկատիրական գործունեությունից ստացված շահույթը՝ այն դեպքում, եթե ձեռնարկատիրական գործունեությունն իրականացվում է Հայաստանի Հանրապետությունում մշտական հաստատության միջոցով՝ միայն այն չափով, որը վերագրելի է այդ մշտական հաստատությանը: Ընդ որում, այդպիսի մշտական հաստատություններ են համարվում շինարարական հրապարակը, կառուցման, հավաքման կամ տեղակայման ծրագիրը կամ դրանց հետ կապված վերահսկողական կամ խորհրդատվական գործունեությունը, միայն եթե այդպիսի հրապարակը, ծրագիրը կամ գործունեությունը պայմանավորվող պետության տարածքում շարունակվում է վեց ամսից ավելի ժամանակահատվածով.

բ) ազատել հարկումից մշտական հաստատության միջոցով իրականացվող գործունեության հետևյալ տեսակները.

- շինությունների օգտագործումը ձեռնարկությանը պատկանող ապրանքների կամ արտադրանքի բացառապես պահեստավորման, ցուցադրման կամ առաքման նպատակով.

- ձեռնարկությանը պատկանող ապրանքների կամ արտադրանքի պաշարների պահպանումը՝ բացառապես պահեստավորման, ցուցադրման կամ առաքման նպատակով.

- ձեռնարկությանը պատկանող ապրանքների կամ արտադրանքի պաշարների պահպանումը՝ բացառապես այլ ձեռնարկության կողմից մշակման նպատակով.

- գործունեության մշտական վայրի պահպանումը՝ ձեռնարկության համար ապրանքների կամ արտադրանքի բացառապես գնման կամ տեղեկատվություն հավաքելու նպատակով.

- գործունեության մշտական վայրի պահպանումը՝ ձեռնարկության համար բացառապես նախապատրաստական կամ օժանդակ բնույթի որևէ այլ գործունեություն իրականացնելու նպատակով.

- գործունեության մշտական վայրի պահպանումը՝ բացառապես կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի «ա»-«ե» ենթապարբերություններում նշված գործունեության տեսակների ցանկացած համակցության համար՝

պայմանով, որ այդ համակցության արդյունքում գործունեության մշտական վայրի ամբողջական գործունեությունը նախապատրաստական կամ օժանդակ բնույթի է.

զ) չհարկել միջազգային փոխադրումներում Սլովենիայի Հանրապետության ձեռնարկության կողմից նավերի, օդանավերի կամ ավտոմոբիլային միջոցների շահագործումից ստացված շահույթը, ինչպես նաև այդ շահագործմանը վերաբերող շարժական գույքի օտարումից ստացված արժեքի հավելանքը.

դ) Հայաստանի Հանրապետության ռեզիդենտ ընկերության կողմից Սլովենիայի Հանրապետության ռեզիդենտին վճարված շահաբաժինները հարկել, եթե շահաբաժինների փաստացի սեփականատերը Սլովենիայի Հանրապետության ռեզիդենտ է, ապա այդ ձեռով գանձված հարկը չպետք է գերազանցի`

- շահաբաժինների համախառն գումարի 5 տոկոսը, եթե փաստացի սեփականատերն ընկերություն է (ընկերակցությունից բացի), որն ուղակիորեն տնօրինում է շահաբաժիններ վճարող ընկերության գույքի առնվազն 25 տոկոսը.

- շահաբաժինների համախառն գումարի 10 տոկոսը` մյուս բոլոր դեպքերում.

ե) հարկել Հայաստանի Հանրապետությունում առաջացող եւ Սլովենիայի Հանրապետության ռեզիդենտին վճարված տոկոսները դրանց համախառն գումարի 10 տոկոսը չգերազանցող չափով, եթե ստացողը տոկոսների փաստացի սեփականատերն է.

զ) ազատել հարկումից Հայաստանի Հանրապետությունում առաջացող տոկոսները, եթե`

- տոկոսը վճարողը Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունն է, կամ դրա քաղաքական ստորաբաժանումը, կամ իշխանության տեղական մարմինը, կամ կենտրոնական բանկը.

- տոկոսը վճարվում է Սլովենիայի Հանրապետության կառավարությանը, կամ դրա քաղաքական ստորաբաժանմանը, կամ իշխանության տեղական մարմնին, կամ կենտրոնական բանկին.

- տոկոսը վճարվում է այն փոխառության մասով, որը կատարվել, հաստատվել, երաշխավորվել կամ ապահովվել է Սլովենիայի Հանրապետության հաստատության կողմից` այդ պետության հաշվին` լիազորված լինելով ապահովագրության եւ միջազգային բիզնես գործարքների ֆինանսավորման մասին ներպետական օրենսդրությանը համապատասխան.

է) հարկել Հայաստանի Հանրապետությունում առաջացող եւ Սլովենիայի Հանրապետության ռեզիդենտին վճարված ռոյալթիները դրանց համախառն գումարի 5 տոկոսը չգերազանցող չափով, եթե ստացողը ռոյալթիների փաստացի սեփականատերն է.

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ը) ազատել հարկումից Սլովենիայի Հանրապետության ռեզիդենտի կողմից Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացվող վարձու աշխատանքի դիմաց ստացված վարձատրությունը, եթե՝

- ստացողը հաշվետու ֆինանսական տարվա ընթացքում սկսվող կամ ավարտվող ցանկացած 12-ամսյա ժամանակահատվածում գտնվում է Հայաստանի Հանրապետությունում ընդհանուր առմամբ 183 օրը չգերազանցող ժամանակահատվածում կամ ժամանակահատվածներում, եւ

- վարձատրությունը վճարվում է Հայաստանի Հանրապետության ռեզիդենտ չհանդիսացող գործատուի կողմից կամ նրա անունից, եւ

- վարձատրություն կատարելու ծախսերը չի կրում գործատուի՝ Հայաստանի Հանրապետությունում ունեցած մշտական հաստատությունը.

թ) չհարկել Սլովենիայի Հանրապետության ռեզիդենտին նախկինում կատարված վարձու աշխատանքի համար վճարված կենսաթոշակները եւ համանման այլ վարձատրությունները.

ժ) չհարկել Սլովենիայի Հանրապետության ռեզիդենտ հանդիսացող կամ անմիջապես մինչեւ Հայաստանի Հանրապետություն ժամանելը հանդիսացած եւ Հայաստանի Հանրապետությունում բացառապես ուսման կամ մասնագիտացման նպատակով գտնվող ուսանողի կամ ստաժորի ստացած վճարումները, որոնք նախատեսված են նրա ապրելու, ուսանելու եւ մասնագիտանալու համար, եթե այդպիսի վճարումներն առաջանում են Հայաստանից դուրս գտնվող աղբյուրներից.

ժա) չենթարկել խտրականության Սլովենիայի Հանրապետության քաղաքացիներին այլ կամ ավելի խիստ որեւէ հարկման կամ դրա հետ կապված որեւէ պարտավորության, մասնավորապես՝ կապված ռեզիդենտության հետ, քան այն հարկումն ու դրա հետ կապված պարտավորություններն են, որոնց միեւնույն հանգամանքների դեպքում ենթարկվում են կամ կարող են ենթարկվել Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները:

6. Կոնվենցիայով պայմանավորվող պետությունների ռեզիդենտների համար սահմանված արտոնությունները փոխադարձ են:

7. Կոնվենցիայի ոչ մի դրույթ չի սահմանափակում դիվանագիտական ներկայացուցչությունների եւ հյուպատոսական հիմնարկների անդամներին միջազգային իրավունքի ընդհանուր նորմերին կամ հատուկ համաձայնագրերի դրույթներին համապատասխան տրամադրված հարկային արտոնությունները:

8. Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում պայմանավորվող պետությունների ներպետական օրենքներով պահանջվող ընթացակարգերի կատարման մասին ծանուցումներից վերջինը ստանալու օրվանից:

9. Կոնվենցիայով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահ-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

մանադրության 8 եւ 9-րդ հոդվածների դրույթներին, կոչված են զարգացնելու կողմերի միջեւ բարիդրացիական, փոխշահավետ հարաբերություններ, ինչպես նաեւ ստեղծելու իրավական բարենպաստ պայմաններ կողմերի համապատասխան սուբյեկտների տնտեսական գործունեության ազատության համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. 2010 թվականի հոկտեմբերի 11-ին Երեւանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Սլովենիայի Հանրապետության միջեւ եկամտուտների եւ գույքի կրկնակի հարկումը բացառելու եւ հարկումից խուսափելը կանխելու մասին կոնվենցիայում (կից արձանագրությամբ) ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**15 փետրվարի 2011 թվականի
ՍԳՈ-939**

88 ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(61)2011

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2010 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 20-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ
ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՅՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՓՈԽԱԳԱՐՉԱԲԱՐ
ՀԻՄՆԱԳՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

15 փետրվարի 2011թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2010 թվականի օգոստոսի 20-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ առեւտրային ներկայացուցչությունների փոխադարձաբար հիմնադրելու մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ սահմանադրական դատարան 2010 թվականի դեկտեմբերի 14-ին մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հան-

րապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի 2011 թվականի հունվարի 25-ի 04/15.21/271-11 թվակիր գրությամբ ներկայացված գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց .**

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ առեւտրային ներկայացուցչություններ փոխադարձաբար հիմնադրելու մասին համաձայնագիրը (այսուհետեւ՝ համաձայնագիր) ստորագրվել է 2010 թվականի օգոստոսի 20-ին՝ Երեւանում:

Համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելուց հետո դադարեցնում է իր գործողությունը 1992 թվականի սեպտեմբերի 30-ի՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ առեւտրական ներկայացուցչությունների փոխադարձ հիմնադրման վերաբերյալ համաձայնագիրը, բացառությամբ 1-ին հոդվածի, համաձայն որի՝ «Կողմերը մինչեւ 1992 թվականի վերջը փոխադարձաբար երկու պետությունների մայրաքաղաքներում բացում են առեւտրական ներկայացուցչություններ: Կողմերն իրենց երկրների համապատասխան գերատեսչություններին հանձնարարում են անարգել իրականացնել դրա համար անհրաժեշտ ընթացակարգեր»:

Համաձայնագրի նպատակն է զարգացնել երկու պետությունների միջեւ տնտեսական հարաբերությունները համաշխարհային պրակտիկայում ընդունված սկզբունքներով, ապահովել արտաքին տնտեսական հարաբերությունների կարգավորման արդյունավետ ազգային համակարգ եւ լավագույն ձևով համակարգել արտաքին տնտեսական հարաբերությունները:

Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, փոխադարձության հիման վրա, ստանձնում է մի շարք պարտավորություններ, մասնավորապես.

- երաշխավորել, որպեսզի 1992 թվականի սեպտեմբերի 30-ի՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ առեւտրական ներկայացուցչությունների փոխադարձ հիմնադրման վերաբերյալ համաձայնագրի հիման վրա Ռուսաստանի Դաշնության մայրաքաղաքում հիմնադրված Հայաստանի Հանրապետության առեւտրային ներկայացուցչությունը գործի համաձայնագրի դրույթներին համապատասխան,
- ապահովել, որպեսզի առեւտրային ներկայացուցչությունը կատարի համաձայնագրով ամրագրված հետեւյալ հիմնական գործառույթները՝ աջակցել երկու պետությունների միջեւ առեւտրատնտեսական կապերի զարգացմանը, Ռուսաստանի Դաշնությունում ներկայաց-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

նել Հայաստանի Հանրապետության շահերն այն հարցերով, որոնք վերաբերում են երկու պետությունների միջև առետրին եւ տնտեսական համագործակցության այլ ձեւերին, տեղեկացնել Ռուսաստանի Դաշնության շահագրգիռ մարմիններին Հայաստանի Հանրապետությունում տնտեսական պայմանների եւ արտաքին տնտեսական գործունեության ոլորտը կարգավորող օրենսդրության մասին, ինչպես նաեւ ՀՀ պետական մարմիններին տրամադրել նման տեղեկատվություն Ռուսաստանի Դաշնության վերաբերյալ, նպաստել ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց մասնակցությանը Հայաստանի Հանրապետությունում եւ Ռուսաստանի Դաշնությունում կազմակերպվող միջազգային առետրական եւ արդյունաբերական ցուցահանդեսներին եւ համակարգել իր պետության մասնակիցների աշխատանքը, աջակցել Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց առետրի, տնտեսական եւ գիտատեխնիկական համագործակցության ոլորտում միմյանց միջեւ գործարքներ իրականացնելու, ուղղակի տնտեսական կապեր հաստատելու, արտադրական փոխգործակցություն իրականացնելու, համատեղ ձեռնարկություններ ստեղծելու գործում եւ տնտեսական գործունեության հնարավոր այլ ձեւերի զարգացման գործում,

- երաշխավորել, որ առետրային ներկայացուցչության ղեկավարն ու նրա տեղակալները, ինչպես նաեւ վարչատեխնիկական ու սպասարկող անձնակազմի անդամներն օգտվեն այն բոլոր արտոնություններից եւ անձեռնմխելիության իրավունքից, որոնք ՄԱԿ-ի 1961 թվականի ապրիլի 18-ի՝ Դիվանագիտական հարաբերությունների մասին Վիեննայի կոնվենցիայի (այսուհետ՝ Վիեննայի կոնվենցիա) համաձայն տարածվում են դիվանագիտական գործակալների վրա կամ տրվում են դիվանագիտական առաքելությունների անձնակազմի համապատասխան աշխատակիցներին,
- ապահովել, որպեսզի առետրային ներկայացուցչության շինությունների, գույքի, արխիվների, փաստաթղթերի, պաշտոնական նամակագրության համար գործեն այն բոլոր արտոնությունները եւ անձեռնմխելիությունը, որոնք Վիեննայի կոնվենցիայի պահանջներին համապատասխան կիրառվում են դիվանագիտական ներկայացուցչությունների շինությունների, գույքի, արխիվների, փաստաթղթերի, պաշտոնական նամակագրության նկատմամբ,
- հնարավորության սահմաններում աջակցել Ռուսաստանի Դաշնության առետրային ներկայացուցչության համար Հայաստանի Հանրապետության տարածքում անհրաժեշտ շինություններ տրամադրելու գործում՝ օրենսդրությանը համապատասխան,

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

- երաշխավորել, որ Հայաստանի Հանրապետության այլ քաղաքներում կարող են բացվել նաև Ռուսաստանի Դաշնության առևտրային ներկայացուցչության բաժանմունքներ:

Համաձայնագրով նախատեսվում է, որ առևտրային ներկայացուցչություններն օգտվում են իրավաբանական անձանց իրավունքներից, գործում են իրենց պետության կառավարության անունից եւ ընդունող պետությունում իրենց պետության դեսպանի անմիջական քաղաքական ղեկավարության ներքո եւ պատասխանատվություն չեն կրում ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց պարտավորությունների համար:

Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները բխում են միջազգային փոխշահավետ համագործակցության հաստատման վերաբերյալ ՀՀ Սահմանադրության 9-րդ հոդվածով ամրագրված սկզբունքներից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2010 թվականի օգոստոսի 20-ին Երեւանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ առևտրային ներկայացուցչություններ փոխադարձաբար հիմնադրելու մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**15 փետրվարի 2011 թվականի
ՍԴՈ-940**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2010 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 20-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ
ՀԵՏԸՆԴՈՒՆՄԱՆ (ՌԵԱԳՄԻՍԻԱՅԻ) ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
(ԿԻՑ ԿԻՐԱՐԿՄԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

15 փետրվարի 2011թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2010 թվականի օգոստոսի 20-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ հետընդունման (ռեադմիսիայի) մասին համաձայնագրում (կից կիրարկման արձանագրությամբ) ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան՝ մուտքագրված 15.12.2010թ.:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի

Հանրապետության տարածքային կառավարման նախարարության միգրացիոն պետական ծառայության պետ Գ. Եգանյանի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը, դրա իրականացման կարգի մասին կիրարկման արձանագրությունը, ինչպես նաև գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց** .

1. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ հետընդունման (ռեադմիսիայի) մասին համաձայնագիրն ստորագրվել է 2010 թվականի օգոստոսի 20-ին Երևանում՝ տարբեր բնագավառներում, այդ թվում՝ անօրինական միգրացիայի եւ անդրասահմանային կազմակերպված հանցավորության դեմ պայքարի հարցերում երկու պետությունների միջեւ համագործակցությունը զարգացնելու նպատակով:

2. Համաձայնագրի անբաժանելի մասն են կազմում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ հետընդունման (ռեադմիսիայի) մասին համաձայնագրի իրականացման կարգի մասին կիրարկման արձանագրությունը եւ չորս հավելվածները, որոնցում ներկայացվում են անհրաժեշտ փաստաթղթերի, ձեւաթղթերի տեսակներն ու դրանց վավերապայմանները:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, փոխադարձության հիման վրա, ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ պարտավորությունները.

- որպես հայցվող Կողմ՝ հետ ընդունել Ռուսաստանի Դաշնության տարածքում անօրինականորեն գտնվող անձանց, եթե հաստատված է, որ նրանք հանդիսանում են ՀՀ քաղաքացիներ կամ գրկվել են ՀՀ քաղաքացիությունից Ռուսաստանի Դաշնության տարածք մուտք գործելուց հետո եւ չեն ստացել այլ պետության քաղաքացիություն,
- որպես հայցող Կողմ՝ կրել համաձայնագրի 2-րդ հոդվածի 1-ին կետում եւ 3-րդ հոդվածի 1-ին կետում նշված անձանց փոխանցման եւ մինչեւ Ռուսաստանի Դաշնության պետական սահմանի միջազգային անցակետ հնարավոր ուղեկցման ծախսերը,
- որպես հայցող Կողմ՝ կրել համաձայնագրի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետում նշված անձանց փոխանցման, ուղեկցման ու տարանցման եւ նրանց հնարավոր վերադարձի հետ կապված ծախսերը եւ այլն:

4. Համաձայնագիրը եւ դրա իրականացման կարգի մասին կիրարկման արձանագրությունն ուժի մեջ են մտնում դրանց ուժի մեջ մտնելու համար անհրաժեշտ ներպետական ընթացակարգերի կատարման մասին կողմերի վերջին գրավոր ծանուցումն ստանալու օրվանից 30 օր լրանալուց հետո:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

5. Համաձայնագիրը կատարված է երկու բնօրինակով, յուրաքանչյուրը՝ հայերեն եւ ռուսերեն, ընդ որում՝ երկու տեքստերն էլ հավասարազոր են:

6. Համաձայնագրում ամրագրված դրույթները համահունչ են ՀՀ Սահմանադրության 9-րդ եւ 30.1-րդ հոդվածներին եւ բխում են միջազգային փոխշահավետ համագործակցության հաստատման սահմանադրական սկզբունքից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. 2010 թվականի օգոստոսի 20-ին Երեւանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ հետընդունման (ռեադմիսիայի) մասին համաձայնագրում (կից կիրարկման արձանագրությամբ) ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**15 փետրվարի 2011 թվականի
ՍԳՈ-941**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**«ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ» ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ
ՎՐԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍՊՐՔԻ 68-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

22 փետրվարի 2011թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թոփուզյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի, մասնակցությամբ՝

դիմող կողմի ներկայացուցիչ Ա. Չեյնալյանի, գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահի խորհրդական Գ. Մելքոնյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Հանրապետություն» կուսակցության դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը «Հանրապետություն» կուսակցության՝ 07.09.2010թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(61)2011

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2007 թվականի նոյեմբերի 28-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2007 թվականի դեկտեմբերի 10-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2008 թվականի հունվարի 1-ից:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ «Ճանաչման հայցը» վերտառությամբ 68-րդ հոդվածի՝ սույն գործով վիճարկվող 3-րդ մասը սահմանում է.

«Ճանաչման հայցով հայցվորը կարող է պահանջել ոչ իրավաչափ ճանաչելու այլեւս իրավաբանական ուժ չունեցող միջամտող վարչական ակտը կամ գործողությունը, եթե հայցվորն արդարացիորեն շահագրգռված է ակտը կամ գործողությունը ոչ իրավաչափ ճանաչելու մեջ, այսինքն՝

- 1) առկա է նմանատիպ իրավիճակում նմանատիպ միջամտող վարչական ակտ կրկին ընդունելու կամ գործողություն կրկին կատարելու վտանգ.
- 2) հայցվորը մտադիր է պահանջել գույքային վնասի հատուցում, կամ
- 3) դա նպատակ է հետապնդում վերականգնելու հայցվորի պատիվը, արժանապատվությունը կամ գործարար համբավը»:

2. Զննության առարկա գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է նրան, որ դիմողը 16.11.2009թ. հայցադիմում է ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան ընդդեմ ՀՀ կառավարության՝ վերջինիս անգործությունը ոչ իրավաչափ (անվավեր) եւ միավորումների, արտահայտվելու ազատության, խտրականությունից զերծ լինելու, պետական մարմինների առջեւ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունքների խախտման փաստերը ճանաչելուն պարտավորեցնելու պահանջների մասին: ՀՀ վարչական դատարանի՝ 23.11.2009թ. «Հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին» որոշմամբ ներկայացված հայցադիմումի ընդունումը մերժվել է (Վարչական գործ թիվ ՎԴ/4816/05/09/):

ՀՀ վարչական դատարանի վերոհիշյալ որոշումը 01.12.2009թ. բողոքարկվել է եւ ՀՀ վարչական դատարանի 04.12.2009թ. կոլեգիալ կազմով կայացված՝ «Բողոքը մերժելու մասին» որոշմամբ ներկայացված բողոքը մերժել է: ՀՀ վարչական դատարանի՝ 04.12.2009թ. կոլեգիալ կազմով կայացված՝ «Բողոքը մերժելու մասին» որոշումը 21.12.2009թ. բողոքարկվել է ՀՀ վճռաբեկ դատարան: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ 10.02.2010թ. «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին» որոշմամբ ներկայացված վճռաբեկ բողոքը վերադարձվել է:

3. Դիմողը գտնում է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի՝ իր կողմից վիճարկվող 3-րդ մասը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 18 եւ 19-րդ հոդվածներին: Այդ առնչությամբ դիմողը կարեւորել է վիճարկվող իրավանորմում ՀՀ Սահմանադրության հիշյալ հոդվածներով նախատեսված դատական պաշտպանության իրավունքի եւ դրա արդյունավետ իրացումն ապահովող, ի մասնավորի՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի շրջանակներում կարեւորված՝ որոշակիության, մատչելիության եւ արդյունավետ միջոցների իրավական չափորոշիչների երաշխավորվածության հարցը:

Վկայակոչելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 59-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետը, «Վարչարարության հիմունքների եւ վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ կետով ամրագրված «վարչարարություն» եզրույթի սահմանումը, ինչպես նաեւ նույն օրենքի 69 եւ 96-րդ հոդվածները՝ դիմողը եզրակացնում է, որ դատավարական օրենսգիրքը պետք է նախատեսի համապատասխան իրավակարգավորում՝ վարչական մարմնի **անգործությունը** ոչ իրավաչափ ճանաչելու հայցով վարչական դատարան դիմելու իրավունքն ապահովելու համար: Մինչդեռ, նրա պնդմամբ, տվյալ գործով վարչական դատարանը սահմանադրաիրավական վեճի առարկա դրույթներին տվել է այնպիսի մեկնաբանություն, ըստ որի՝ վարչական մարմնի անգործությունն անվավեր ճանաչելու հայցապահանջով հայցը դատարանն իրավասու չէ վարույթ ընդունել:

Ի թիվս վերոնշյալի՝ դիմողը, վկայակոչելով «Վարչարարության հիմունքների եւ վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածը, ինչպես նաեւ Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի R2004(20) հանձնարարականում ամրագրված «վարչական ակտ» եզրույթի սահմանումը, տեսակետ է արտահայտել այն մասին, որ եթե ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասում գործածված «վարչական ակտ» եզրույթը ներառում է «գործողություն» ակտը եւս, ապա այլեւս անիմաստ է երեք ակտերը միասին մեկ եզրույթով հիշատակելուց զատ առանձին հիշատակել նաեւ դրանցից մեկը: Նրա կարծիքով՝ դա ստեղծում է անորոշություն, ինչպես նաեւ երկիմաստ ու հայեցողական մեկնաբանությունների հնարավորություն է տալիս, որը հակասում է իրավական որոշակիության սկզբունքին:

4. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկների դեմ, գտնում է, որ պետությունը կարող է կանոնակարգել դատական պաշտպանության իրավունքի իրականացման ընթացակարգը, մեխանիզմներն ու ժամկետները՝ այդ իրավունքը կրողին ներկայացնելով օրենսդրական ամրագրում ստացած հստակ պայմաններ: Պատասխանողը ՀՀ վարչական

դատավարության օրենսգրքի 3-րդ, 65-68-րդ հոդվածների համադրված վերլուծության արդյունքներով եզրակացնում է, որ օրենսգիրքը հստակ սահմանում է այն բոլոր իրավական մեխանիզմները, որոնք ապահովում են ՀՀ Սահմանադրության 18 եւ 19-րդ հոդվածներով երաշխավորված դատական պաշտպանության իրավունքի իրականացումը:

Միաժամանակ, վերլուծելով գործի փաստական հանգամանքները, պատասխանողը գտնում է, որ դիմողը չի իրացրել դատական պաշտպանության իրավունքի կենսագործմանն ուղղված՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված իրավական բոլոր միջոցները:

Պատասխանողը միջնորդում է նաեւ գործի վարույթը կարճել այն պատճառաբանությամբ, որ վիճարկվող դրույթը դիմողի նկատմամբ չի կիրառվել, եւ վիճարկվող նորմի սահմանադրականության հարցի բարձրացումը, ըստ էության, չի հետապնդում սուբյեկտիվ իրավունքի պաշտպանության նպատակ:

5. ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ գործի վարույթը կարճելու հիմքեր չկան, եւ հաշվի առնելով, որ դիմողը, հիմք ընդունելով «Վարչարարության հիմունքների եւ վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքում կիրառվող եզրութաբանությունը, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասի սահմանադրականությունը վիճարկում է դրանում առկա հասկացությունների սահմանադրաիրավական բովանդակության առումով, հարկ է համարում առաջին հերթին անդրադառնալ նշված օրենքում վարչական ակտ, գործողություն եւ անգործություն հասկացությունների տարանջատման խնդրին:

«Վարչարարության հիմունքների եւ վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի ինչպես ընդհանուր իրավակարգավորման առարկայի, այնպես էլ առանձին նորմերի (2-րդ հոդվածի 2-րդ մաս, 3-րդ հոդված, 69-րդ հոդված, 71-րդ հոդվածի 1-ին մաս, 76-րդ հոդված, 96-րդ հոդված, 101-րդ հոդված, 102-րդ հոդված, 108-րդ հոդված) համադրված վերլուծությունը վկայում է, որ այդ օրենսդրական ակտում հստակ տարբերակում է կատարված **վարչական ակտ, գործողություն եւ անգործություն** եզրույթների միջեւ՝ դրանցից յուրաքանչյուրին ներհատուկ բովանդակությանը համապատասխան: Օրենքի 69-րդ հոդվածում գործածվող «**ակտ**» եզրույթի կիրառմամբ օրենսդիրը չի նույնացրել հիշյալ երեք եզրույթները՝ դրանք ներկայացնելով որպես «**վարչական ակտ**»: Նշված հոդվածի վերլուծությունը վկայում է, որ վերջինիս իրավակարգավորման առարկայի իմաստով պարզապես «**ակտ**» եզրույթն օգտագործվել է որպես հավաքական հասկացություն, ինչը՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ, 65-68, 70-72, 114, 145, 154-156, 158-րդ հոդվածների իրավակարգավորման շրջանակներում, չի կարող հիմք հանդիսանալ նշված եզրույթների նույնացման համար:

Միաժամանակ, սահմանադրական դատարանը կարելի է չհարչական դատավարության օրենսգրքի իրավակարգավորման տրամաբանության բացահայտումը՝ դատարանի մատչելիության եւ դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների ապահովման տեսանկյունից:

Այս առումով ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր՝ ՄԴՈ-719, ՄԴՈ-721, ՄԴՈ-780, ՄԴՈ-844, ՄԴՈ-882 որոշումներում կարելի է վարչական մարմինների **անգործության** դեմ դատական պաշտպանության անհրաժեշտությունը, առանց որի լիարժեք չի լինի իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանության համակարգը:

Անդրադառնալով ՀՀ օրենսդրության, մասնավորապես՝ վարչական դատավարության օրենսգրքի իրավակարգավորման տրամաբանության բացահայտմանը՝ սահմանադրական դատարանը, օրենսգրքի հոդվածների համակարգային վերլուծության հիման վրա, արձանագրում է, որ օրենսդիրը նպատակ է հետապնդել վարչական արդարադատության համակարգում սահմանելու այնպիսի իրավական կարգավորում, որը կերաշխավորի անձանց դատական պաշտպանության իրավունքի լիարժեք եւ արդյունավետ իրականացումը **ոչ միայն պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինների կամ դրանց պաշտոնատար անձանց կողմից ընդունվող վարչական եւ նորմատիվ ակտերի, նրանց գործողությունների**, այլև նրանց **անգործության** դեմ: Շարունակելով նշված տրամաբանության հետետղական իրացումը՝ օրենսդիրը, որպես օրենսգրքի 1-ին եւ 3-րդ հոդվածների արդյունավետ իրացումն ապահովող իրավական երաշխիք, օրենսգրքում ներառել է «Գործի քննությունը եւ լուծումը վարչական դատարանում» վերտառությամբ երկրորդ բաժինը եւ վերջինիս ներքո՝ «Գործ հարուցելու հիմքը եւ հայցի տեսակները» վերտառությամբ 11-րդ գլուխը: Այն նախատեսում է վարչական դատարան ներկայացվող հայցերի հետեւյալ տեսակները՝ **վիճարկման** հայց (օրենսգրքի 65-րդ հոդված), **պարտավորեցման** հայց (օրենսգրքի 66-րդ հոդված), **գործողության** կատարման հայց (օրենսգրքի 67-րդ հոդված) եւ **ճանաչման** հայց (օրենսգրքի 68-րդ հոդված), որոնց միջոցով անձինք անմիջականորեն ձեռնամուխ են լինում իրենց խախտված իրավունքների եւ ազատությունների դատական պաշտպանությանը:

Նշված հայցատեսակների՝ օրենսգրքի 65-67-րդ հոդվածների ուսումնասիրությունը վկայում է, որ պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինների կամ դրանց պաշտոնատար անձանց կողմից դրսևորվող **անգործության** արդյունքում անձանց խախտված իրավունքների եւ ազատությունների դատական պաշտպանությունը երաշխավորելուն է կոչված ինչպես պարտավորեցման, այնպես էլ գործողության կատարման հայցը: Ընդ որում՝ պարտավորեցման հայցի դեպքում դատական պաշտպանությունն իրականացվում է ընդդեմ այնպիսի անգործության, որն

առնչվում է վարչական ակտի ընդունմանը, իսկ գործողության կատարման հայցի դեպքում՝ այնպիսի անգործությանը, որը **չի առնչվում վարչական ակտի ընդունմանը**:

Ավելին, վարչական դատավարության օրենսգրքի այն ընդհանուր տրամաբանությունը, որ վարչական արդարադատության շրջանակներում հավասարապես պետք է ապահովվի դատական պաշտպանությունը նաև ընդդեմ վարչական մարմինների եւ պաշտոնատար անձանց անգործության, իր հետետողական արտացոլումն է գտել նաև Վարչական դատավարության օրենսգրքի 70-րդ հոդվածում, որտեղ օրենսդիրը «վարչական ակտ» եւ «գործողություն» եզրույթների հետ մեկտեղ օգտագործում է նաև «**անգործություն**» եզրույթը՝ այն տարածելով նաև **ճանաչման հայցի վրա**:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ, ի տարբերություն օրենսգրքի 1-ին, 3-րդ եւ 70-րդ հոդվածների, օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասում դրսեւորվել է անհետետողական մոտեցում՝ «վարչական ակտ» եւ «գործողություն» եզրույթների հետ մեկտեղ չի շեշտվել «անգործություն» եզրույթը: Սակայն օրենսգրքի իրավակարգավորման տրամաբանությունից բխում է, որ այն իրավակիրառական պրակտիկայի կողմից չպետք է մեկնաբանվի ի վնաս մարդկանց իրավունքների պաշտպանության:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ **ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասն օրենսգրքի այլ նորմերի համակարգային վերլուծության տրամաբանությամբ ենթադրում է նաև վարչական մարմնի անգործության դեմ դատական պաշտպանության դեպքերը**, եւ իրավակիրառողը պետք է ելնի օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասում ամրագրված իրավանորմի նման մեկնաբանությունից, հաշվի առնելով, որ.

ա/ օրենսգրքի 1-ին եւ 3-րդ հոդվածներով սահմանված՝ օրենսդրի նպատակից եւ իրավակարգավորման ուղղվածությունից բխում է, որ նշված հոդվածները դատական պաշտպանության հնարավորություն են նախատեսում նաև վարչական մարմնի **անգործության** պարագայում,

բ/ օրենսդիրն օրենսգրքի 70-րդ հոդվածում «վարչական ակտ» եւ «գործողություն» եզրույթների հետ մեկտեղ **ճանաչման հայցին է հավասարապես վերագրում նաև «անգործություն»** եզրույթը:

6. ՀՀ սահմանադրական դատարանը միաժամանակ հարկ է համարում արձանագրել, որ վարչական դատավարության օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի վիճարկվող 3-րդ մասով սահմանված ճանաչման հայցի առարկային բնորոշ է հետեւյալ առանձնահատկությունը. ճանաչման հայցի առարկայի շրջանակներում օրենսդիրը հնարավորություն է ընձեռում վիճարկել այն միջամտող վարչական ակտերի կամ գործողությունների (անգործության) իրավաչափությունը, որոնք **այլեւս իրավաբանական ուժ եւ**

նշանակություն չունեն դրանց հասցեատիրոջ համար: Ընդ որում, նման հայց ներկայացնելու դեպքում հայցվորը պետք է հետապնդի օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-3-րդ կետերում նշված խնդիրների լուծման նպատակ:

Վերոհիշյալ առանձնահատկությունը վկայում է, որ օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասը հանդես է գալիս որպես իրավունքների պաշտպանության առանձին ինստիտուտ, որն իր իրավակարգավորման առարկայով եւ հետապնդվող նպատակներով բովանդակային առումով տարբերվում է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 65-67-րդ հոդվածների հիման վրա տրամադրվող դատական պաշտպանության ինստիտուտից, եւ եթե վերջիններիս շրջանակում դատական պաշտպանությունն իրականացվում է ընդդեմ անձի համար իրավաբանական ուժ եւ նշանակություն ունեցող ակտերի, ապա օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասի պարագայում դատական պաշտպանությունն իրականացվում է ընդդեմ անձի համար **այլեւս իրավաբանական ուժ եւ նշանակություն չունեցող ակտերի, այսինքն՝ այնպիսի ակտերի, որոնք իրենց ընդունմամբ, կատարմամբ կամ դրսևորմամբ հասցեատիրոջ համար ուղղակի իրավական հետեւանք չունեն:**

7. ՀՀ սահմանադրական դատարանը, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68-րդ հոդվածի 9-րդ մասին համապատասխան, հարկ է համարում անդրադառնալ նաեւ վիճարկվող նորմի հետ համակարգային առումով փոխկապակցված՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 114-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետի սահմանադրականության հարցին:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ «Գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի տեսակները» վերտառությամբ 114-րդ հոդվածի 1-ին մասն սպառնիչ կերպով թվարկում է վարչական գործով կայացվող՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի տեսակները: Ընդ որում, նշված դատական ակտերի տեսակները թվարկող դրույթները միաժամանակ առնչվում են վարչական դատարանի լիազորություններին: Այդ կապակցությամբ սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով նաեւ ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, արձանագրում է, որ դատարանների համար օրենքներով սահմանված համապատասխան լիազորությունների առկայությամբ եւ դրանց իրացմամբ է, որ հնարավոր է դառնում երաշխավորել անձանց՝ դատարանի մատչելիության, արդյունավետ դատական պաշտպանության եւ արդար դատաքննության իրավունքները:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 114-րդ հոդվածի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ այն կոչված է ապահովելու, մասնավորապես, օրենսգրքի 65-68-րդ հոդվածների իրացումը՝ երաշխավորելով նշված հոդվածների շրջանակներում ներկայացված հայցապահանջների առնչու-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

թյամբ արդարադատության իրականացումը: Մասնավորապես, օրենսգրքի 114-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետը համակարգային առումով փոխկապակցված է օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասի հետ, եւ կոչված է ապահովելու այլեւս իրավաբանական ուժ չունեցող միջամտող վարչական ակտը կամ գործողությունը ոչ իրավաչափ ճանաչելու՝ հայցվորի իրավունքի իրականացումը: Մինչդեռ, ի տարբերություն օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասի, որտեղ վարչական ակտից զատ նախատեսված է նաեւ վարչական մարմնի գործողությունը (վերոնշյալ իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում՝ նաեւ անգործությունը) վիճարկելու հնարավորությունը, ինչպես նաեւ ի խախտումն օրենսգրքի, մասնավորապես, 1-ին, 3-րդ եւ 70-րդ հոդվածների իրավակարգավորման տրամաբանության, օրենսգրքի 114-րդ հոդվածը վարչական դատարանին վերապահում է համապատասխան լիազորություն միայն **վարչական ակտի առնչությամբ**: Արդյունքում՝ հաշվի առնելով նաեւ, որ օրենսգրքի 114-րդ հոդվածի 1-ին մասն առնչվում է վարչական դատարանի լիազորություններին, եւ վարչական դատարանը, ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջներին համապատասխան, կարող է գործել միայն Սահմանադրությամբ եւ օրենքով հստակ սահմանված լիազորությունների շրջանակում, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ նշված դրույթը վարչական մարմնի գործողությունը եւ անգործությունը վիճարկելու մասով արգելափակում է օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասի կիրառման հնարավորությունը՝ պատճառ հանդիսանալով ինչպես դատարանի մատչելիության, արդյունավետ դատական պաշտպանության եւ արդար դատաքննության սահմանադրական իրավունքների խախտման, այնպես էլ պետության արդարադատական գործառույթի արգելափակման:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը՝ սույն որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում՝ հաշվի առնելով նաեւ վարչական մարմնի անգործության դեմ դատական պաշտպանության հնարավորությունը:

2. Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 68-րդ հոդվածի 3-րդ մասի հետ համակարգային առումով

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

փոխկապակցված՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 114-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետն այն մասով, որը վարչական ակտի հետ մեկտեղ չի ներառում վարչական մարմնի գործողությունը եւ անգործությունը, ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 18 եւ 19-րդ հոդվածներին հակասող եւ անվավեր:

3. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

22 փետրվարի 2011 թվականի
ՍԳՈ- 942

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ Ս.ԱՍԱՏՐՅԱՆԻ ԵՎ Ա.ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ
ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ
426.3-ՐՂ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 4-ՐՂ ԿԵՏԻ ԵՎ 426.4-ՐՂ ՀՈԳՎԱԾԻ
1-ԻՆ ՄԱՍԻ 1-ԻՆ ԿԵՏԻ, «ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ»
ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 69-ՐՂ ՀՈԳՎԱԾԻ 12-ՐՂ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

25 փետրվարի 2011թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի (զեկուցող), Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի, մասնակցությամբ՝ դիմողների ներկայացուցիչներ Ա. Չեյնալյանի, Կ. Մեծլումյանի, պատասխանող կողմի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահի խորհրդական Դ. Մելքոնյանի, համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25 եւ 69-րդ հոդվածների, դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացիներ Ս.Ասատրյանի եւ Ա.Մանուկյանի դիմումների հիման վրա՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի եւ 426.4-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» միավորված գործը:

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(61)2011

Գործի քննության առիթը քաղաքացիներ Ս.Ասատրյանի եւ Ա.Մանուկյանի համապատասխանաբար՝ 02.07.2010թ. եւ 15.12.2010թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումներն են:

Հաշվի առնելով, որ քաղ. Ս.Ասատրյանի եւ Ա.Մանուկյանի դիմումների հիման վրա քննության ընդունված գործերը վերաբերում են նույն հարցին, սահմանադրական դատարանի 11.01.2011թ. ՄԴԱՌ-1 աշխատակարգային որոշմամբ, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 39-րդ հոդվածի համաձայն, նշված գործերը միավորվել են դատարանի նույն նիստում քննելու համար:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքը, վիճարկվող նորմերը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց .**

1. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հուլիսի 1-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի սեպտեմբերի 1-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 12-ից:

Օրենսգրքի 426.3-րդ հոդվածը կրում է «Դատական ակտերի վերանայման հիմքերն ու ժամկետները նոր երեսան եկած հանգամանքների հետեւանքով» վերտառությունը: Այդ հոդվածի՝ սույն գործով վիճարկվող 1-ին մասի 4-րդ կետը նոր երեսան եկած հանգամանքների հետեւանքով դատական ակտերի վերանայման հիմք է նախատեսում այն դեպքը, երբ.

« ... ի հայտ են եկել դատական ակտ կայացնելիս դատարանին անհայտ մնացած այլ հանգամանքներ, որոնք ինքնին կամ մինչեւ այդ պարզված հանգամանքների հետ ապացուցում են դատապարտյալի անմեղությունը կամ նրա կատարած հանցանքի նվազ ծանր կամ ավելի ծանր լինելը, քան այն, որի համար նա դատապարտվել է, ինչպես նաեւ ապացուցում են արդարացվածի կամ այն անձի մեղավորությունը, որի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցվել է, կամ գործով վարույթը կարճվել է»:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.4-րդ հոդվածը կրում է «Գործերի վերանայման հիմքերն ու ժամկետները նոր հանգամանքների հետեւանքով» վերտառությունը: Այդ հոդվածի՝ սույն գործով վիճարկվող 1-ին մասի 1-ին կետի համաձայն՝ նոր հանգամանքներով դատական ակտերը, ի թիվս այլ դեպքերի, վերանայվում են, երբ.

« ... Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

տվյալ քրեական գործով դատարանի կիրառած օրենքը հակասահմանադրական է ճանաչել ամբողջությամբ կամ մի մասով»:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2006 թվականի հունիսի 1-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2006 թվականի հունիսի 14-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2006 թվականի հուլիսի 1-ին:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածը կրում է «Կոնկրետ գործերով վերջնական դատական ակտով իր նկատմամբ կիրառված օրենքների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու վերաբերյալ գործերի քննությունը ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց դիմումների հիման վրա (անհատական դիմումների քննություն)» վերտառությունը: Այդ հոդվածի՝ սույն գործով վիճարկվող 12-րդ մասը սահմանում է.

«12. Սույն հոդվածում նշված գործերով օրենքի՝ դիմողի կողմից վիճարկվող դրույթը Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ որոշում ընդունվելու դեպքում դիմողի նկատմամբ կիրառված վերջնական դատական ակտը օրենքով սահմանված կարգով ենթակա է վերանայման»:

2. Զննության առարկա գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետեւյալին: Ավան եւ Նոր Նորք համայնքների առաջին ատյանի դատարանը քննելով թիվ 1-15/2007 քրեական գործը՝ Յու. Գ. Վոլֆսոնին եւ Ս. Վ. Ասատրյանին մեղավոր է ճանաչել ՀՀ քրեական օրենսգրքի մի շարք հոդվածներով, նշանակելով պատիժ՝ ազատազրկման ձեռով, համապատասխանաբար՝ 11 տարի եւ 9 տարի ժամկետով: Դատավճռի դեմ վերաքննիչ բողոքներ են բերվել: ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանը գործը քննել է լրիվ ծավալով եւ 18.06.2008թ. կայացրել դատավճռ՝ Յու. Գ. Վոլֆսոնի նկատմամբ սահմանելով 6 տարի ազատազրկման ձեռով պատժաժամկետ, իսկ Ս.Վ. Ասատրյանի վերաբերյալ կայացված դատավճռը թողել է անփոփոխ: 21.11.2008թ. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 414.2-րդ հոդվածի 1-ին մասում նախատեսված հիմնավորումներով ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի վերոհիշյալ դատավճռի դեմ բերվել է վճռաբեկ բողոք: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 15.12.2008թ. թիվ ՎԲ-82/08 որոշմամբ վճռաբեկ բողոքը վերադարձվել է:

Հիմք ընդունելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի 28.07.2009թ. ՍԴՈ-818 որոշումը՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 414.1-րդ հոդվածի 2.1-րդ մասը ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչելու մասին, Ս.Վ. Ասատրյանը 11.08.2009թ. նոր հանգամանքի հիմքով վճռաբեկ բողոք է ներկայացրել ՀՀ վճռաբեկ դատարան, որն իր

25.09.2009թ. թիվ ՎԲ-28/09 որոշմամբ հիմք ընդունելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 407-րդ հոդվածի եւ 414.2-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջները՝ վերադարձրել է վճարել բողոքը:

Ս. Ասատրյանը հիմք ընդունելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի 15.04.2008թ. ՍԳՈ-751, 22.12.2009թ. ՍԳՈ-849 եւ 23.02.2010թ. ՍԳՈ- 866 որոշումներով արտահայտված իրավական դիրքորոշումները՝ դիմել է ՀՀ վճարել դատարան՝ խնդրելով նոր հանգամանքի հիմքով վերանայել ՀՀ վճարել դատարանի 25.09.2009թ. թիվ ՎԲ-28/09 որոշումը: ՀՀ վճարել դատարանի 30.04.2010թ. թիվ ՎԲ-08/10 որոշումով վճարել բողոքը վերադարձվել է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.4-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի այն հիմքով, համաձայն որի՝ նոր հանգամանքներով դատական ակտերը վերանայվում են այն դեպքում, երբ « ... Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը տվյալ քրեական գործով դատարանի կիրառած օրենքը հակասահմանադրական է ճանաչել», եւ փաստել, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 414.2-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետով նախատեսված հիմքը առկա չէ:

Գիմողներից Ա.Մանուկյանը հիմք ընդունելով ԵԿԴ/0106/01/08 քրեական գործով իր նկատմամբ կիրառված ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերի սահմանադրականության վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանի 02.04.2010թ. ՍԳՈ-872 որոշումը, համաձայն որի՝ վերոհիշյալ նորմերը ճանաչվել էին Սահմանադրությանը համապատասխանող՝ դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում, 28.04.2010թ. դիմել է ՀՀ վճարել դատարան՝ ԵԿԴ/0106/01/08 գործով «Վճարել բողոքը վերադարձնելու մասին» 19.05.2009թ. որոշումը նոր երեւան եկած հանգամանքով կամ նոր հանգամանքով վերանայելու խնդրանքով: Վճարել դատարանը 07.06.2010թ. որոշմամբ մերժել է վերոհիշյալ գործով վերանայման վարույթ հարուցել այն հիմքով, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանի 02.04.2010թ. ՍԳՈ-872 որոշումը «նոր հանգամանք» կամ «նոր երեւան եկած հանգամանք» չէ, եւ որ համաձայն «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասի եւ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի, 426.4-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի « ... նոր հանգամանքների հետեւանքով դատական ակտերը վերանայվում են այն դեպքում, երբ սահմանադրական դատարանը տվյալ քրեական գործով դատարանի կիրառած օրենքը հակասահմանադրական է ճանաչել»:

3. Գիմող կողմը գտնում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի դրույթները, «այնքանով, որ-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

քանով վերջնական դատական ակտի վերանայման հիմք չեն նախատեսում կիրառված նորմի սահմանադրականության հարցը լուծող սահմանադրական դատարանի որոշման պատճառաբանական մասում արտահայտած իրավական դիրքորոշման հետ չհամընկնող մեկնաբանությամբ որոշումը», հակասում են Սահմանադրության 18, 19 եւ 101-րդ հոդվածների պահանջներին: Նույնպիսի հիմնավորմամբ դիմող կողմը վիճարկում է նաեւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասի սահմանադրականությունը:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.4-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի սահմանադրականությունը դիմող կողմը վիճարկում է այնքանով, որքանով այդ հոդվածի նորմերով «որպես նոր հանգամանք դատական ակտի վերանայման հիմք չի համարվում այն դեպքը, երբ վիճարկվող օրենքը (օրենքի դրույթը) նախկինում կիրառվել է սահմանադրական դատարանի որոշման պատճառաբանական մասում արտահայտված իրավական դիրքորոշման հետ չհամընկնող մեկնաբանությամբ», հետեւաբար՝ հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 3, 18 եւ 19-րդ հոդվածներին: Ըստ դիմող կողմի՝ այդ հակասությունը կայանում է նրանում, որ թեւեւ սահմանադրական դատարանի բազմաթիվ որոշումներով հաստատվում է դատարանի կողմից կիրառված օրենքի դրույթի համապատասխանությունը Սահմանադրությանը՝ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշման շրջանակներում, սակայն նաեւ փաստվում է (ուղղակի կամ անուղղակի), որ այդ նորմերը դատարանի կողմից կիրառվել են տրամազծորեն այլ մեկնաբանությամբ, որը չի բխել Սահմանադրության համապատասխան դրույթներից: Այսինքն՝ ակնհայտ է դառնում, որ խախտվել է անձի անմիջականորեն գործող սահմանադրական իրավունքը, սակայն սահմանադրական դատարանի նման որոշումը չի դառնում անձի իրավունքի դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոց, քանի որ հիմք չի հանդիսանում նոր հանգամանքի ուժով դատական ակտը վերանայելու, իրավունքի խախտումը վերացնելու համար, ինչի արդյունքում խախտված իրավունքը չի վերականգնվում: Մինչդեռ սահմանադրական դատարանի որոշման պատճառաբանական մասն իրավական հետեւանքներ է առաջացնում եւ պետք է նոր հանգամանք դիտվի: Հակառակ դեպքում, ինչպես գտնում է դիմող կողմը, կարող է հարվածի տակ դրվել նաեւ ՀՀ իրավական եւ քաղաքական անվտանգությունը, քանի որ կարող են լինել դեպքեր, երբ Սահմանադրությանը համապատասխանող օրենքի դրույթները դատարանների կողմից կմեկնաբանվեն եւ կկիրառվեն այլ՝ Սահմանադրությանը հակասող իմաստով: Դատական ակտերի վերանայման բացակայության առկա իրավակարգավորման պայմաններում, ինչպես նշում է դիմող կողմը, չի ապահովվում սահմանադրական դատարանի որոշումներում ար-

տահայտված իրավական դիրքորոշումների լիարժեք կատարումը՝ անձի սահմանադրական արդարադատության իրավունքի իրացումը դարձնելով «ինքնանպատակ եւ ոչ արդյունավետ»: Միաժամանակ, դիմող կողմը պնդում է, որ վեճի առարկա իրավանորմերը ձեւակերպված են այնքան անորոշ, որ իրավակիրառական պրակտիկայում հանգեցրել են դրանց այնպիսի մեկնաբանությանն ու կիրառմանը, որ խախտվում են ՀՀ Սահմանադրության 18, 19 եւ 101-րդ հոդվածներով երաշխավորված իրավունքները:

4. Առարկելով դիմող կողմի փաստարկների դեմ՝ պատասխանող կողմը գտնում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.4-րդ հոդվածի 1-ին մասը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությանը, քանի որ սահմանադրական դատարանը վիճարկվող նորմի սահմանադրականության գնահատման արդյունքում կայացնում է միայն «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68-րդ հոդվածի 8-րդ մասով նախատեսված որոշումներից մեկը, որոնցից միայն վիճարկվող ակտն ամբողջությամբ կամ մասամբ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչելու մասին որոշումը գործի վերանայման համար կարող է նոր հանգամանք լինել:

Նման իրավակարգավորումը, ինչպես փաստում է պատասխանողը, բնորոշ է մի շարք պետությունների օրենսդրությանը (Էստոնիա, Բոսնիա եւ Հերցեգովինա, Սերբիա, Լատվիա եւ այլն):

Վերոնշյալ նույնպիսի հիմնավորումներով պատասխանող կողմը փաստարկում է նաեւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի սահմանադրականության վերաբերյալ պատասխանող կողմը հայտնում է այն տեսակետը, համաձայն որի՝ դիմող կողմը «վիճարկվող իրավադրույթների հակասահմանադրականության վերաբերյալ որեւէ փաստարկ չի ներկայացրել եւ սահմանափակվել է միայն ընդհանուր բնույթի դատողություններով»:

Միաժամանակ, պատասխանող կողմը միջնորդում է սույն գործով վարույթը՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի մասով կարճել:

5. Ուսումնասիրելով վիճարկվող նորմերի սահմանադրականության վերաբերյալ դիմող եւ պատասխանող կողմերի դիրքորոշումները եւ ներկայացված փաստարկները՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի մասով գործը կարճելու հիմքեր չկան, հետեւաբար, այն ենթակա է քննության ամբողջ ծավալով:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաեւ, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանի 15.04.2008թ. ՄԳՈ-751 որոշմամբ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասի դրույթները ճանաչվել են ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածի պահանջներին հակասող եւ անվավեր «այն մասով, որով սահմանափակվում է նոր հանգամանքների հիմքով այն անձանց իրավունքների վերականգնման հնարավորությունը, որոնց վերաբերյալ վերջնական դատական ակտի կայացման եւ տվյալ անձի նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի սահմանադրականության հարցի վերաբերյալ այլ դիմումի (դիմումների) հիման վրա սահմանադրական դատարանում գործի դատաքննություն սկսելու օրվա կամ այդ հարցի վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի որոշման ընդունման օրվա միջեւ ընկած ժամանակահատվածը չի գերազանցում վեց ամիսը»:

Փաստելով, որ ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի վերոհիշյալ հոդվածում ՄԳՈ-751 որոշումից բխող անհրաժեշտ փոփոխություններ դեռեւս չեն կատարվել, միաժամանակ, ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68-րդ հոդվածի 14-րդ մասի եւ 60-րդ հոդվածի 1-ին կետի հիմքերով օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասի առնչությամբ գործի վարույթը ենթակա է կարճման:

6. Սույն գործով իրավանորմների սահմանադրականության վիճարկման հիմքում դիմող կողմը, ըստ էության առաջադրում է հետեւյալ խնդիրները.

ա/ ինչպիսի՞ն են սահմանադրական դատարանի որոշումներով արտահայտված իրավական դիրքորոշումների էությունն ու բովանդակությունը,

բ/ ինչպիսի՞ն են իրավական դիրքորոշումների իրավաբանական ուժը եւ այդ դիրքորոշումներով պայմանավորված իրավական հետեւանքները՝ նոր հանգամանքի հիմքով դատական ակտերի վերանայման առումով:

Վերոհիշյալ հարցադրումների շրջանակներում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վիճարկվող նորմերի սահմանադրականությունը գնահատել՝ ելնելով.

- ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ որպէս ՀՀ իրավակարգում Սահմանադրության գերակայությունն ու անմիջական գործողությունն ապահովող մարմնի լիազորությունների սահմանադրաիրավական բովանդակությունից,

- սահմանադրական դատարանի որոշումների, որպէս հանրային-ի-

րավական բնույթի վեճերով օբյեկտիվ եւ սուբյեկտիվ իրավունքների պաշտպանությանն ուղղված նորմատիվ ակտերի, իրավաբանական ուժի եւ ՀՀ իրավահամակարգում դրանց ունեցած տեղի եւ դերի իրավական բովանդակությունից,

- սահմանադրական դատարանի որոշումների, դրանցում արտահայտված իրավական դիրքորոշումների, որպես իրավունքի (այդ թվում՝ ճյուղային) զարգացման կարեւոր աղբյուրի միասնական իրավաբանական անհրաժեշտությունից,

- իրավասուբյեկտների (այդ թվում՝ ընդհանուր իրավասության եւ մասնագիտացված դատարանների) կողմից սահմանադրական դատարանի որոշումների, ներառյալ՝ դրանցում արտահայտված իրավական դիրքորոշումների պարտադիր կատարման (դատական բողոքարկման շրջանակներում դրանց՝ որպես նոր հանգամանք դիտարկելու) պայմանների հստակեցման անհրաժեշտությունից,

- ՀՀ իրավական պրակտիկայում ՀՀ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումների նկատմամբ ձեւավորված մոտեցումներից,

- սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումների պարտադիր կատարմանն ուղղված իրավապայմանների՝ օրենքով հետագա երաշխավորման անհրաժեշտությունից:

Ելնելով սույն գործով դիմումների առարկայից՝ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում իր որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումների կիրառելիության սահմանադրականությունը գնահատել հիմք ընդունելով **իրավական նորմերի սահմանադրականության որոշման գործերով** (վերացական, ինչպես նաեւ անհատական դիմումներով) ընդունվող որոշումների առանձնահատկությունները:

7. Սահմանադրական դատարանի սահմանադրաիրավական կարգավիճակի եւ դրա առանձնահատկությունների բովանդակությանը դատարանն անդրադարձել է իր բազմաթիվ որոշումներում (ՄԴՈ-652, ՄԴՈ-665 եւ այլն): Վերահաստատելով այդ խնդրի առնչությամբ արտահայտած իր իրավական դիրքորոշումները, ելնելով նաեւ սահմանադրական արդարադատական մարմինների ստեղծման ու գործունեության՝ միջազգային պրակտիկայում հաստատագրված գործառության ու կառուցակարգային սկզբունքներից, ինչպես նաեւ կոնկրետ լիազորությունների շրջանակներից՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում ՀՀ Սահմանադրության եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի համապատասխան նորմերի համալիր վերլուծությամբ հատկանշել այն առանձնահատկությունները, որոնց գնահատման արդյունքում է հնարավոր հստակեցնել սույն գործով վիճարկվող նորմերի սահմանադրականությունը:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

8. ՀՀ սահմանադրական դատարանն օժտված է սահմանադրաիրավական առանձնահատուկ կարգավիճակով, որը պայմանավորված է պետական իշխանության մարմինների համակարգում իր ունեցած տեղով, դերով եւ դրան համապատասխան լիազորություններով (ՀՀ Սահմանադրության 92 եւ 100-րդ հոդվածներ): Որպես դատական մարմին բացառապես սահմանադրական դատարանին է իրավասություն վերապահված իրականացնել սահմանադրական արդարադատություն (ՀՀ Սահմանադրության 93-րդ հոդված): Սահմանադրական դատարանը կոչված է ապահովելու ՀՀ Սահմանադրության գերակայությունն ու անմիջական գործողությունը, որի արդյունքում ընդունում է որոշումներ (եզրակացություններ): Այդ ակտերը ՀՀ իրավական համակարգում ունեն իրենց առանձնահատուկ տեղն ու դերը՝ թե՛ բովանդակությամբ, իրավակարգավորիչ նշանակությամբ եւ թե՛ ունեցած իրավական հետեւանքների առումներով: Դրանցով կարգավորվող հարաբերությունները վերաբերում են հասարակական կյանքի բոլոր բնագավառներին եւ իրավահարաբերությունների բոլոր սուբյեկտներին: Սահմանադրական դատարանի որոշումները ենթակա են կատարման անհապաղ (կամ դատարանի կողմից նախանշված ժամկետներում) Հայաստանի Հանրապետության ողջ տարածքում եւ ենթակա չեն քննարկման (վիճարկման, քննության) պետական, տեղական ինքնակառավարման որեւէ մարմնի կամ պաշտոնատար անձի, կազմակերպության կամ անհատի կողմից:

Սահմանադրական դատարանի որոշումն իրենից ներկայացնում է ՀՀ Սահմանադրությամբ, օրենքով նախատեսված դեպքերում եւ կարգով իր լիազորությունների շրջանակներում ընդունված պաշտոնական գրավոր փաստաթուղթ, որով սահմանվում են պարտադիր ճանաչման, պահպանության, պաշտպանության, կատարման կամ կիրառման ենթակա իրավունքներ, պարտականություններ, պատասխանատվություն, սահմանափակումներ, իրավաբանական տեսակետից անվիճարկելի (վերանայման ոչ ենթակա), առանց նախապայմանների, անվերապահ եւ անհապաղ (եթե այլ ժամկետ չի սահմանվել) կատարման ենթակա նորմատիվ կանոններ, այսինքն՝ **վարքագծի կանոններ**: Դրանով է պայմանավորված սահմանադրական դատարանի որոշումների նորմատիվ բնույթը, ինչպես նաեւ այդ ակտերին անմիջականորեն հաջորդող իրավական առանձնահատուկ հետեւանքները՝ կապված հակասահմանադրական ճանաչված իրավանորմի իրավաբանական ուժը կորցնելու, սահմանադրական նորմերի մեկնաբանման (իրավական դիրքորոշումների) շրջանակներում իրավանորմը ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող ճանաչելու, ինչպես նաեւ սահմանադրաիրավական նշանակություն ունեցող խնդիրներին լուծում ու փաստերին գնահատական տալու հետ (ՀՀ Սահմ. 100-րդ հոդվածի 3-9-րդ կետեր):

Սահմանադրական դատարանի որոշումների իրավաբանական բնույթը՝ **ՀՀ իրավահամակարգում** այդ ակտերի տեղի եւ դերի իմաստավորման տեսանկյունից, կայանում է հետեւյալում.

- ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումները ՀՀ իրավական ակտերի ստորադասության համակարգում դասված են Սահմանադրությունից եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքից հետո, այդպիսով որոշվում է նաեւ այդ ակտերի իրավաբանական ուժը: Օրենքները, ինչպես նաեւ ՀՀ օրենսդրության այլ ակտերը չպետք է հակասեն սահմանադրական դատարանի որոշումներին («Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 9, 12, 13, 13.1, 14, 15, 16, 17, 18, 19 եւ 20-րդ հոդվածներ), հետեւաբար՝ սահմանադրական դատարանի որոշումներն իրավական ցանկացած այլ ակտի նկատմամբ ունեն իրավաբանական առավել բարձր ուժ,

- այդ որոշումները որպես դատարանի վերջնական ակտեր ընդունվում են Հայաստանի Հանրապետության անունից, որոնց կատարումը (որպես իրավական ակտ) երաշխավորված է օրենքով եւ ապահովված է պետական հարկադրանքի ուժով («Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 66-րդ հոդված),

- սահմանադրական դատարանի գործով ըստ էության ընդունված որոշումները պարտադիր են ՀՀ բոլոր պետական եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների, դրանց պաշտոնատար անձանց, ինչպես նաեւ ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց համար («Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 61-րդ հոդված):

Սահմանադրական դատարանի որոշումների իրավաբանական բնույթն առանձնահատուկ է նաեւ **ՀՀ ընդհանուր եւ մասնագիտացված դատարանների ակտերի համակարգում**: Սահմանադրական դատարանի որոշումների եւ դատական այլ ակտերի բնույթի, բովանդակության եւ դրանց իրավաբանական ուժի համեմատական վերլուծությունը վկայում է, որ.

- սահմանադրական արդարադատություն իրականացնելը եւ այդ գործառնության շրջանակներում գործով ըստ էության որոշում կայացնելը, ինչպես նշվեց, ՀՀ սահմանադրական դատարանի բացառիկ իրավասությունն է (ՀՀ Սահմանադրության 92-րդ հոդվածի երկրորդ մաս եւ 93-րդ հոդված),

- քննելով սահմանադրական (հանրային-իրավական բնույթի) գործեր՝ սահմանադրական դատարանը կայացնում է որոշումներ, որոնք ենթակա են պարտադիր կատարման դատական համակարգի մյուս մարմինների՝ ՀՀ ընդհանուր իրավասության եւ մասնագիտացված բոլոր դատարանների կողմից,

- իրավական ակտերի սահմանադրականությունը որոշելիս, ելնելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 19 եւ 63-րդ հոդված-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ների պահանջներից, սահմանադրական դատարանը գնահատում է նաև արդարադատական (ընդհանուր իրավասության եւ մասնագիտացված դատարանների) պրակտիկան, բացահայտելով նաև կիրառվող (այդ թվում՝ դատական պրակտիկայում) օրենքների (դրանց առանձին դրույթների) սահմանադրաիրավական բովանդակությունը՝ զարգացնելով ինչպես սահմանադրական, այնպես էլ ճյուղային իրավունքը,

- իրավական ակտերի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասելու վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի որոշմանը հաջորդում են իրավական հետեւանքներ (նոր հանգամանքներ), որոնք պարտադիր հանգեցնում են օրենքով սահմանված կարգով դատական ակտերը վերանայելուն,

- սահմանադրական դատարանն իր որոշումներով ըստ էության մեկնաբանում է ՀՀ Սահմանադրությունը,

- սահմանադրական դատարանի որոշումները վիճարկման ենթակա չեն ինչպես ներպետական, այնպես էլ միջազգային որեւէ դատարանում:

Վերոհիշյալ առանձնահատկությունները պայմանավորված են նաև սահմանադրական դատարանի ակտերով կարգավորվող հարաբերությունների սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ: Այդ ակտերի՝ հրապարակման պահից ուժի մեջ մտնելը, ինչպես նաև դրանցում ամրագրված նորմերի երաշխավորված անփոփոխելիությունը (վերջնական լինելը, որպես կանոն՝ վերանայելի չլինելը) ՀՀ Սահմանադրությամբ նախատեսելը (102-րդ հոդված) կարեւորվում է հետեւյալ հիմնավորումներով.

- սահմանադրական դատարանի որոշումներով լուծվում են հանրային-իրավական կարեւորություն ունեցող այնպիսի գործեր, որոնք անմիջականորեն կապված են ՀՀ Սահմանադրության նորմերի մեկնաբանման ու կիրառման, իրավական, քաղաքական անվտանգության, հանրային իշխանության անընդատության (հաջորդայնության), այդ իշխանության մարմինների ու պաշտոնատար անձանց կողմից իրենց սահմանադրական գործառույթների անվերապահ կատարման, ինչպես նաև օրենքով նրանց վերապահված լիազորությունների սահմանադրականության որոշման հետ, հետեւաբար՝ այդ ակտերում ամրագրված նորմերը ենթակա են անվիճելի եւ անհապաղ կատարման,

- առաջնորդվելով ՀՀ Սահմանադրության հիմնարար սկզբունքներով՝ սահմանադրական դատարանն իր որոշումներով եւ իր իրավասության շրջանակներում ապահովում է ինչպես անձանց (ֆիզիկական, իրավաբանական) խախտված իրավունքների ու ազատությունների վերականգնումը, մարդու սահմանադրական իրավունքների անմիջական գործողությունը, այդ իրավունքներով պետության սահմանափակումը (ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդված), այնպես էլ սահմանադրական կարգի հիմունքների կայունությունը (սահմանադրական օրինականությունը), որով պար-

տավորեցնում է հանրային իշխանության բոլոր մարմիններին ու պաշտոնատար անձանց ձեռնարկել արդյունավետ միջոցներ՝ կատարելու սահմանադրական դատարանի որոշումների պահանջները, այդ թվում ՀՀ ընդհանուր իրավասության եւ մասնագիտացված դատարաններին՝ մեկնաբանելու եւ կիրառելու օրենքներն իրենց սահմանադրաիրավական բովանդակությանը համապատասխան, ինչպես նաեւ նոր հանգամանքների հիմքով վերանայելու անձանց նկատմամբ կայացված դատական ակտերը:

9. Ելնելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի սահմանադրաիրավական կարգավիճակի, իր կողմից ընդունվող որոշումների իրավաբանական բնույթի եւ դրանով պայմանավորված իրավական հետեւանքների վերոհիշյալ առանձնահատկություններից՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ իր կողմից ընդունված ակտերը, դրանց բնույթն ու իրավաբանական ուժը պետք է ընկալվեն եւ գնահատվեն, ինչպես եւ նորմատիվ իրավական ակտեր ընդունելու իրավասություն ունեցող ցանկացած այլ պետական մարմնի պարագայում, **«գործառնական եւ կառուցակարգային կարգավիճակ»** համադրության եւ միասնության մեջ, տվյալ դեպքում՝ ՀՀ Սահմանադրության 92-րդ (2-րդ մաս), 93-րդ, 94-րդ (3-րդ մաս), 100-րդ եւ 102-րդ հոդվածներում ամրագրված նորմերի եւ սույն որոշման 8-րդ կետում տրված դրանց մեկնաբանությունների շրջանակներում:

Սիւստանանակ, սահմանադրական դատարանի որոշումը, ինչպես եւ ցանկացած իրավական ակտ, ենթակա է իրավական տեխնիկայի միասնական կանոններին՝ այն առանձնահատկություններով, որոնք սահմանված են «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքով, որի նպատակը նաեւ դրանց միակերպ, ամբողջական ընկալման ապահովումն է անձանց եւ իրավակիրառող սուբյեկտների կողմից (այդ հիմնախնդրին սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է իր մի շարք որոշումներում՝ ՍԳՈ-630, ՍԳՈ-720, ՍԳՈ-723, ՍԳՈ-780 եւ այլն):

Սահմանադրական դատարանի որոշումները պետք է ընկալվեն նաեւ իրենց կառուցվածքային ամբողջության մեջ (նախաբան, նկարագրական-պատճառաբանական եւ եզրափակիչ մասեր)՝ ապահովելու այդ որոշումներով առաջադրված իրավակարգավորման բովանդակության, սկզբունքների ու առանձնահատկությունների, ինչպես նաեւ դրանցից բխող օբյեկտիվ եւ սուբյեկտիվ վարքագծի կանոնների իրացման հստակությունը: Այդ խնդրի իրագործմանն են միտված հատկապես սահմանադրական դատարանի որոշումների նկարագրական-պատճառաբանական մասում արտահայտված **իրավական դիրքորոշումները**, որոնցում, որպես կանոն, բովանդակվում են սահմանադրական դատարանին հասցեագրված դիմումների առարկայի (բարձրացված հարցերի, սահմանադրաիրավական վեճերի)

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

իրավավերլուծության արդյունքում դատարանի կողմից արված եւ որոշման եզրափակիչ մասի հիմքում դրված եզրահանգումները, որոնց էության եւ բովանդակության անտեսման դեպքում չի կարող երաշխավորվել դատարանի որոշման կատարումը:

ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքով հստակ բացահայտված չէ «իրավական դիրքորոշում» եզրույթի բովանդակությունը: Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշման, դրա իրավաբանական ուժի, իրավահամակարգում ունեցած դերի եւ նորմաստեղծ նշանակության խնդիրներն օրենքով դեռեւս լիարժեք կարգավորման չեն ենթարկվել: Սահմանադրական դատարանն իր ընդունած որոշումների կատարման վիճակի վերաբերյալ տարեկան հաղորդումներում կարեւորել է իրավակիրառող սուբյեկտների կողմից սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները պարտադիր հաշվի առնելու հանգամանքը, որպես նաեւ սահմանադրական արդարադատական միջազգային պրակտիկայում հաստատված կանոն: Այնուամենայնիվ, որպես հանրային-իրավական հարաբերությունների կարգավորման միջոց՝ իրավական դիրքորոշման ինստիտուտը ներդրված է ՀՀ իրավահամակարգում, մասնավորապես՝ վարչական արդարադատության բնագավառում (Վարչական դատավարության օրենսգրքի 114-րդ հոդվածի 3-րդ մաս) եւ կիրառվում է ՀՀ սահմանադրական դատարանի պրակտիկայում հատկապես անհատական դիմումի ինստիտուտի ներդրման արդյունքում (2006թ. հուլիսի 1-ից): Ներկայումս ՀՀ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումների իրավական բնույթը որոշ հստակեցում է ստացել նաեւ ՀՀ Ազգային ժողովի որոշումներում, երբ միջազգային պայմանագրերը վավերացվում են ելնելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի ամեն մի կոնկրետ որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումներից:

Սահմանադրական դատարանն իր մի շարք որոշումներում (ՍԳՈ-652, ՍԳՈ-701, ՍԳՈ-833) անդրադարձել է իր որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումների իրավաբանական բնույթին, մասնավորապես նշելով, որ «Սահմանադրական դատարանին է Սահմանադրությամբ եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքով իրավունք վերապահված Սահմանադրության դրույթների վերաբերյալ վերջնական իրավական դիրքորոշում ներկայացնել՝ նորմատիվ ակտերի սահմանադրականությունը գնահատելիս: Այդ իրավական դիրքորոշումների բովանդակությունը սահմանադրական նորմի պաշտոնական մեկնաբանությունն է», «...հակասահմանադրական ճանաչված եւ տարածամկետված իրավական նորմերի հետագա կիրառմանը չպետք է մեխանիկական մոտեցում ցուցաբերվի, այլ այն պետք է իրականացվի՝ հաշվի

առնելով տարաժամկետման հիմքում ընկած եւ օրենքով նախատեսված վերոհիշյալ գերակայություններից ու սահմանադրական հիմնարար սկզբունքներից բխող՝ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումը, բացառելով նաեւ հակասահմանադրական ճանաչված դրույթների վերարտադրությունը ցանկացած իրավական ակտում»։ Շեշտվել է նաեւ, որ «...սահմանադրական արդարադատության միջազգային պրակտիկան միարժեք վկայում է, որ սահմանադրական արդարադատության մարմինների որոշումներում Սահմանադրության կամ օրենքի նորմի իրավական բովանդակության բացահայտման (մեկնաբանման) միջոցով արտահայտված իրավական դիրքորոշումները պարտադիր բնույթ ունեն ինչպես իրավակիրառողների, այնպես էլ օրինաստեղծ մարմինների համար»։

ՀՀ սահմանադրական դատարանի պրակտիկան վկայում է, որ իրավական դիրքորոշումներ դատարանն արտահայտում է գործով ըստ էության կայացված, ինչպես նաեւ գործի քննությունը մերժելու կամ գործի վարույթը կարճելու վերաբերյալ որոշումներով («Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 32 եւ 60-րդ հոդվածների հիման վրա)։ Դատարանի որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, որպես կանոն, բովանդակում են տվյալ գործի լուծման հիմքում դրված իրավական այնպիսի չափորոշիչներ, որոնք վերաբերում են.

- ՀՀ Սահմանադրության նորմերի, միջազգային պայմանագրերում ամրագրված պարտավորությունների, օրենքների, ինչպես նաեւ օրենսդրության այլ ակտերի (ՀՀ Սահմ. 100-րդ հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ կետեր) սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտմանը, դրանց սահմանադրական արժեքանությունից բխող ընկալմանն ու կիրառմանը, մարդու սահմանադրական իրավունքների անմիջական գործողության երաշխավորմանը, այդ ամենի արդյունքում՝ վիճարկվող նորմի (իրավական ակտի) սահմանադրականությունը գնահատելուն,

- իրավակիրառական (այդ թվում՝ արդարադատական) պրակտիկան գնահատելուն եւ այդ պրակտիկայում ՀՀ Սահմանադրության նորմերը, օրենքները եւ իրավական այլ ակտերն իրենց սահմանադրաիրավական բովանդակությանը համապատասխան կիրառելու անհրաժեշտությանը,

- սահմանադրաիրավական նշանակություն ունեցող խնդիրների լուծմանն ու փաստերին գնահատական տալուն։

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դատարանի որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները կոչված են իրավակիրառական պրակտիկայում ապահովելու ՀՀ Սահմանադրության առավել ամբողջական եւ միակերպ ընկալումն ու սահմանադրական օրինականությունը, իրավակիրառական պրակտիկան նպատակամղելու նոր-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

մատիվ ակտերն իրենց սահմանադրաիրավական բովանդակությանը համապատասխան ընկալելու եւ կիրառելու ուղղությամբ: Որպես սահմանադրական իրավունքի կարեւոր աղբյուր՝ դրանք սկզբունքային նշանակություն ունեն սահմանադրական դատարանի որոշումներից բխող օրինաստեղծ (նորմաստեղծ) գործունեության համար: Իր որոշումներում բացահայտելով օրենքի (դրա առանձին դրույթների) կամ այլ իրավական ակտերի նորմերի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը՝ սահմանադրական դատարանն արտահայտում է իրավական դիրքորոշումներ, որոնց հիման վրա էլ որոշում է տվյալ նորմերի կամ իրավական ակտի իրավաբանական ուժի հարցը՝ Սահմանադրությանը հակասելու դեպքում ճանաչելով այն անվավեր: Դրանով պայմանավորված՝ նաեւ առաջանում է այդ ակտով (նորմերով) նախկինում կարգավորվող իրավահարաբերության հետագա կարգավորման, հետեւաբար՝ հանրային իշխանության իրավասու մարմնի իրավաստեղծ (օրինաստեղծ) գործունեության անհրաժեշտություն:

Ելնելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի սահմանադրաիրավական կարգավիճակի ու իր կողմից ընդունվող որոշումների իրավաբանական ուժի եւ բնույթի առանձնահատկություններից՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այդ որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները.

ա/ անմիջականորեն բխում են սահմանադրական դատարանի լիազորություններից, հետեւաբար՝ կրում են պաշտոնական բնույթ,

բ/ ունեն կոնկրետ իրավական հետեւանք, հասցեագրված են ինչպես տվյալ գործով կոնկրետ, այնպես էլ հանրային-իրավական հարաբերությունների բոլոր սուբյեկտներին (համընդգրկուն են),

գ/ ունեն գործողության անսահմանափակ ժամկետ, կարող են փոփոխվել միայն սահմանադրական դատարանի որոշումներով,

դ/ կոչված են ՀՀ իրավահամակարգում եւ իրավակիրառական պրակտիկայում նպաստելու իրավական անորոշության վերացմանը, դրվում են իրավահարաբերությունների սահմանադրականացման հիմքում, ունեն նախադեպային բնույթ,

ե/ մինչեւ վեճի առարկա հարաբերության նորմատիվ կարգավորումը, որոշ դեպքերում նաեւ իրավակարգավորման ժամանակավոր միջոց են,

զ/ ՀՀ Սահմանադրության նորմերի պաշտոնական մեկնաբանություններ են:

10. Միջազգային պրակտիկան նույնպես միարժեք վկայում է, որ իրավունքի գերակայության, հետեւաբար եւ՝ Սահմանադրության գերակայության, երաշխավորման գլխավոր նախապայմանը համապարտադիր,

վերջնական եւ erga omnes բնույթ ունեցող դատական ակտերի կատարման երաշխավորումն է, ակտեր, որոնք իրավական բովանդակությունից զրկվում են առանց դրանցում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները հաշվի առնելու:

Մասնավորապես, Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի շրջանակներում Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի առկա նախադեպային իրավունքի (Philis v. Greece, para. 59, Golder v. the United Kingdom, paras. 34-36, Hornsby v. Greece, p. 40, Di Pede v. Italy, paras. 20-24, Zappia v. Italy, paras. 16-20, Immobiliare Saffi v. Italy, p. 66) ուսումնասիրությունը վկայում է, որ Եվրոպական դատարանը ներպետական դատական ատյանների որոշումների կատարման վերաբերյալ նշում է. ««դատարանի իրավունքը» կլինի ոչ իրական, եթե պայմանավորվող պետության ներպետական իրավական համակարգը թույլ տա, վերջնական, պարտադիր ուժ ունեցող դատական ակտին մնալ անկիրառելի ի վնաս կողմերից մեկի շահերի», «ցանկացած դատարանի կողմից կայացված որոշման կատարումը պետք է դիտարկվի որպես դատաքննության անբաժանելի մաս՝ 6-րդ հոդվածի իմաստով»:

Եվրախորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովի (Վենետիկի հանձնաժողով) դիրքորոշումները սահմանադրական-արդարադատական մարմինների կառուցակարգային դերի եւ ընդունած որոշումների իրավաբանական բնույթի վերաբերյալ՝ հանգեցնում են այն եզրակացությանը, որ անհատական դիմումների ազգային համակարգը պետք է լինի լիարժեք ու ամբողջական, ներառի բոլոր իրավական ակտերը, այդ դիմումներով ընդունված որոշումները պետք է արդյունավետ ազդակ հանդիսանան ընդհանուր իրավասության դատարաններում անձանց նկատմամբ գործերի վարույթը նորոգելու կամ սկսված վարույթը կարճելու համար, ինչպես նաեւ պետք է նախատեսվեն իրավական գործուն միջոցներ՝ այդպիսի որոշումներով պատասխանող կողմից արդարացի հատուցում պահանջելու ուղղությամբ (Cocchiarella judgment (ECtHR, GC, Cocchiarella v. Italy, 29 March 2006, պարագրաֆներ 76-80 եւ 93-97, ON INDIVIDUAL ACCESS TO CONSTITUTIONAL JUSTICE. Adopted by the Venice Commission at its 85th Plenary Session (Venice, 17-18 December 2010), պարագրաֆներ 79, 94):

11. Դիմող կողմի փաստարկները սույն գործով վիճարկվող նորմերի սահմանադրականության վերաբերյալ՝ ունեն բովանդակային ընդհանրություն, համաձայն որի՝ այն դեպքերում, երբ ՀՀ Սահմանադրությանը վիճարկվող իրավանորմի համապատասխան լինելը սահմանադրական

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

դատարանը ճանաչում է իրավական որոշակի դիրքորոշումների շրջանակներում, դատական պրակտիկայում դրան տրված այլ մեկնաբանության պարագայում պետք է հիմք հանդիսանա նոր հանգամանքներով դատական համապատասխան ակտերը վերանայելու համար:

Սահմանադրական դատարանի որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումների կատարման պարտադիր լինելու հանգամանքը, ինչպես նշվեց, ՀՀ սահմանադրական դատարանը կարետրել է իր բազմաթիվ որոշումներում եւ տարեկան հաղորդումներում, արձանագրելով ինչպես իրավակիրառական, այնպես էլ իրավաստեղծ պրակտիկայում դրանց թե՛ կատարման եւ թե՛ շրջանցման դեպքերը: Իր որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումների ոչ լիարժեք կատարման փաստերը, ինչն առկա է նաեւ սույն գործով, սահմանադրական դատարանը պայմանավորել է իրավակիրառական պրակտիկայում առկա թերություններով, ինչպես նաեւ օրենսդրական անհրաժեշտ կարգավորումների բացակայությամբ:

Սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վիճարկվող նորմերի սահմանադրականությունը գնահատելիս կարետրել այդ հիմնախնդիրների լուծման իրավական միջոցների կիրառելիությունը, կապված՝

ա/ իրավակիրառողների կողմից սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումների պարտադիր կատարման հետ՝ ելնելով իրավունքի գերակայության, միջազգային իրավունքի սկզբունքներին ու նորմերին համապատասխան մարդու հիմնական իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության եւ սահմանադրաիրավական այլ սկզբունքներից, ինչպես նաեւ գործող օրենսդրությամբ նախատեսված իրավակարգավորումներից,

բ/ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումների պարտադիր կատարմանն ուղղված լրացուցիչ իրավապայմանների՝ օրենքով հետագա երաշխավորման անհրաժեշտության հետ:

Իրավական նորմերի սահմանադրականության որոշման գործերով (վերացական, ինչպես նաեւ անհատական դիմումներով) սահմանադրական դատարանը կայացնում է հետեւյալ որոշումներից մեկը.

1) վիճարկվող ակտը Սահմանադրությանը համապատասխանող ճանաչելու մասին,

2) վիճարկվող ակտն ամբողջությամբ կամ մասամբ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչելու մասին:

Ելնելով սահմանադրական դատարան ներկայացված դիմումի ընդունելիության, բարձրացված հարցերի ընդդատության եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված այլ հանգամանքներ

րից՝ սահմանադրական դատարանը վերոհիշյալ գործերով ընդունում է նաև որոշումներ՝ գործի քննությունը մերժելու կամ վարույթը կարճելու վերաբերյալ:

Վիճարկվող ակտը Սահմանադրությանը համապատասխանող ճանաչելիս սահմանադրական դատարանը հաճախ (ինչպես օր. ՍԴՈ- 872, ՍԴՈ-890, ՍԴՈ-903, ՍԴՈ-906, ՍԴՈ-918, ՍԴՈ-920, ՍԴՈ-923 եւ այլ գործերով) մեկնաբանելով վիճարկվող իրավանդումները՝ տալիս է դրանց սահմանադրաիրավական բովանդակությունը՝ որոշման եզրափակիչ մասում ճանաչելով այդ նորմերի համապատասխանությունը Սահմանադրությանը կամ համապատասխանությունը Սահմանադրությանը՝ իրավական որոշակի դիրքորոշումների շրջանակում, կամ մասամբ՝ որոշակի իրավակարգավորման շրջանակում, դրանցով իսկ մատնանշելով.

- իրավական այն սահմանները, որոնց շրջանակներում պետք է ընկալվի եւ կիրառվի տվյալ նորմը,

- իրավական այն սահմանները, որոնց շրջանակներից դուրս կիրառվող կամ մեկնաբանվող տվյալ նորմը կհանգեցնի հակասահմանադրական հետեւանքների,

- սահմանադրաիրավական այն չափորոշիչները, որոնց հիման վրա հանրային իշխանության իրավասու մարմինը պարտավոր է ապահովել տվյալ նորմի լիարժեք կիրառման լրացուցիչ իրավակարգավորումներ:

Սահմանադրական դատարանը ելնում է այն հիմնարար դրույթից, որ սահմանադրական արդարադատության իմաստը սահմանադրության գերակայության ու անմիջական գործողության երաշխավորումն է, եւ ոչ մի ընթացակարգային նորմ կամ դրա ոչ հստակ ձեւակերպում չի կարող սահմանադրական գործառույթի իրացման խոչընդոտ հանդիսանալ:

Հետեւաբար, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հիմնավոր են դիմող կողմի այն պնդումները, համաձայն որի՝ իրավական դիրքորոշումների շրջանակում **սահմանադրական ճանաչված նորմը չի կարող կիրառվել սահմանադրական դատարանի կողմից տրված մեկնաբանությունից տարբերվող բովանդակությամբ**: Հակառակ դեպքում իրավասու պետական մարմնի, այդ թվում՝ դատարանի, գործողություններն ու ակտերն ակնհայտ կհակասեն ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ, 5-րդ, 6-րդ եւ մի շարք այլ հոդվածներով երաշխավորված սահմանադրական կարգի հիմնական սկզբունքներին: ՀՀ ընդհանուր իրավասության եւ մասնագիտացված դատարանները պարտավոր են ըստ էության գործի քննության, ինչպես նաև դատական բողոքարկման շրջանակներում նորմատիվ իրավական ակտերը կիրառելիս հաշվի առնել դրանց վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, մասնավորապես, գործող դատավարական օրենսդրությամբ

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

սահմանված կարգով **դատական սխալի փաստը գնահատելիս**, եթե կոնկրետ գործով անձանց նկատմամբ կիրառված նյութական կամ դատավարական այս կամ այն նորմի սահմանադրաիրավաբանական վերաբերյալ առկա է սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումը: Այդպիսի հիմնավորմամբ դատական ակտերը վերանայելու պահանջով շահագրգիռ անձանց դիմումները պետք է քննության առնվեն իրավասու դատարանների կողմից, իսկ առանց հիմնավոր պատճառաբանման այդպիսի դիմումի քննությունը մերժելն անձին հնարավորություն կընձեռի իր իրավունքների եւ ազատությունների միջազգային-արդարադատական պաշտպանության համար: Իսկ այդպիսի շարունակական պրակտիկական կհակասի ոչ միայն ՀՀ սահմանադրական կարգի հիմնական սկզբունքներին, այլեւ՝ ՀՀ ստանձնած միջազգային մի շարք պարտավորությունների:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը նաեւ հարկ է համարում վկայակոչել Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի 19.01.2000թ. Նախարարների ներկայացուցիչների 694 նստաշրջանում ընդունված՝ «Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշումների հիման վրա ներպետական մակարդակով գործերի վերանայման եւ վարույթի նորոգման մասին» N R (2000) 2 հանձնարարականը: Վերջինս, մասնավորապես, ամրագրում է. «Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեն ... նկատի ունենալով, որ Դատարանի վճիռների կատարման նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնելուն ուղղված Նախարարների կոմիտեի պրակտիկական ցույց է տալիս, որ որոշակի հանգամանքներում գործերի վերանայումը կամ վարույթի նորոգումը հանդիսանում է ամենաարդյունավետ, եթե ոչ միակ միջոցը *restitutio in integrum*-ի հասնելու համար»: Միաժամանակ, առաջարկվում է Պայմանավորվող պետություններին՝ համոզվել, որ ներպետական մակարդակում գոյություն ունեն համարժեք հնարավորություններ *restitutio in integrum*-ի հասնելու համար:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ իրավական ակտերի սահմանադրականության որոշման վերաբերյալ գործերով արտահայտված իրավական դիրքորոշումների հիման վրա անհրաժեշտ օրենսդրական ընթացակարգերով դատական ակտերի վերանայումը Սահմանադրության գերակայությունը եւ անմիջական գործողությունը երաշխավորող արդյունավետ միջոց է, հետեւաբար՝ նաեւ սահմանադրաիրավական պահանջ:

Այդուհանդերձ, անվերապահորեն ընդունելով, որ եթե օբյեկտիվ իրավունքի պաշտպանության տեսանկյունից **որեւէ իրավանորմ չի կարող մեկնաբանվել ու կիրառվել՝ շրջանցելով սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները**, ապա սուբյեկտիվ իրավունքի պաշտպանության առումով խնդիրն այլ լուծում ունի:

Նախ. փաստն այն է, որ դատական պրակտիկան, օրենսդրական առկա ձեւակերպումներից ելնելով, նոր հանգամանք չճանաչելով սահմանադրական դատարանի այն որոշումները, որոնցում արտահայտված իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում նորմը ճանաչվել է սահմանադրական, հնարավորություն չի ստեղծում անձի խախտված իրավունքների ու ազատությունների վերականգնման ու պաշտպանության համար: **Երկրորդ՝** փակուղի է մտնում իրավունքի գերակայության, հետեւաբար՝ եւ Սահմանադրության գերակայության երաշխավորման սկզբունքի իրացումը: **Երրորդ՝** նման իրավիճակը ոչ միայն դատավարական օրենսգրքերի, այլեւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի առանձին դրույթների անկատարությամբ է պայմանավորված:

Այնհայտ է, որ առկա իրավակարգավորումն ու իրավակիրառական պրակտիկան հակասության մեջ են մտնում ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3, 6, 18, 19, 92, 93-րդ եւ մի շարք այլ հոդվածների պահանջների հետ:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ իրավական ակտերի սահմանադրականության վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները ՀՀ ընդհանուր իրավասության եւ մասնագիտացված դատարանների կողմից որպէս նոր հանգամանք ճանաչելու հարցը թե՛ քրեական, թե՛ քաղաքացիական եւ թե՛ վարչական դատավարությունում **համալիր ու անհետաձգելի** կարգավորման անհրաժեշտություն ունի՝ հաշվի առնելով սույն որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածների դրույթներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**:

1. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը՝ սույն որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում:

2. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.4-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետն իրավակիրառական պրակտիկայում դրան տրված բովանդակության մասով, համաձայն որի՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումներից տարբերվող մեկնաբանությամբ օրենքի (իրավական այլ նորմի) կիրառման արդյունքում անձանց խախտված իրավունքները դատական բողոքարկման շրջանակներում, նոր հանգամանքներով գործը վերանայելու միջո-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ցով, վերականգնելու հնարավորություն չի ընձեռում, ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 3, 6, 18, 19, 93-րդ հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

3. «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասով գործի վարույթը կարճել:

4. Հաշվի առնելով, որ սույն որոշման եզրափակիչ մասի 2-րդ կետում ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված նորմի՝ որոշման հրապարակման պահին Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչումն անխուսափելիորեն կառաջացնի անբարենպաստ հետեւանքներ անձանց իրավունքների պաշտպանության հարցի համալիր լուծման ու անհրաժեշտ իրավական անվտանգության երաշխավորման առումով, ՀՀ Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 3-րդ մասի եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68-րդ հոդվածի 15-րդ մասի հիմքերով սույն որոշման մեջ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչված դրույթի ուժը կորցնելու վերջնաժամկետ սահմանել 2011 թվականի նոյեմբերի 1-ը:

5. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

25 փետրվարի 2011 թվականի
ՍԳՈ-943

**ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ
ԳԱՏԱՐԱՆՈՒՄ**

Վրաստանի սահմանադրական դատարանի հրավերով ՀՀ սահմանադրական դատարանի պատվիրակությունը՝ ՀՀ ՍԳ նախագահ Գ. Հարությունյան, ՍԳ անդամ Կիմ Բալայան, **հունիսի 24-ին** մասնակցեց Վրաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի ստեղծման 15-ամյակին նվիրված՝ Բաթումիում կայացած միջազգային հորեյանական խորհրդաժողովին: ՀՀ ՍԳ նախագահ Գ. Հարությունյանը խորհրդաժողովում հանդես եկավ «Սահմանադրական վերահսկողության համակարգային զարգացմանն ուղղված մարտահրավերները» թեմայով զեկուցումով:

**ՆՎԻՐՎԱԾ ՀՀ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐՎԱՆ**

ՀՀ Սահմանադրական դատարանն ամեն տարի ՀՀ Սահմանադրության օրվա առիթով ավանդաբար կազմակերպում է միջոցառումներ: **Հունիսի 6-ին** ՀՀ Սահմանադրական դատարանի հրավիրած ընդունելությանը մասնակցում էին ՀՀ վարչապետ Տիգրան Սարգսյանը, արդարադատության նախարար Հրայր Թովմասյանը, սահմանադրական դատարանի անդամները, արտակարգ իրավիճակների նախարար Արմեն Երիցյանը, ԱԺ փոխնախագահ Սամվել Նիկոյանը, գլխավոր դատախազի տեղակալ Մնացական Սարգսյանը, գլխավոր դատախազի տեղակալ, ՀՀ զինդատախազ Գևորգ Կոստանյանը, ԵՊՀ ռեկտոր Արամ Սիմոնյանը, սահմանադրական

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(61)2011

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

րագետ Վարդան Պողոսյանը, դատախարակական համակարգի ղեկավար անձինք, հյուրեր տարբեր գերատեսչություններից, լրատվամիջոցների ներկայացուցիչներ:

Մասնակցության համար ներկաներին շնորհակալություն հայտնելով, ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանը հանդես եկավ **«Սահմանադրության գերակայության երաշխավորման արդի մարտահրավերները»** թեմայով հակիրճ զեկուցումով:

Միջոցառումը եզրափակվեց տոնական ընդունելությամբ:

**«ԵՐՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ»
ԽՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ ՍԳ-ՈՒՄ**

Հուլիսի 9-ին Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց «Երիտասարդների Հանրապետություն» միջազգային խմբի անդամներին՝ վերջիններիս խնդրանքով: Վեց երկրի (Շվեդիա, Չեխիա, Լիտվա, Մոլդովա, Ուկրաինա եւ Հայաստան) 18-25 տարեկան տղաներ ու աղջիկներ 10-օրյա հավաքով Հայաստանում էին՝ ձեռավորելու իրենց վիրտուալ պետության մի մոդել, որի քաղաքական, հասարակական, ռազմական, տնտեսական եւ իրավական համակարգը ժողովրդավարական հիմունքներով կընտրվի մասնակիցների կողմից: Ծրագիրն իրականացվում է Եվրահանձնաժողովի՝ «Երիտասարդությունը գործողության մեջ» ծրագրի շրջանակներում:

Իրենց այդ յուրօրինակ մոդելի ձեռավորման համար նրանք անհրաժեշտություն ունեին ծանոթանալու տարբեր երկրներում /այս դեպքում՝ Հայաստանի Հանրապետությունում/ գործող պետական կառույցների աշխատանքներին: Ահա առիթը, որ նրանք խնդրեցին հանդիպել ՍԳ նախագահի հետ:

Պարոն Հարությունյանը ողջունեց նախաձեռնությունը, հույս հայտնեց, որ այն հնարավորինս կնպաստի տարբեր երկրների երիտասարդների մերձեցմանն ու համագործակցությանը, կբարձրացնի նրանց քաղաքացիական գիտակցությունն ու ակտիվությունը: Նա հանգամանորեն ծանո-

թացրեց Սահմանադրական դատարանի կառուցվածքին, գործունեությանն ու միջազգային կապերին: Այնուհետև հարց ու պատասխաններով զրույցն ընթացավ սահմանադրական արդարադատության միջազգային զարգացումների արդի միտումների շուրջ:

ՀՀ ՄԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԲՈՒԼՂԱՐԻԱՅՈՒՄ

Հուլիսի 28-31-ը Սոֆիայում տեղի ունեցավ Բուլղարիայի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի 20-ամյակին նվիրված հանդիսավոր նիստ ու սահմանադրական արդարադատության հիմնահարցերին նվիրված «**Գասական և ժամանակակից միջուկները սահմանադրական վերահսկողությունում**» թեմայով միջազգային գիտաժողով: Հանդիսավոր նիստին նոր ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական վերահսկողության մարմինների կոնֆերանսի անունից ողջույնի խոսքով հանդես եկավ Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Հարությունյանը, նա նաև ներկայացրեց գիտական զեկույց՝ նվիրված համակարգային սահմանադրական մոնիտորինգի հիմնախնդիրներին:

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Սեպտեմբերի 8-ին Սահմանադրական դատարանում կայացավ ՄԳ նախագահ Գ. Հարությունյանի և ՀՀ փաստաբանների պալատի գիտավերլուծական խմբի հանդիպումը, որին մասնակցում էր նաև փաստաբանների պալատի նախագահ Ռ. Սահակյանը: Հանդիպման ընթացքում քննության առարկա դարձան բազմաթիվ հարցեր, որոնք վերաբերում էին ՄԳ անհատական դիմումների ներկայացմանը, դրանց հիմնավորումներին, դատարանի որոշումների կատարման ընթացքին, դատախիբական բարեփոխումներին, տարբեր ինստիտուտների գործակցությանը, արդարադատության մատչելիության և որակի բարձրացմանը, ինչպես նաև օրենսդրական քաղաքականության իրականացման գործընթացում հատկապես փաստաբանների պալատի ու գիտավերլուծական կենտրոնի հնարավորությունների հետագա արդյունավետ օգտագործմանը:

Պայմանավորվածություն ձեռք բերվեց գիտավերլուծական կենտրոնին հնարավորություն տալ ՄԳ-ում քննության առնվող գործերի վերաբերյալ ներկայացնել իր մոտեցումները:

Երկուստեք կարևորեցին նման հանդիպումների արդյունավետությունը, պայմանավորվեցին դրանք շարունակական դարձնել:

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Գիտավերլուծական կենտրոնից հանդիպմանը մասնակցում էին՝ Ա. Չոհրաբյանը, Գ. Գյոզալյանը, Ա. Չեյնալյանը, Վ. Գրիգորյանը, Լ. Գրիգորյանը, Ի. Փիլոսյանը, ՍԳ-ից՝ Լ. Հակոբյանը, Վ. Վարդանյանը և Ա. Դիլանյանը:

ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱՅՑԸ ՈՒԿՐԱԻՆԱ

Ուկրաինայի սահմանադրական դատարանի 15-ամյակին նվիրված միջազգային կոնֆերանսին մասնակցելու համար Ուկրաինայի սահմանադրական դատարանի պաշտոնական հրավերով **սեպտեմբերի 14-ից** երկօրյա աշխատանքային այցով Կիեւում էր ՀՀ ՍԳ պատվիրակությունը՝ կազմով Գ. Հարությունյանի եւ Հ. Նազարյանի:

ՀՀ ՍԳ նախագահ Գ. Հարությունյանը Եվրախորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» Եվրոպական հանձնաժողովի (Վենետիկի հանձնաժողով) անունից, որպես հանձնաժողովի անդամ, ներկայացրեց **«Անհատական սահմանադրական բողոք՝ համակարգային զարգացումների եվրոպական միջուկները»** թեմայով զեկույցը:

ՀՀ ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԼԱՏՎԻԱՅՈՒՄ

Լատվիայի Սահմանադրական դատարանի ստեղծման 15-ամյակի առիթով կազմակերպված միջոցառումներին, ի մասնավորի՝ **«ՍԳ դերը սահմանադրական արժեքների պաշտպանության գործում. փարբեր երկրների փորձը»**

միջազգային խորհրդաժողովին մասնակցելու նպատակով սեպտեմբերի 28-30-ը Ռիգայում էր ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանը:

Սեպտեմբերի 29-ին, խորհրդաժողովի առաջին օրվա նիստում, Գ. Հարությունյանը հանդես եկավ **«Основополагающие конституционные ценности, общественная**

практика, конституционный суд: парадигмы реальности» թեմայով զեկուցումով:

Մեպտեմբերի 30-ի նիստը նախագահում էր Գ. Հարությունյանը:

ՀՅՈՒՐԵՆԿԱԼՎԵՑ ԱԼՔԱՆԻԱՅԻ ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Հոկտեմբերի 5-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց Ալբանիայի սահմանադրական դատարանի նախագահ Բաշկիմ Դեդջային, ով ՀՀ սահմանադրական դատարանի հրավերով Երևանում էր՝ մասնակցելու հոկտեմբերի 6-ին բացվելիք XVI միջազգային խորհրդաժողովի աշխատանքներին: Առաջին անգամ Հայաստան այցելած հյուրին պարոն Հարությունյանը ծանոթացրեց ՀՀ սահմանադրական դատարանի գործունեությանը: Երկուստեք կարևորվեց հոկտեմբերի 6-ին բացվելիք XVI միջազգային խորհրդաժողովում քննարկվելիք՝ **«Սահմանադրական դատարանի որոշումների իրավական հեղուակները երկրում սահմանադրականության ամրապնդման գործում»** թեմայի արդիականությունը:

ԵՐԵՎԱՆՅԱՆ XVI ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ՝ ՆՎԻՐՎԱԾ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿԱԶՄԱՎՈՐՄԱՆ 15- ԱՄՅԱԿԻՆ

«Սահմանադրական դատարանի որոշումների իրավական հեղուակները երկրում սահմանադրականության ամրապնդման գործում» թեմայով խորհրդաժողովն անցկացվեց **հոկտեմբերի 6-8-ը**: Այն կազմակերպել էին ՀՀ սահմանադրական դատարանը, Վենետիկի հանձնաժողովը, Նոր ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական վերահսկողության մարմինների Կոնֆերանսը՝ աջակցությամբ ԵԱՀԿ երեսնյան գրասենյակի, Գերմանական միջազգային համագործակցության ընկերության (giz):

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(61)2011

ՏԵՂԵԿՎԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ալբանիայի, Ուկրաինայի, Վրաստանի, Լատվիայի, Լիտվայի, Բուլղարիայի պատվիրակությունները ղեկավարում էին այդ երկրների ՄԴ նախագահները: Խորհրդաժողովին անձամբ մասնակցում էր Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի նախագահ Ջիանի Բուքիքիոն:

Զննարկվող թեման հրատապ էր ոչ միայն նոր, այլև դասական ժողովրդավարական երկրների համար: Դրանով էր պայմանավորված Գերմանիայի Դաշնության, Նիդեռլանդների, Բելգիայի, Նորվեգիայի, Դանիայի, Լյուքսեմբուրգի ներկայացուցիչների մասնակցությունը խորհրդաժողովին:

Բացման խոսքերով հանդես եկան՝ ՀՀ ՄԴ նախագահ **Գագիկ Հարությունյանը**, Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի նախագահ **Ջիանի Բուքիքիոն**, Բուլղարիայի ՄԴ նախագահ **Եվգենի Տանչեւը**, ԵԱՀԿ երեսնյան գրասենյակի ղեկավար **Սերգեյ Կապինսոյը**, ՀՀ-ում ԳԴՀ արտակարգ և լիազոր դեսպան **Հանս-Յոխեն Շմիդտը**, ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպան **Կարեն Անդրեասյանը**:

Երեսնյան 16-րդ միջազգային խորհրդաժողովի աշխատանքներին մասնակցում էր 23 երկրից և միջազգային մի շարք կազմակերպություններից 50-ից ավելի պատվիրակ:

Լսվեց 18 զեկուցում, որոնց շուրջ կայացան համակողմանի քննարկումներ:

Խորհրդաժողովի նյութերը կտպագրվեն «Ալմանախ» քառալեզու տարեգրքում, որն առաքվում է 107 երկիր և շուրջ երկու տասնյակ միջազգային կազմակերպություն: Արտերկրներից ժամանած հյուրերի համար կազմա-

կերպվեցին նաև մշակութային մի շարք միջոցառումներ: Հյուրերի համար Հայաստանին ծանոթանալու լավ առիթ էին ուղեորությունները Նորավանք, Ջերմուկ, Տաթևի վանական համալիր: Հյուրերն առանձնապես տպավորված էին Տաթևի վանքում հնչած կենդանի համերգից՝ «Տաղարան» համույթի մենակատար Լուսինե Մարկոսյանը եւ օպերային երգիչ Արա Ավանյանը հիացրին իրենց կատարումներով:

Արձագանքներ

ՀՀ սահմանադրական դատարանի ստեղծման 15-ամյակին նվիրված երեսույնյան 16-րդ խորհրդաժողովում քննարկվեց շատ արդիական թեմա, բովանդակալից գեկուցումներում նոր հարցադրումներ հնչեցին, նոր խնդիրներ առաջադրվեցին եւ դրանց լուծման ուղիներ մատնանշվեցին: Այդ բոլոր նյութերը կամփոփվեն **«Այնպես»** քառալեզու (հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն, գերմաներեն) տարեգրքում: Միով բանիվ՝ խորհրդաժողովն այդ երկրներում շարունակվում է՝ նյութերի քննարկումներով, նոր առաջարկությունների ներկայացմամբ: Եվ, քանի որ երեսույնյան միջազգային խորհրդաժողովներն ավանդական են, այդ առաջարկություններն այս կամ այն կերպ կարծարծվեն եկող տարի Երեսույնում հրավիրվելիք միջազգային 17-րդ խորհրդաժողովում:

Մեծ տպավորություններով Հայաստանից հեռացած պատվիրակներն իրենց վերաբերմունքն են արտահայտում՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահի հասցեով շնորհակալական նամակներ ուղարկելով: Դրանցում տարբեր են միայն հետադարձ հասցեները, բայց նույնն են վերաբերմունք, շնորհակալություն արտահայտող խոսքերը, Հայաստանում կրկին հանդիպելու ցանկությունները՝ «Մեր խորին շնորհակալությունն ենք հայտնում Ձեզ ու Ձեր ղեկավարած կոլեկտիվին՝ խորհրդաժողովը բարձր մակարդակով անցկացնելու եւ այն հաճելի առիթների համար, որ մեզ համար ստեղծեցիք՝ այցելելու Հայաստանի տեսարժան վայրեր, ծանոթանալու պատմամշակութային արժեքներին... Խնդրում ենք փոխանցել մեր շնորհակալությունը բոլոր նրանց, ովքեր Հայաստանում մեր մնա-

ՍԱՀՄԱՆԱՐԿԱԿԱՆ ՂԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(61)2011

լը դարձրեցին հարմարավետ, հաճելի եւ անմոռանալի: Տպավորված ենք եւ հաճելիորեն սպասում ենք մասնակցելու հաջորդ խորհրդաժողովին»:

Նամակներում մյուս ընդհանրական ասելիքը հավաստումն է, որ «երկու երկրների Սահմանադրական դատարանների միջեւ համագործակցությունը հետայսու էլ բարերար շարունակություն կունենա»:

Ստացված նամակներում ահա այս ընդհանրությունները նկատի ունենալով էլ՝ նամակներից առանձին մեջբերումներ չենք անում: Միայն ասենք, որ շնորհակալական նամակներ են ստացվել Վենետիկի հանձնաժողովից, Մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանից, Ռուսաստանի Դաշնության, Լիտվայի, Ուկրաինայի, Բելոռուսի, Բուլղարիայի, Սահմանադրական դատարանների նախագահներից, խորհրդաժողովում իրեն ներկայացուցիչներն ունեցած միջազգային մի շարք կազմակերպություններից: Հիշեցնենք, որ խորհրդաժողովին մասնակցում էին 23 երկրից եւ մի շարք միջազգային կազմակերպություններից 50-ից ավելի պատվիրակներ:

ԵԱՀԿ-Ի ՓՈՐՁԱԳԵՏԸ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ

Հոկտեմբերի 13-ին ՀՀ ՄԳ նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց դատախազության համակարգում բարեփոխումների հարցերով Հայաստանում գտնվող ԵԱՀԿ-ի փորձագետ Ջոն Պիրսոնին:

Ձեկույց նախապատրաստող պարոն Պիրսոնի համար խորհրդատվական, փորձի փոխանակման գրույցում արծարծվեցին ՀՀ-ում դատական համակարգի կատարելագործման, իրավունքի գերակայության, սահմանադրական արդարադատության ամրապնդման, սահմանադրական զանգատի ինստիտուտի ներդրման անհրաժեշտության, մարդու իրավունքները որպես բարձրագույն արժեք երաշխավորման պայմաններ ստեղծելու եւ, ընդհանրապես, դատաիրավական համակարգի հետագա բարեփոխումների գործընթացին վերաբերող հարցեր:

ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՂԱԶԱԽՍՏԱՆՈՒՄ

Օգոստոսի 25-ին, Ղազախստանի Սահմանադրական խորհրդի հրավերով, ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանը մեկնեց Աստանա:

Ղազախստանի Սահմանադրական խորհրդի հիմնադրման 15-ամյակին նվիրված հանդիսավոր նիստում «**Երկրասարդ ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական վերահսկողության մարմինների կոնֆերանս**»-ի (որի նախագահողն է Գ. Հարությունյանը) անունից նա հանդես եկավ ողջույնի խոսքով:

Իսկ օգոստոսի 27-28-ը Աստանայում անցկացված միջազգային խորհրդաժողովում Գ. Հարությունյանը ներկայացրեց հետխորհրդային տարածքում սահմանադրական զարգացումների հիմնախնդիրներին նվիրված զեկույց:

Այցի ընթացքում պարոն Հարությունյանը Աստանայում աշխատանքային հանդիպումներ ունեցավ Ղազախստանի Սահմանադրական խորհրդի նախագահի, խորհրդի անդամների, ինչպես նաև մի շարք երկրներից ժամանած գործընկերների հետ:

ԿԱՊԵՐԻ ԱՄՐԱՊՆԳՈՒՄ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ

Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության Ժողովրդական ներկայացուցիչների համաչինական ժողովի մշտական կոմիտեի իրավական հանձնաժողովի պաշտոնական հրավերով **սեպտեմբերի 4-7-ը** Չինաստանում էր ՀՀ սահմանադրական դատարանի պատվիրակությունը:

Պետական իշխանության բարձրագույն ներկայացուցչական այս մարմինն է Չինաստանում իրականացնում սահմանադրական վերահսկողություն, որի համար կարելու էր հետաքրքրություն է ներկայացնում այս ոլորտում եվրոպական ներկա զարգացումների փորձին մոտիկից ծանոթանալը:

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Չինական կողմը, մեծ կարեւորություն տալով հայ-չինական հարաբերությունների հետագա զարգացմանը, որի սկիզբը դրվեց 1992 թվականին ՀՀ փոխնախագահ-վարչապետ Գ. Հարությունյանի պաշտոնական այցով Չինաս-

տան, ներկայումս մեծապես կարեւորում է նաև իրավական ոլորտում ակտիվ գործակցությունը:

ՉԺՀ գերագույն դատարանի, Ժողովրդական ներկայացուցիչների համաչինական ժողովի մշտական կոմիտեի, վերջինիս իրավական հանձնաժողովի, Շանհայ ու Ծինան քաղաքների եւ Շան-

դուն նահանգի ժողովրդական ներկայացուցիչների քաղաքային ու նահանգային ժողովների ղեկավարների ու տարբեր պաշտոնատար անձանց հետ հանդիպումների ու հանգամանալից քննարկումների արդյունքում պայմանավորվածու-

թյուններ ձեռք բերվեցին Էապես ակտիվացնել երկու պետությունների համագործակցությունն իրավունքի բնագավառում, մասնավորապես՝ սահմանադրական վերահսկողության, սահմանադրական իրավունքի զարգացման եւ սահմանադրականության ամրապնդման ոլորտներում: Նախատեսվում է առաջիկայում այս հիմնահարցերի վերաբերյալ Երեւանում կազմակերպել համատեղ խորհրդաժողով:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԱՅՑ

Սեպտեմբերի 23-ին Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց Հայաստանում Եվրոպայի անվտանգության եւ համագործակցության կազմակերպության (ԵԱՀԿ) ներկայացուցչության գրասենյակի ղեկավար, դեսպան Սերգեյ Կապինոսին:

Քննարկվեցին Հայաստանում դատաիրավական բարեփոխումների ընթացքի եւ հետագա ծրագրերի, ինչպես նաեւ հոկտեմբերի 5-9-ը Երեւանում անցկացվելիք միջազգային խորհրդաժողովի հետ կապված հարցեր:

Պարոն Հարությունյանն իր գոհունակությունը հայտնեց Հայաստանում դեսպանի պաշտոնավարման ընթացքում (2007-2011թթ.) ԵԱՀԿ-ՄԳ սերտ համագործակցությանը բերած նրա ջանքերի համար, հաջողություն մաթթեց նոր աշխատանքում:

ՀՀ ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԻ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱՅՅԸ ՌՈՒՍԱՍԱՆ

Հոկտեմբերի 26-30-ը Մոսկվա եւ Սանկտ-Պետերբուրգ էր մեկնել ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանը՝ մասնակցելու Ռուսաստանի Դաշնային Հանրապետության սահմանադրական դատարանի կազմավորման 20-ամյակի կապակցությամբ կազմակերպված հանդիսություններին:

Հանդիսությունների շրջանակներում Մոսկվայի կրեմլի մեծ պալատում՝ ՌԴ նախագահի, բարձրաստիճան անձանց ու հանրային լայն մասնակ-

ՍԱՀՄԱՆԱՐԱԿԱԿ ՂԱՏՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(61)2011

ՏԵՂԵԿՎԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ցությամբ կայացած հանդիսավոր նիստում ողջույնի խոսքով հանդես եկան ՌԴ նախագահը, ՌԴ ՍԴ նախագահը, Մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանի նախագահը, Գերմանիայի ՍԴ նախագահը եւ ՀՀ ՍԴ նախագահը:

Նույն օրը երեկոյան նիստի մասնակիցները հատուկ ինքնաթիռով մեկնեցին Սանկտ-Պետերբուրգ, ուր կոնգրեսների Պալատում կայացավ «Մահմանադրական վերահսկողություն. դոկտրինա եւ պրակտիկա» թեմայով միջազգային երկօրյա կոնֆերանս, որին մասնակցում էին աշխարհի 42 երկրների պատվիրակներ:

Կոնֆերանսում «Մահմանադրական վերահսկողության համակարգվածության եւ շարունակականության հրապրապ խնդիրները» թեմայով զեկուցումով հանդես եկավ ՀՀ ՍԴ նախագահը: (Ելույթի տեքստը տեղադրված է ՍԴ վեբ կայքում):

Գրանցվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության
20 դեկտեմբերի 1996թ. կոլեգիայի թիվ 37/2-14 որոշմամբ

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 58-81-71
E-mail: armlaw@concourt.am.
[http://www.concourt.am.](http://www.concourt.am)

Ստորագրված է տպագրության՝ 23.11.2011 թ.
Դասիչ՝ 77754
Գրաչափը՝ 70x100 1/16
Տպաքանակը՝ 500

*ՀՀ ՄԴ փեդեկագիրը ՀՀ
քառօրյա գոյն որակավորման
հանձնաժողովի որոշմամբ ընդգրկված է
ապենսիտությունների արդյունքների
տպագրման համար ընդունելի
պարբերականների ցանկում*

Вестник Конституционного Суда Республики Армения N 4(61) 2011
Bulletin of the Constitutional Court of the Republic of Armenia N 4(61) 2011
Bulletin de la Cour constitutionnelle de la République d'Arménie. N 4(61) 2011